

YAPIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
subat 86
54
300 TL
KDVdahil

TOPLUMSAL SAVAŞIMDA
GENÇLİK

Ağız Tıkacının Ardındaki Şiir'den

Merhaba memleketimin güneşi!
Ne güzel bu gün yaşıyor olmak
Ne kadar aydınlık her yer...
Merhaba voltamın geniş toprağı!
sizleri tanımam gerek
hızla geçerken üzerinizden
eski bir çift pabuç gibi yaklaşıyorsunuz bana..
Merhaba sen yaşlı ve akıllı kuş!
konmuşsun oraya
yeryüzünü benden ayıran duvara
insanın aklını çelerek
tüylerini dağıtmaya...

Yaşamak için binbir nedenim var
her gün ölümü yenmek için
seni sevmenin mutluluğunu bilmek
mutla uygun adım gitmek için...

Her şey iyiye gitmiyor
Yeryüzünde
'yoldaşlar' birbirlerini vururken
'yankee'ler hakemlik yapıyor.
Dünya halkları için yol uzun
artık eskisinden çok daha fazla
güveni kendilerinde bulmaları gerek.

'Tüm aklımıza gereksinmemiz var'
göğüslemek için yenilgiyi
düş kırıklığını
yok olan sabit fikirleri
çocuksu düşleri,
ancak bu yeni bilinçlenme
kısaltacaktır yolu.

Sessizliği öğrenmek gerek
taşıyabilsin diye tüm ağırlığını acının
sözcüklerimiz,
davranışlarımızın özünü açıklamak gerek
cellatın kara gözlüklerinin ardındaki,
içyüzünü görebilmek gerek
gururumuzu örten kara perdenin

Zamanla savaşmak
anılar
inişler çıkışlar...
Bugün yoktur
eğer geleceğin bilinci ile
geçmişe vurmaya
bugün demiyorsanız..

Bunca yıl
hiç bilmeden
yalnızlığı ve sıkıntıyı,
kafamın içinde
kayan bunca yıldız
sevecenliğin fıskıyesi fısıldarken
aralıksız,
tutuklunun garip mutluluğu...

Gülümsemenin şafağı kendiliğindedir
hiç eksik etmem yüzümden
unutulan yüzüm ve bunca ayna
hiç bastırılmayan bir gülümseme
işte benim direnişim!

Uyuyor yoldaşlar,
mapushane kesmiş dönmeyi
başlarının etrafında,
açık yürekle yelken açmışlar
sansürsüz tutukuların denizinde...
Uyurken çok güzeller.

Kiraz zamanına daha çok var
soran sessizlikle dolu kentlere
sevgilerimizin narın şafağını selamlamaya
toplantıların sancısına
çalgın düşlerin günlük işlere dönüşüne...

Kiraz zamanına daha çok var
ama şimdiden duyuyorum
yürek gibi atıyor ve kabarıyor
gelecek günlere olan tutkumun sığağında
yeşeriyor...

Herşey yolunda diyorum size
gülmeyin
hiç kuşkunuz olmasın
unut

ciddi bir iştir
uygunken sağduyuya,
kuşkusuz ordu değildir o
ne de sihirli bir deynek
ama şaşmaz bir rehberdir o
kusursuz bir aziz.
İnanın bana,
unut etmeli insan.

Abdüllatif Laabi

Türkçesi : GÜRHAN UÇKAN

ABDOLLATİF LAABİ - Faslı ozan,
1972 yılında tutuklandı, "İç güvenliği
tehlikeye soktuğu" suçuyla 10 yıl ağır
hapse hüküm giydi. 1980 Temmuz'unda
dünya kamuoyunun baskısı sonucu
serbest bırakıldı. Sağlık durumu
çok kötü olan ozana yurtdışında tedavi
için izin verilmemektedir.

DEBRAY ve "ÖĞRENCİLERİN ÖNCÜLÜĞÜ"

Akın Gür

"...Debray'ın tartışılmasının anlamı dün, siyasal pratiği, işçi sınıfının öncülüğünü, onun siyasal örgütlenmesinin önemini ve mücadele biçimlerinden birini mutlaklaştırıp diğerlerini reddeden, devrimci' olup olmamanın kistasını bu seçime dayandıran görüşlerin sağlıklı değerlendirilmesinin yapılmasına, sınırlı ölçüde katkıda bulunmaktır. Öte yandan, sözünü ettiğimiz temel ilkeleri (işçi sınıfının öncülüğü, onun siyasal örgütlenmesinin önemi vb.) reddedenlerin sınıf hareketinde yarattığı tahribatın bütün çıplaklığı ile açığa çıkması, bugün aynı temel ilkeleri reddedenlerin diünden farklı konumda ortaya çıkmasını önlemediği gibi, bu durum, siyasal pratiğin somutunda temel ilkelerin sürekli ve kalıcı bir tekrarı yapılmadan da önlenemeyecektir..."

Bugün Debray'ın tartışılmasına karşı çıkanlar olacak ve diyecekler ki, Debray'ın ne dünya siyasal pratiğinde, ne de Türkiye'de hiçbir önemi kalmamıştır. "Belki", diyeceklerdir, "böylesi bir tartışma 1968-1980 döneminde yapılsaydı bir anlamı olurdu." Bu karşı çıkışlar ve gerekçeleri, birkaç nedenden ötürü bütünüyle yanlıştır. Herşeyden önce, yenilgi dönemlerinin arkasından esen ağır gericiilik fırtınasına kapılanlar, yenilgi öncesi dönemi bütünüyle suçlayarak, doğruluklarını yüzlerce defa kanıtlamış em temel ilkeleri bile büyük şüphelilikle gözden geçirmeye başlarlar. Asıl yapılması gereken, teorisinin bu temel ilkelerine sıkı sıkı sarılıp geçmiş sürekli ve sistematik olarak değerlendirmek iken, bu gözden geçirme, teorisinin em temel ilkelerinden yüzgeri etmenin temelini oluşturur. Bu çerçevede, Debray'ın tartışılmasının anlamı dün, siyasal pratiği, işçi sınıfının öncülüğünü, onun siyasal örgütlenmesinin önemi ve mücadele biçimlerinden birini mutlaklaştırıp diğerlerini reddeden, 'devrimci' olup olmamanın kistasını bu seçime dayandıran görüşlerin sağlıklı değerlendirilmesinin yapılmasına, sınırlı ölçüde katkıda bulunmaktır. Öte yandan, sözünü ettiğimiz temel ilkeleri (işçi sınıfının öncülüğü, onun siyasal örgütlenmesinin önemi vb) reddedenlerin sınıf hareketinde yarattığı tahribatın bütün çıplaklığı ile açığa çıkması, bugün aynı temel ilkeleri reddedenlerin diünden farklı konumda ortaya çıkmasını önlemediği gibi, bu durum, siyasal pratiğin somutunda temel ilkelerin, sürekli ve kalıcı tekrarı yapılmadan da önlenemeyecektir.

Bugünün siyasal pratiğinin ortaya çıkarttığı için devrimci değişim yanlı bireylerin, geçmişin siyasal pratiğinden önemli ölçüde uzak ve kısmi bilgilene düzeyinde oldukları unutulmamalıdır. Bugün gericiilik içindeki ilkesiz gözden geçirmelerin etkisine açık kesimlerin, olumsuz etkiler karşısında dayanacakları teorisinin temel ilkelerini ortaya koymak gerekiyor. Salt bu neden bile, Debray'ın siyasal

görüşlerinin eleştirisinin tekrar tekrar yapılmasını zorunlu kılar.

Öncüler öğrenciler mi, işçiler mi? Debray'ın işçilere inancı yoktur. "Kent, proleterleri burjuvallaştırabilir" demektir. Öte yandan, köylülüğü "yüzyıllarca süren 'sosyal barış' tarafından feodal rejimde nefes alamayan cahil...", bu nedenle de "düşünme, yansına ve okuma süreciyle uyandırılmaz ya da siyasal bilinç elde edemez" biçiminde değerlendirerek başlangıçta edilgen, ama temel güç olabilecek yeteneğe görüyor. Devrimi yönetecek güç olarak da, 'öğrencileri ve devrimci aydınları' gören Debray, "tarihin şakası, bu öncü rolün, kesinlikle, sınıf mücadelesinin en yüksek düzeyine erişecek olan öğrenciler ve devrimci aydınları verilmesini buyurur. Öğrenciler, Latin Amerika'daki devrimin öncüleridir," demektir. Ona göre, öğrenciler ve aydınlar silahları aralık devrim yapmaya girecek, böylece kendiliklerinden siyasal bir kavrayışa ulaşamayacak olan, cahil fakat saf köylüler, gerilla örneğinden esinlenerek, feodal uyusukluklarından kurtulmaya başlayacaklardır. Kıssaca, Debray'ın devrimde sınıfların rolüne ilişkin görüşlerinin toplu sonucu: "İşçi sınıfına kara çalmak, sadece öğrenciler ve aydınların çabalarıyla kazanılacak olan köylülüğü de temel devrimci güç olarak yükseltmektir".

Debray'ın işçi sınıfına güvensizliğine dayanarak yaptığı 'kentler proleterleri bile burjuvallaştırabilir, dağlar burjuvayı ve köylüyü proleterleştirir' görüşü sosyo-ekonomik sınıf tanımamasından çok, pozitivist çevre teorisine yakındır. Sınıfsız bir kent ve kır ayrımına dayanmaktadır. Bireylerin üretim ilişkileri ile üretim süreci içindeki konumlarını çıkış noktası alan Marksist sınıf çözümlemesinden ne kadar uzak olduğu ise ortadadır. Kimse, Debray'ın görüşlerine temel yaptığı, Küba Devrimi'ndeki aydın önderlerin rolünü yadsımıyor. Ama eylemlere katılanların em tanınmalarının aydınlar oluşundan, tüm sosyal sınıfların davranışına ilişkin sonuçlar çıkararak yanı ve yanlıctır. Che Gua-

vera'nın 'bunların ideolojik olarak şimdiden proleter ve mülksüz sınıf gibi düşündükleri' biçimindeki önermesine benzer savlar sürmek, insanların devrimci mücadele içinde çabuk gelişmelerine ilişkin gerçeğin ötesine götürüldüğünde, bu sözler, Marksist sınıf çözümlemesinden uzaklaşmak anlamına geliyor. Çünkü böyle bir yaklaşım mülkiyetin salt niceliksel yönünü ele alıp üretim araçları ve üretim ilişkisinin bütününi gözden kaçırmaktadır.

Debray'ın köylüleri idealleştirme, kente ve 'kentnin hainliğine' karşı düşmanlığı, köylülerin 'doğal sadeliğini' ve 'anarşik dayanışmasını', her zaman yalan ve ihanet kokan kentnin siyasal zehrine karşı ileri süren Ukrayna'lı anarşist Makhno'nun görüşlerinin ilginç bir yansımasıdır. Fransız işçilerinin kitle ve siyasal örgütlenme karşı düşmanlığını sürekli ortaya koyan Cohn-Bendit de, Makhno'ya hayrandı. Her üç durumda da küçük burjuva aydınlar işçi sınıfından çok, temelde küçük burjuva olan köylülerle özdeşleşme yi daha kolay bulmaktadırlar. Bu aydınların özel olarak 'Status quo'ya karşı olduklarını göstermeleri doğaldır. Ama teori süs için değildir, mücadelenin silahıdır. Yanlış yöne çerilirse 'ben başkasını vurmak istiyorum' demek kurban açısından bir mazeret değildir.

Debray'ın Küba Devrimi'nden çıkarttığını söylediği, öğrencilerin öncülüğüne ilişkin görüşleri ile, bu devrimin gerçekleri uyuşmamaktadır. Sanıldığı gibi Küba Devrimi'nde öğrencilerin birincil rolü olmamıştır. 'Moncada saldırısında yer alan tek örgütlü öğrenci grubu son dakikada vazgeçen beş kişiydi' diyen Thomas, '1953'de Castroyu izleyenlerin yüzde doksanın işçi ve köylü olduğunu, Castro söylemiştir' diye yazar. (aktaran J. Woddiss)

Kaldı ki, Debray'ın söylediği gibi işçi sınıfının öncü olarak görevini yerine getiremediği ileri sürüle bile, işçi sınıfının bu geçici güçsüzlüğü nasıl yeneceği sorununa önem verilmesi gerekir. İşçi sınıfının güçsüzlüğünü artırmak, ortadaki sorunu çözmekten çok ondan yüz çevirmek ve karalamak anlamına gelir.

Kitleler mi, Focolar mı?

Silahlı mücadele Debray için herşeydir. Bunun 'eski bir tarihsel yasa' olduğunu öne sürer. Ona göre, sosyalist devrim, burjuva devletinin silahlı iktidarına karşı bir silahlı mücadelenin sonucudur. Silahlı mücadeleyi Latin Amerika için belirleyici ve ileriyi dönük tek yol olarak görmektedir. "Bugün, Latin Amerika'da sonuçları açısından kesin ve sürekli bir askeri yönü olmayan bir siyasal çizginin devrimci olduğu düşünülemez" demektir. Çünkü Debray, kitleleri eyleme geçiren temel itici gücün, kırsal alanda kurulan ve üniversitelerin başlıca rolü oynayacağı örgütlenmiş kentsel hareketlerle birlikte kentleri kuracak olan halk ordusu halinde gelişecek silahlı foco (tecrid edilmiş gerilla grupları) olduğunu söylemektedir. Bunun arkasından söyledikleriyle çelişkiye düşerek, "burjuvallaşmış, mücadele yeteneğini yitirmiş kentler" savını öne sürmektedir. Bu nedenle de mücadeleye başlanmanın, örgütlenmenin; daha güvenli olan kırsal alana çekilmeyi gerektirdiğini, devrimci mücadelenin kentlerde başlatılamayacağını öne sürer.

Görüldüğü gibi Debray, silahlı olanı, dışındaki bütün mücadele biçimlerini yadsımakta ve silahlı mücadeleyi mutlaklaştırmaktadır. Oysa, 'hareket gelişirken, kitlelerin bilinci artarken, ekonomik ve siyasal bunalmalar keskinleşirken, sürekli olarak yeni ve çeşitli savunma ve saldırı yöntemlerine volaçarken; teori, gelişen kitle mücadelesine karşı daha dikkatli tavrı alınmasını gerektirir. Kullanılan silahlar ve biçimler ne olursa olsun, zorunlu olanın kitle mücadelesi olduğu unutturulmak istenmemektedir. Mücadele biçimlerinin, somut durum değerlendirilmesi yapılmadan önce saptanamayacağı gerçeğine, iradecilik baskın çıkmaktadır. Kaldı ki, Latin Amerika ülkelerindeki birçok gerilla mücadelesinin başarısızlığa uğramasının temel nedenlerinden birisi yerli siyasal hazırlık yapılmaması, giderek küçümsenmesi, siyasal örgütlerle ilişki kurulmaması, siyasal önderliğin inkar edilmesidir.

Debray'ın silahlı mücadeleyi bu denli abartmasının bir yönü de, içtenlikle devrimci değişimden yana olan kesimlerin devrimci sabırsızlıklarının körlenmesi, böylece de kahramanlık namına devrimci içtenliklerine karşın felakete ve ölüme yolaçan maceracı yollara itilmesidir. Silahlı eylemler, siyasal hazırlıkların ilkesel düzeyde böylesine küçümsendiği durumlarda, gerici rejimlerin baskılarını arttırmalarında bir meşruluk gerekçesi haline geldiği gibi, çoğu zaman da devrimin tüm gidişini ağır biçimde tehlikeye sokmaktadır.

Sözü edilen mücadele için gerekli olan siyasal önderlik sorunu ise bir totoljiye dönüşüyor. Debray, Küba Devrimi'nin gelişimine ilişkin yanlış çözümlerine dayanarak, siyasal önderliğin (partinin) ya da öncü örgütlenmenin, yalnızca iktidar ele geçtikten sonra doğduğunu ve silahlı mücadelenin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Onun şemasında askeri önderlik siyasal önderliğe göre bir öncelik kazanmaktadır. "Gerilla gücü, oğulcuk halindeki partidir." "Parti halk ordusunun değil, halk ordusu partinin çekirdiği olacaktır. Gerilla gücü, çekirdek halindeki siyasal öncüdür. Bunun gelişmesinden gerçek bir parti doğabilir." İşte bir tanımlama, onun 'devrim içinde devrim' dediği şeydir.

Debray'ın işçi sınıfı partilerine olan düşmanlığının bir kaynağını da bu oluşturmaktadır. Örgütlü, bilinçli siyasal eylemi redd ediyor, 'devrimci teori olmadan devrimci pratik olamayacağı'ni görmezlikten geliyor. Bunun yerine, kendiliğinden olmayan, kişilerin kendiliklerinden devrimci olduklarına ve devrimci bilinci yalnızca pratikte elde ettikleri düşünülür. Mücadelenin siyasal ve ideolojik öncülüğünü küçümsemeye yönelik ve askeri foco'nun siyasal öncülüğü doğuracağına ilişkin düşüncesi, onun, halk kitlelerinin edilgen ve hareketsiz oldukları ancak birkaç kişinin kahramanca silahlı eylemleri yol gösterdiğinde canlanacakları inancından, kısacası kitlelere ve sınıf hareketine güvenisizliğinden doğmaktadır. Debray'ın bu savını dayandırdığını iddia ettiği Küba devriminde de silahlı mücadeleyi başlatanlar silahlı adamlar olmaktan çok siyasal bir gruptu. Bunlar Küba işçi sınıfı partisi dahil siyasal hareketler tarafından örgütlenen kursal ve kentsel halk tarafından giderek daha çok korundular, desteklendiler. Bu siyasal güçler ile silahlı savaşçıların birleşmesi de bugünkü Küba Komünist Partisi'ni yarattı. Nitekim silahlı savaşçıların önderi Castro, kendisinin de açıkladığı süreç içerisinde Marksist oldu. 1960'lı güç yıllarda, devrimle birlikte adım adım olgunlaştı ve bu olgunluk Debray'ın anlattığının tersine Sosyalist Halk Partisi'nin rolünü anlamasına, Küba komünistleri ile bağlaşmasına, Küba Birleşik Komünist Partisi'nin kurulmasına yol açtı. Debray'ın dediği gibi zaferden sonra bir siyasal öncü ortaya çıkamamış, tersine varolan ve çeşitli kollara bölünmüş işçi sınıfı militanlarının birliği devrimden sonra sağlanmıştır.

Debray'ın kafası, sınıfsız olduğu için, devrimi hemen hemen diktatör Batista'nın yıkılışı olarak anlamış, toplumsal devrimin sorunlarını ve işçi sınıfının partisinin rolünü görmezlikten gelmiştir. Yapısal bunalmın tüm sorunlarının, politik iktidarın ele geçirilmesi ile birlikte kendiliğinden çözüleceği görüşü ha-

kindir. Debray derin bir sınıfsal güç çözümlemesinden yoksun olduğu için, devrimin bir sonraki aşamasını konu alan programların hazırlanmasını ve siyasal iktidarın ele geçirilip korunmasında canalıcı sorun olan ittifaklar sorununu üzerinde çalışmayı sakıncalı bulmaktadır. "Program, cephe, ittifaklar, bütün bu güzel sanat yapıları, dikkati başka alanlara çekmekte ve bütün bunları gerçekleştirecek tek araç olan halk ordusunun gelişmesini yavaşlatmaktadır. Cephe, ancak varolan birşey etrafında oluşabilir, yoksa birkurtuluş programı etrafında değil; küçük motor, kitlelerin büyük motorunu harekete geçirecektir." demektedir.

Debray'ın Latin Amerika'ya ilişkin bu görüşleri kadar, bu görüşlerden basitçi sematik sonuçlar çıkararak orta ve ileri gelişmişlikteki kapitalist ülkelerdeki mücadelelere uyarılma çabaları da büyük zararlar vermiştir. Bunlardan R. Blackburn, Debray'ın yazdıklarının, üçüncü dünyadan emperyalizmin metropol merkezlerine dek sıçrayan yeni bir devrimci politika türüne yardımcı olduğunu öne sürer. "Foco stratejisinin ulaştığının epey yakınına, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki devrimci hareketin eylemlerinde, fabrika ve üniversite işgali, siyahların ayaklanması, gecekondu hareketlerinde vb de ulaşılmıştır." Özellikle 1968 öğrenci eylemlerinin kazandığı biçimler, Debray'ın foco kuramının kentsel koşullara uygulanması olarak tanımlanıyordu. Bu görüşlerin işçi sınıfı hareketinde yarattığı tahribat kuşkusuz büyük oldu.

Debray'ın bugün geldiği konumu ortaya koymak belki de yukarı da söylediklerimizi daha iyi anlatabilmek için gerekli. Bu aynı zamanda onun düşüncelerinin küçük burjuva özünü ve küçük burjuva düşünürün, nasıl bir uçtan bir uca büyük bir hızla savrulabildiğini görmeyi sağlayacaktır. Mitterand'ın Ellysee sarayında kültür danışmanı olan Debray'ın on yıl önceki yazdıklarının (devrimde devrim ve notlar) tam karşıt ucuna, yitilme ve güvenisizliğe düştüğünü görmek için Fransa'da yeni yayımlanan, 'Politik Mantığın Eleştirisi' kitabına bakmak yeterli. Bu kitapta "İnançlar, ideolojiler, politik gözbağlıklar, bunların hepsi delilikten başka bir şey değildir. Sosyal gerçeği oluşturan illüzyondur, ideoloji çağdaş acılarımızın başlıca suçlusudur. Ve hiçbir şeyi açıklamaz. Sadece yükü hafifletiyorlar o kadar" diyor. Ona göre, politikanın gizleri ortaya konsa bile, bizim politik kaderimizi engellemeye yetmeyecektir. Ne yaparsak yapalım, savaşsınız kum üzerine çizilmiş bir resim gibi sonuçsuz kalacaktır. Sosyal yaşantı ise hiçbir zaman mükemmelle varamayacaktır ve hep acı verecektir. Bu Kantçı felsefe temelindeki umutsuz güvensiz söylem sürüp gidiyor. Uzatmaya gerek yok, Bu dönüşü anlatmak, karşılaştığımız gericilik rüzgarının önünde savrulup giden inkarı ve dönnekliliği anlamak için gerekli.

Sözün kısası gençliği Debray türünden küçük burjuva radikal görüşlerden öğreneceği birşey yoktur. Tersine gençlik hareketinin sağlığı bunlarla sürekli mücadeleyle korunacaktır. Bu hareketlerin gençlik hareketindeki tahribatlarının, sandığından da büyük olduğu ve olacağı unutulmamalıdır.

1. Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi,
2. Latin Amerika'da Devrim

TOPLUMSAL DEĞİŞİM İSTEĞİNİN GERÇEKLIK KAZANMASI VE MARCUSE

Nazım Kaynak

Çağımız; toplumsal değişim istemlerinin yükselmesine, harekete dönüşmesine ve gerçeklik kazanmasına sahne olmaktadır. Bu gelişmelerin nedenlerinin, niçinlerinin ve sonuçlarının bilimsel temelde analizinin yapılması nasıl gelişimi hızlandırıcı bilincin doğmasına yol açarsa, aynı analizin öznel ve görgücul temele dayandırılması da savrulmalara, sapmalara kısaca nesnel gelişim çizgisinin dışına düşmelere yol açar. Herbert Marcuse'ün, toplumsal değişim ve gençliğin toplumsal değişimdeki rolüne ilişkin görüşleri bu iki farklı yaklaşımın yarattığı sonuçlar dikkate alınarak değerlendirilmelidir. 1968 - 70 yıllarında Batı Avrupa'daki toplumsal hareketlilik döneminde adını ve etkisini duyan Marcuse'ün siyasal düşüncesinin temelini; bazan çağdaş kapitalizmle özdeşleştirdiği, ama her zaman bu kadar açık bir ayırım gözetmediği "sanayi toplumu" diye adlandırdığı şeyin eleştirisi oluşturur. Büyük ölçüde ABD'deki gelişmelere dayanan düşünceleriyle, zenginleşen ve daha güçlenen, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin etkinliğini artırdığı ve maddi yaşama düzeyini kararlı olarak yükselten bir toplum görür Marcuse.

Marcuse'ün gözlerini kamaştıran, kapitalist toplumun gelişiminde ve "zenginleşmesinde" kavrayamadığı nokta, uluslararasılaşmış tekellerin tüm pazarı kapsayan ekonomik egemenlikleridir. Bu süreçte bir yandan sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması, diğer yandan mal dışatımı yerine, sermaye dışatımının geçmesiyle, bağımlı ülkelerden metropollere akan büyük kar transferleri, tekellerin elinde ölçsüz bir birikim yaratmaktadır. Bu birikim, te-

kellere; araştırmalara, yeni gelişmelere hızla uyum sağlayacak teknolojik yeniliklerin uygulanmasına ve geliştirilmesine akmakta, bilimsel teknolojik devrimin üretime olan etkisi yükseltilmekte ve verimliliğin artırılmasına olanak sağlamaktadır.

Bu gelişmelerin toplumun "zenginliğini" artırdığı doğrudur. Ama zenginliğin paylaşımının çok küçük bir azınlığı oluşturan tekellerin çok büyük bir bölüme el koyması biçiminde sonuçlandığı Marcuse tarafından görülmektedir. Yine aynı gelişmeler, toplumu güçlendirmenin aksine, tekeller ile dışındakiler arasındaki uçurumu derinleştirerek, sistemin toplumsal tabanının daralmasına yol açmaktadır.

Yine Marcuse'e göre, "sanayi toplumu" büyük iş çevreleriyle, her geçen gün artan mal akımı sonucu refahı görel olarak artan işçi sınıfı arasındaki bağlaşmaya dayanmaktadır.

Marcuse'ün; gelişimindeki tüm değişiklik ve çelişkilere karşın, çağdaş kapitalist toplumu yorumlarken içine düştüğü açmazın özü temel çelişkiyi yadsımasıdır. "Tüketim toplumu" diye adlandırdığı olgu Marcuse'ün kafasını karıştırmakta ve savına verdiği biçimde, sorunu tekrar tekrar, çağdaş toplumun maddesel mallar üretme kapasitesiyle daha yüksek bir yaşam düzeyi sağlamadaki yetersizliği arasındaki çatışmadan doğmaktaymışcasına sunmaktadır. Kapitalist kârın kaynağının, yani işçinin emek gücünü harcayarak yarattığı artık değere özel sermayenin el koymasının bilincine varmasını görürken, üretim araçlarının, bölüşümün ve değişimin özel mülkiyette olmasının sorunun kaynağı olduğunu kavramamaktadır.

Marcuse, insanın tüm gereksinimleri ve özgürlüğünün kitle iletişim araçlarınınca yönetilmesinin ve yükselen yaşam düzeyinin tekellere, "itici sosyal güçleri terör yerine teknoloji yoluyla elde etme" olanağı sağladığını ileri sürmektedir. Artık "status quonun korunmasında ve geliştirilmesindeki büyük çıkarları, eski karşıtları (burjuvazi ve işçi sınıfını) çağdaş toplumun en ileri alanlarında birleştirmiştir."

Marcuse burada da yanılmakta, doğru bir önermeden yanlış bir sonuç çıkarmaktadır. Doğru önerme, kitle iletişim araçlarının dev etkinliğidir. Bu araçlar iletişimden çok biçimlendirmeye hizmet etmekte, tüketimden ideolojiye kadar çok geniş bir alanda yığınları denetleme ve yönetme aygıtı olarak işlev görmektedir. Bununla beraber, sınıf karşıtlıklarının temeli olan ekonomik çıkar çelişkileri en gelişmiş kapitalist toplumda bile varlığını sürdürmektedir. Ücretleri düşük tutma çabaları, yaşama düzeyini düşürmeye yönelik hükümet politikaları ve yaygın işsizlik "sömürünün taşınabilir kaynağı"nın "teknolojik örtü" ile saklanması, yokolmasından çok, işçilerin sömürülmesinin kaynağını, hedeflerinin niteliğini giderek daha iyi anlamalarına ve kendi patronlarıyla uluslararası şirketlerin çeşitli şubeleri, tekelci basın ve öteki kitle iletişim araçları da dahil olmak üzere kapitalist sınıfın bir bütün olarak rolünü kavramalarına yol açmaktadır.

Marcuse, "Tek Boyutlu İnsan" adlı kitabında iki karşıt varsayım arasında gidip gelmektedir: 1) İleri sanayi toplumu görülebilir bir gelecek için niteliksel değişimi içerecek yeteneklidir. 2) Bu içermeyi kirabilecek ve toplumu patlatabilecek güçler ve eğilimler vardır. Ama bir kez daha bozgunculuğu kendini gösterir. "Bu konuda açık bir yantı verilebileceği sanıyorum... Egen olan birinci eğilimdir... Belki bir rastlantı durumu değiştirebilir, ama yapılanlarla önlenenler tanımlanmadığı ve insan bilinci ile davranışını alt üst etmedikçe bir afet bile değişimi sağlayamayacaktır."

Sürekli yinelenen yenilgi ve teslimiyet uyarıları karşısında kitapta sisteme ve etkilerine karşı mücadelenin gerçek bir incelemesini bulmak olası değildir. Marcuse, tarihin nesnel gelişim çizgisi ve devindirici gücü karşısında gözlerini kapamakta ve ilahi bir "rastlantıya" bel bağlamaktadır. Ancak, bir küçük burjuvannın, sistemin gücü karşısındaki çaresizliği ile bu güce karşı duyduğu nefret, onu, yenilmezliğin yenilgisini sağlayacak yeni bir toplumsal kesim arama çabaları içine sürükler.

İşçi sınıfı düzenle "bütünleştiği" ne ve toplumsal değişimin belirleyici gücü olmadığına göre "toplumu patlatabilecek güçler" kimlerdir? Birincisi "dışardakiler"; işsizler ve çalışmayacak durumda olanlar, zenciler ve baskı altındaki öteki azınlıklardır. "Bunlar demokratik sürecin dışında yaşamaktadırlar. Yaşamları, hoşgörülecek koşulların ve kurumların sona erdirmesi için en gerçek ve en dolaysız gerek-

sinmedir."

Böylece Marcuse, ezilen ve horlanan, ırk ve renk ayrımı sonucu düşük ücretin ve işsizliğin baş kurbanı olan, ama sistemle çelişkileri farklı farklı ve dağıtık bu kesimi, milyonlarca işçinin örgütlü ve disiplinli gücünün ve sınıf savaşımının birçok deneyimden geçerek sağlanan deneyiminin yerine koymaktadır.

Marcuse'un değişim için öne kardığı ikinci kesim, "yapılması gereken değişikliklerin niteliğine ilişkin yaratıcı gücü ve birikimi içinde taşıyan öğrenciler ve aydınlar"dır. Marcuse'un aydınları öne kartmasında üç öge hakim gözükmektedir. Birincisi bilimsel teknolojik devrimin üretim sürecine etkisi sonucu aydınların önemlerinin artması ikincisi de, işçi sınıfını "düzenle bütünleştiren" mekanizmanın aydınları aynı ölçüde etkileyemeyeceği yargısıdır. Marcuse'un aydınları öne çıkartmasındaki bir başka nedense "dışardakiler"de değişime önderlik edecek entellektüel birikimi bulamamasıdır.

Marcuse'un gençlerin değişimi sağlayacak potansiyeli açıklamak için ileri sürdüğü nedenleri ise "refah toplumuna" karşı duydukları nefret ve "aldatıcı, kanlı bir oyunun kurallarını bozmak-artık işbirliği yapmamak" için duydukları dirimsel gereksinime olarak açıklamaktadır. Bu gereksinimin "mevcut sistemin, belirleyici yadsıması" olduğunu iddia etmektedir. "Yeni den değerlendirilmenin başlangıcının, çok derin bir düzeyde, genç kuşakta, özellikle militan öğrenciler arasında olduğunu inanıyorum" diyerek, öğrencileri yeni "öncü"ler olabilecekleri konusunda uyarmaktadır.

Bilimsel teknolojik devrimin üretim sürecinde yarattığı gelişme öğrenci gençliğin yapıdaki değişmeyi de beraberinde getirmiştir. Eskinin sadece varlık ailelerinin çocuklarının gidebildiği, devlet kademesinde ya da işletme yönetiminde alacakları görevlere bir hazırlık aşaması niteliği taşıyan üniversitelerin yerini, çağdaş sanayinin gereksinim duyduğu bilimsel ve teknik kadroları, tekelci şirketlerin pürüzsüz çalışmasını ve azami kârlarını sağlamak için çalıştıracakları, planlamacı, pazarlamacı personel şefleri v.b. yetiştiren yüksek öğretim almıştır. Gereksinimlerin genişliği, öğrenci gençliğin bileşimini değiştirmiş, ağırlıklı olarak orta katmanların az da olsa işçilerin çocuklarını içinde barındıran bir biçim almıştır. Sayıları milyonlara ulaşan öğrencilerin binlercesinin bir arada bulunduğu üniversiteler, ortak sorunların (eğitim sisteminin beslenme, yurtlardan ulaşım) yaşandığı ve ortak hareket etme alışkanlığının geliştiği alanlar olmuştur. Bu değişim, gençliğin yeniliklere açık olma isteği ile birleşince öğrenci gençliğin öne çıkmasına yol açmıştır.

Ama öğrenciler gelişmiş kapitalist ülkelerde genel nüfus içinde işçiler kadar dağılmamışlar, bundan ötürü stratejik olarak da yerleşmişlerdir. Yüzyılın başlangıcındaki

durumuyla karşılaştırıldığında öğrenci sayısında görülen dev artış, yine de işçi sayısına ulaşma durumunda değildir. Hepsinden önemlisi öğrenci gençlik kapitalist toplum etkilerinden zarar görmekle birlikte, üretim sürecinde işgücünü harcayarak bir artı değer sömürüsünün nesnesi değildir.

Marcuse, çağdaş kapitalist toplumda öğrencilerin önemine dikkat çekmekte haklıdır. Ama, onlar adına abartılmış savları ve onları işçi sınıfı hareketinin kendisine karşı muhalefete koyma çabası, eğer düşünceleri izlenirse, öğrenciler ile işçiler arasındaki zorunlu bağlaşmanın kurulmasını engelleyebilir ve öğrencilerin toplumsal değişimdeki rollerini sınırlar.

Marcuse'e göre metropolde, sistemin "dışardakiler", aydınlar ve öğrencilerden yeni muhalefet yapısına katılan üçüncü müttelik, üçüncü dünyanın sömürülen kitleleridir. Marcuse'un üçüncü dünyanın sömürülen kitlelerinin müttelik olarak görmesinin altında yatan nedenlerden birincisi, Vietnam'dan Küba'ya kadar uzanan ve başarıya ulaşan ulusal kurtuluş savaşlarına ilgisiz kalamamasıdır. İkincisi, üretimin temelini insani ögenin oluşturduğunu iddia ettiği bu geri toplumsal yapının, sömürülenleri sistemle bütünleştirememiş olduğuna inanmasıdır. Oysa ulusal kurtuluş savaşlarının başarısını anlamamak için, kesinleşen ulusal çelişkileri görebilmek yeterlidir.

Marcuse'un siyasal görüşlerinde yeni toplum ve ona nasıl ulaşılacağı bir netlik kazanmaz. Açık ifadelerin yerini "kurtuluş", "dayanışma", "işbirliği" ve "yeni bir toplum kurulması" gibi genel terimler alır. "Yeni toplum" a giden yolu açıklamaya çalışırken asıl görüşlerini ortaya koyar: "Egemenliğe karşı mücadeledeki anarşik öge zorunlu bir etmendir. Siyasal eylemin hazırlığında saklı, ama disiplinli (olan anarşik öge), mücadelenin amaçlarından serbest bırakılacak ve kendini aşacaktır." Görüldüğü gibi Marcuse, ilk sınıfı toplumdaki bu yana tarihin dönüştürücü gücünü sınıf mücadelesinin oluşturduğunu, bu güce yaşam veren yığınların hazırlanması, örgütlenmesi ve önderliğin sağlanması gerektiği gerçeğini boşlamakta, ilahi bir "rastlantı" sonucu ortaya çıkacak "anarşik öge"nin sorunu çözeceğini söyleyerek aslında çözümsüzlüğün boşluğunda dolışmaktadır.

"Anarşik öge"ye verdiği ağırlık ve öğrencilerin rolünü abartarak yüceltmesi sonucu Marcuse'un görüşleri kimi izleyicilerini "üniversitelerde kızıl üsler" yaratma "kuram"ına kadar götürmüştür. Çin ve Vietnam da, savaşım sürecinde egemen sistemden kurtarılmış bölgelerin savunulması ve üzerlerinde yeni bir sosyal ve ekonomik işleyişin yerleştirilmesi deneylerinden de esinlenerek üniversitelerde kurulmaya çalışılan firtına merkezleri, "tezi", bir yandan öğrencilerin tek başına yürüttükleri eylemlerin tüm toplumda büyük bir değişikliğe yol açacağı beklentisinin sönməsi,

diğer yandan bu "üs"lerin uzun sürede tutulamayacağı, sistemin baskı güçlerinin saldıkları sonucu ortaya çıkması sonucu iflas etmiştir.

Marcuse'un çağdaş kapitalist topluma, sınıflara ve dönüşüm güçlerine ilişkin tezlerinin snandığı alan yine kendi görüşlerinin en çok okunduğu ve tartışıldığı dönem olan 1968 hareketinde olmuştur.

Öncelikle "maddi yaşama düzeyinin kararlı olarak yükseldiği" tezi iflas etmiştir. Fransa'da Mayıs-Haziran 1968 hareketinin öngününü hazırlayan tam da maddi yaşam düzeyinin "kararlı olarak" düşüşü olmuş, 1958 - 1968 arasında onbinlerce küçük esnaf ve küçük çiftçi işletmelerini tasfiye etmiş, işsizlik ise rekor düzeye ulaşmıştır. Bu gelişmelerin ortaya çıkarttığı bir başka sonuç da, hareketin meydana gelişinin bir "rastlantı"nın değil, kapitalizmin yarattığı bunalımın ürünü olduğudur.

Yaşanılan ekonomik bunalımın nesnel zemini hazırladığı toplumsal hareketlilik döneminde Marcuse'un iflas eden bir başka tezi "öğrencilerin öncülüğü" olmuştur. Tüm Fransa'ya yayılan, dokuz milyon işçinin katıldığı büyük grevi ve ülkenin tümünü birkaç hafta hareketsiz bırakan, yoğun fabrika işgalleri ile doruk noktasına ulaşan protesto dalgasını kıvılcımlandıran belli başlı etmenlerden birisini hiç kuşkusuz canlılığı ve yiğitliği ile öne çıkan öğrenci hareketi oluşturmaktadır. Ama hareketin her aşamasında işçi sınıfı başı çekmiş, öğrencilere yönelik saldırıların açık teröre dönüşmesinin hemen ardından toplumun tüm güçlerini eyleme çağırın yine işçi sınıfının sendikal örgütü CGT (Genel İş Konfederasyonu) olmuştur. CGT, diğer sendikal örgütler CFDT, FO, öğretmen ve öğretim üyesi örgütleri FEN, SENSUP ve öğrenci örgütü UNEF (Fransız Ulusal Öğrenci Birliği) ile birlikte gösteri ve grev kararlarının alınmasına öncülük etmiştir. Genel grev kararını, fabrika işgalleri izlemiş, öğrencilerin işçilere önderlik edeceği sevdaındaki kimi maceracı grupların fabrikalara giderek makineleri tahrip etme isteğine işçiler izin vermemiştir. Görüldüğü gibi Marcuse'un "birkaç" tezi daha sosyal pratiğin ağırlığı altında ezilip gitmiştir. Ne işçi sınıfı ve onun örgütleri kapitalizmin "bütünleşmiş" bir parçasıdır, ne de işçi sınıfı toplumsal değişim isteğinin temsilcisi olma, ona önderlik etme özelliğini yitirmiştir.

Marcuse'un görüşleri 1968-1970 hareketinden sonra kimi değişikliklere uğramışsa da ("bütünleşmiş" işçiler arasında bir öncü kesimin varlığı ve bu kesimin öğrencilerle ittifak yapmasının gerektiği gibi) temel özellikleri aynı kalmıştır. Öğrencileri yücelterek, birleşmesi gereken nehirleri yanlış mecralara yöneten Marcuse'un görüşlerini "hak ettiği" yere koymak, toplumsal değişim isteğinin gerçeklik kazanmasını isteyen tüm güçler özellikle öğrenci gençlik için zorunludur.

1. J.Woddis Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi 3 Çev. T. Tayla Bilim Yay. 1975 İstanbul

Okan Ozdemir

BARIŞ HAREKETİ ve GENÇLİK

23 Şubat 1950 de Fransız Raymonde Dien Vietnam'a tank taşıyan trenleri durdurmak için kendisini demiryoluna atmıştı. Barış istemini olağanüstü bir kararlılık ve cesaretle bütünleştirmişti Dien. Onun için ne Vietnam uzak bir ülke ne de yaşananlar Vietnamla sınırlıydı. Başka bir deyişle, o an Vietnam için dayatılan istemler, gerçekleştirilen eylemler barış savaşının tarihi boyunca barış için öne koyulan hedeflerden ayrı değildi. Dünya gençlik hareketi de tarihi boyunca barış için konulan hedeflere tümüyle sahip çıktı. Kalıcı bir barışın savaş tehdidinin tümüyle ortadan kalkmasıyla, insan haklarının, demokrasinin, uluslararası işbirliğinin yaşama geçmesini kurabileceğini savundu. Ve tüm bunların gerçekleşebilmesinin tek yolunun barış için savaştan geçtiğini gösterdi. Hem de gençliği en geniş anlamda kucaklayan örgütlü bir savaştan. Şimdi tarih şeridi üzerinde biraz gerilere uzanalım, 1945'e. İkinci Dünya Savaşı'nın bitişi, faşizmin yenilişi. Savaşı tüm yakıcılığıyla yaşamış gençlik Londra Dünya Gençlik Konferansı'nı topluyor. Konferansta, geçmişin askeri başarılarını sürekli barış ve güvenliği getirmesi istenirken, açıkça gençliğin kalıcı bir barışa olan özlemi dile getiriliyor.

Bunu izleyen yıllarda savaşın sonuçlarını değiştirmeye yönelik uğraşlar soğuk savaşı başlatınca, bütün demokratik güçler savaşa karşı bir birlik oluşturdular. 1949 da 1. Dünya Barış Taraftarları Kongresini gerçekleştiren demokratik gençlik örgütleri; oldukça geniş çapta genç kitleleri bir araya getiren gençlik ve öğrenci festivalleri, imza kampanyaları, konferanslar ve protesto yürüyüşleri düzenlediler. Barış savaşının özgül hedefleriyle nesnel bir birlik içinde olan savaş karşıtı hareket, gençliğin de katılımıyla yaygınlaşma ve güç kazanma anlamında önemli bir adım daha atmış oldu.

1960 ve 70'li yıllara gelindiğinde öğrenci hareketlerinin giderek kitlesel bir nitelik kazandığı görülüyor. Örneğin, İngiltere'de her yıl yapılmakta olan Aldermaston yürüyüşlerinde öğrenciler oldukça önemli bir çoklukta idi. Amaçları, barış

hareketini yaygınlaştırmak, siyasal partilerle hükümetleri etkilemek ve en önemlisi barış düşüncesini dünya halklarına götürmekti.

Gençlik ve öğrenci örgütlerinin katılımıyla güçlenen barış savaşınının temel özelliklerinden biri de emperyalizmin saldırganlığına karşı verilen birer yanıt olmasıydı. 1945 ve 1970 yılları arasındaki dönemde Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri 93 savaş ve çatışmaya sahne oldu. Bunların yüzde 62,4'ü halkların özgürlük savaşlarını önlemeye yönelikti ve büyük çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu yirmi milyon insanın yaşamını yitirmesiyle sonuçlanmıştı. Savaş alanlarında yaşamını yitiren, savaşın yıkımlarından en büyük payı alan gençlerin barış savaşımını her yönüyle sahiplenmelerinden doğal ne olabildi ki?

Gençlerin yerel savaşa ve yeni bir dünya savaşına yol açabilecek güç kullanma tehdidine karşı, uyumsuzlukların barışı yoldan çözümü için verdikleri savaşımı demokratik gençlik hareketi ile bütünleştiren de bu doğallık olmuştur.

Tarih şeridimiz üzerinde yürümeyi sürdürüyoruz. 1964'de Floransa'dayız. Değişik ülkelerdeki gençliğin savaşımını birleştirme yolunda düzenlenen Floransa "Barış, Silahsızlanma ve Ulusal Bağlılık İçin Gençlik ve Öğrenci Konferansı" ilk kez çok farklı siyasal yapılanmalardan gelen gençlik örgütlerini bir araya getirdi. 1970'de Finlandiya'dayız, Helsinki, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği İçin Uluslararası Gençlik ve Öğrenci Konferansı'na evsahipliği yapıyor. "Avrupa Güvenliği İçin Gençlik" sloganıyla toplanan 1971 Floransa Uluslararası Gençlik ve Öğrenci Konferansı, Avrupalı devletlerin güvenlik ve işbirliği için biraraya gelmelerine ve yumuşama döneminin açılmasına, gençliğin en ivedi sorunlara olan yaklaşımlarının biçimlenmesine anlamlı bir katkıda bulundu.

Değişik ülkelerin gençlik örgütlerinin barış kampanyaları, festivaller ve bildiriler hazırlayarak dünya barış hareketinin bir bütün olması yolundaki çabaları ürünlerini vermeye sürdürdü. 25 - 31 Ekim 1973'de Moskova'da yapılan Dünya Barış

Güçleri Kongresi'nin hazırlanmasında ve yapılmasında birçok ulusal ve uluslararası gençlik örgütü yer aldı. Barış ile kazanımların sağlam bir temele oturtulması için "sürekli barış, işbirliği, güvenlik ve toplumsal gelişme" sloganıyla bu kez 1976 Haziranında Varşova'da biraraya gelen gençler, Avrupa'nın en büyük forumu olan Gençlik ve Öğrenciler Avrupa Toplantısı'nı gerçekleştirdiler.

Barış hareketi güçlendikçe barışa yönelik tehditler de giderek çeşitlilik kazandı. Silahlanmanın boyutları aya dek yayılırken, insan haklarına ve demokrasiye yönelik saldırılar da giderek arttı. Tüm bu gelişmeler, dünya gençliğinin savaşa karşı mücadelesinde yeni bir dönem açtı. Buna ilişkin ilk kararlar, 1981 de Helsinki Barış, Yumuşama ve Silahsızlanma İçin İşbirliği Forum'unda alındı. Termonükleer savaş tehdidine karşı geliştirilen savaşımın sorunları üzerinde yoğunlaşan forumun sonuç belgesi gençlik hareketlerinin siyasal eğiliminin yumuşama ve barış sürmesiyle silahlanma yarışına son verilmesi yönünde olduğunu gösterdi. 1982'de ise "evrensel bir hak olan barış için savaşalım" sloganıyla nükleer bir savaşa karşı barış ve silahsızlanma için yeni bir dünya gençlik hareketi başlatıldı.

Asya ve Afrika ülkelerinde de barış hareketine geniş bir katılım var. 1981 yılında Güney Yemen'de, saldırgan emperyalizme ve Arap Yarımadası ile Basra Körfezi'nde ABD'nin askeri varlığına karşı gençlik ve öğrenci sorunları konulu bir konferans toplandı. Aynı yıl Uluslararası Öğrenci Birliği ve Hindistan Gençlik Federasyonu'nun işbirliği ile çevreyi barış denizi yapmaya yönelik bir konferans yapıldı. 1983 ise, Gine-Bissau'nun Avrupa, Asya, Afrika ve Latin Amerika'dan "Afrika'yı bir barış bölgesi yapalım" sloganıyla gelen binlerce insanın oluşturduğu bir kardeşlik ortamına evsahipliği yaptığı yıldı. Afrika'da daha önce bir benzeri yapılmayan barış yürüyüşü Gine-Bissau'lu Amilcar Cabral Afrika Gençlik Örgütü'nün katkısıyla gerçekleşti. Bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerde savaşa karşı olan uluslararası gençlik ha-

reketterine sahip çıkılmasının bir özelliği de, Asya ve Afrika'daki gençlik örgütlerinin artan prestijlerinin çarpıcı bir kanıtı olmasıdır.

Gençler anti-emperyalist dayanışmanın, uluslararası dostluk ve dünya barışını kurmaya yetkin olduğunu, geçtiğimiz yıl içerisinde Moskova'da düzenlenen 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'nde bir kez daha gösterdiler. Bundan böyle bütün yaşamsal konularda benzer toplantıların yapılması, sorunların birarada tartışılması farklı siyasal ve ideolojik eğilimlerin temsilcilerince kabul edildi.

Günümüz gençliğinin barış savaşımının en ayırtıcı özelliği, beklentilerin somutlaştırılması olarak ortaya çıkıyor.

- Bir ülkenin doğal kaynaklarının ve insan emeğinin bir başka ülke tarafından sömürülmesini önleyecek, kalkınmaya yönelik yeni bir uluslararası ekonomik düzenin kurulması,
  - Silah ticaretinin ve silahlanma yarışının tümüyle son bulması, mevcut silahların azaltılması ve giderek yok edilmesi. Sorunun bu yönüne ilişkin Türkiye için de oldukça güncel birkaç örneği burada yeniden anımsamakta yarar var: Biri uzayın silahlanmasına karşı olmak, dahası bu çalışmalar içinde aktif sorumluluk almamak. Balkanların nükleer silahlardan arındırılması çabaları içinde yer almak, benzer girişimlerin uluslararası platformdaki aktif destekçisi olmak.
  - Dış siyasal müdahalelere, yayılmacı ve yeni sömürgeci politikalara militarist baskı rejimlerine son verilmesi,
  - Örgütlenme hakkının herkes için verilmesi, uluslararası barış ve anti-emperyalist dayanışma hareketinde birleşilmesi,
  - Barış eğitiminin, kalıcı bir barışın oluşmasına gerçek katkıyı sağlayacak "barış bilinci"nin verilmesine yönelmesi, günümüz barış hareketinin güncel hedefleri olarak konuluyor.
- Tarih içindeki yürüyüşümüz bizi 1986'ya, Dünya Barış Yılı'na dek getirdi, Gördük ki, barış yalnızca savaşa karşı olmak değil, geçmişten yarınlara uzanarak yaşama, insan emeğine, uygarlığa, insan haklarına sahip çıkmaktır.

Demokratikleşme tartışmaları ülkemiz gündemindeki önemli yerini koruyor. Demokratikleşme üzerine yeni öneriler, yeni istemler öne sürülüyor. Demokratikleşme tartışmalarının, demokrasi mücadelesine ilişkin tartışmaları da gündeme getirmesi kaçınılmaz. Çünkü etkin bir demokrasi mücadelesi verilmeden kalıcı bir demokrasinin sağlanması olanaklı değil. Üstelik demokrasinin yalnızca sağlanması değil, korunması da etkin bir demokrasi mücadelesine bağlı. Bu nedenle bugün demokratikleşme tartışmalarının dayandığı temellerden başlıca demokrasi mücadelesi olmalı. Toplumun demokratikleşme yanlısı tüm kesimleri, demokrasi mücadelesindeki yerini gözden geçirmeli, görevlerini saptamalı. Buna bağlı olarak ülkemiz gençliğinin demokrasi mücadelesine ilişkin tutumu ve bu mücadeledeki yerinin tartışılması gerekiyor. Böyle bir tartışmada ortaya çıkacak görüşler, gençliğin siyasetle, dolayısıyla da demokratikleşme sorunu ile ilgilenmesi gerektiğinin savunulmasından, gençliğe demokrasi mücadelesinin öncüsü olduğunun ileri sürülmesine varan çeşitlilikler göstermesi olası. Bu konuda sağlıklı bir sonuca varılabilmesi demokrasi ve demokrasi mücadelesi kavramlarının tarihsel toplumsal temelleriyle kavranmasını gerektiriyor.

Burjuva demokrasisi, orta çağın sonlarında, burjuvazinin feodaliteye karşı verdiği iktidar mücadelesinde ortaya çıktı. Burjuvazi insanların doğuştan eşitliği, kardeşliği ve evrensel insan hakları tezleriyle peşinden sürüklediği işçi ve emekçi kitlelerin gücüyle iktidarı ele geçirdi. Bu dönemde demokrasi mücadelesinin öncü gücü burjuvazi idi.

Burjuvazinin iktidarı almasından sonra demokrasi mücadelesinin niteliği değişti. Çünkü iktidarı aldıktan sonra burjuvazi özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganlarını bir kenara bıraktı. Özgürlük ve eşitlik yalnızca burjuvazi içindi. Burjuvazi seçimlerle katılma, seçme ve seçilme hakkını mülkiyete sahip olma ölçütünü getirerek işçi ve emekçi kitlelerden esirgemek istedi. Çünkü işçi ve emekçilerin demokratik hak ve özgürlüklere sahip olması, burjuvazinin işçi ve emekçileri dilediğince sömürmesine olanak veriyordu. Elbette işçi ve emekçiler demokratik hak ve özgürlüklerden vazgeçemediler ve burjuvaziye karşı demokrasi mücadelesi vermeye başladılar. Böylece önceleri demokrasi mücadelesinin öncüsü olan burjuvazi, demokrasi mücadelesinin hedef aldığı sınıf haline geldi. Demokrasi mücadelesinin ideolojik ve politik öncüsü ise artık işçi sınıfıydı ve demokrasi mücadelesi işçi sınıfının sömürden kurtulma mücadelesinin önemli bir parçası ve evresini oluşturuyordu. Kapitalizmin tekeli aşmasında, tekeli sermayenin siyasal iktidarı tekeline alması sonucu demokratik muhalefetin temelini genişletmişse de, işçi sınıfının demokrasi mücadelesindeki öncülüğünde değişme olmuştur.

Buraya kadar söylediklerimizi özetlersek, demokrasi mücadelesi tekeli burjuvaziye karşı, işçi sınıfının öncülüğünde, diğer emekçi sınıf ve katmanların demokratik hak ve özgürlükleri için verdikleri mücadeledir.

GENÇLİK HANGİ YANDA

Bu mücadelede, mücadelenin her iki yanı da, dinamizmi, çoş-

DEMOKRASİ SAVAŞIMINDA GENÇLİK

Selim Demirci

kusu, örgütlenme eğilimi ve özverliliği nedeniyle toplumsal yaşamda önemli bir güç olan gençliği yanına almak istemektedir. Burjuvazi, iktidarının bugünü kurtarmak, yarınını da güvence altına almak amacıyla gençliği örgütleyerek, düzeninin bekçisi haline getirmek istemekte eğitimi, kitle iletişim araçları vb araçlarıyla da yanına almadığı gençlik kesimlerini uyuşturarak 'tarafsızlaştırmayı' amaçlamaktadır. İşçi sınıfı da, gençliğin örgütlü gücünün demokrasi mücadelesinde kendisine güç katacağını bilmektedir. Şimdi gençliğin kendi çıkarlarının, onun hangi tarafta yer almasını gerektirdiği sorusuna yanıt arayalım.

Gençlik bir toplumsal sınıf değildir. Toplumdaki her sınıf ve tabakanın kendi gençliği vardır. Gençliğin ezici çoğunluğu işçi, köylü ve öğrenci gençlik oluşturmaktadır. İşçi ve köylü gençliğin işçi sınıfı ve emekçi köylülerle birlikte demokrasi mücadelesinin içinde olması doğaldır. Öğrenci gençlerin de çoğunluğunu emekçi kökenliler oluşturmaktadır. Ayrıca yine öğrenci gençliğin çoğunluğu geleceğin emekçileridir. Bu nedenle öğrenci gençliğin de çıkarları, demokrasi mücadelesinde işçi sınıfının yanında yer almasını gerektirmektedir. Öğrenci gençlik bir sınıf olmadığı için demokrasi mücadelesinde ona öncülük işlevi yüklenemez ve öğrenci gençliğin demokrasi mücadelesindeki başarısı yalnız ve yalnız işçi sınıfının yanında yer almasına bağlıdır.

Gençlik bir sınıf olmamakla birlikte, genç olmaktan doğan bazı ortak özelliklere, sorunlara ve istemlere sahiptir. Gençlik iş istemektedir, gençlik eğitim istemektedir, gençlik kendini geliştirme, güven içinde yaşama olanakları istemektedir. Gençliğin bu istemlerini dile getirebilmesi, bu istemleri etrafında örgütlenmesi bile demokratik hak ve özgürlüklerin varlığına bağlıdır. Tüm bunlar da bir bütün olarak gençliğin demokrasi mücadelesinde demokratik güçlerin yanında yer almasını gerektirmektedir.

ÜLKEMİZDE DEMOKRASİ MÜCADELESİ VE GENÇLİK

Ülkemiz gençliği de köklü bir demokrasi mücadelesi geleneğine sahiptir. 1950'lerde örgütlülüğe adım-

larını atan gençliğimiz, 1960' da demokrasi mücadelesinin en etkin güçlerinden birisi olmuştur. Özellikle 27 Mayıs öncesinin en önemli eylemlerinden biri olan 28 Nisan eyleminde gençlik etkin olarak yer almıştır.

1960 sonrasında yaşanan demokratikleşme ortamı gençliği de olumlu yönde etkilemiş, gençlik içinde örgütlenme eğilimini artırmıştır. Bu dönemde çeşitli üniversitelerdeki fikir kulüplerinin birleşmesinden oluşan FFK (Fikir Kulüpleri Federasyonu) en etkin gençlik örgütlenmesi olmuştur. O dönemde gençliğin merkezi örgütlenmesi durumunda olması nedeniyle önemli bir güç sahip olan FFK demokrasi mücadelesinin en ön saflarında yer almıştır.

1968'lerde gençlik eylemleri artmış, gençlik bir güç olarak kendini kabul ettirmiştir. Ne ki gençliğin demokrasi mücadelesindeki rolünün abartılması, işçi sınıfının ve diğer demokratik güçlerin demokrasi mücadelesindeki önemini gözardı edilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde gençlik örgütlenmesinin bölünmesi, gençliğin önemli bir bölümünü içinde barındıran merkezi bir örgütlenmeden gençliği yoksun bırakmıştır. Bundan sonra gençlik dağılmış ve ardından da 12 Mart'ın gelmesiyle gençlik hareketi önemli bir darbe yemiştir.

Baskıcı 12 Mart döneminden sonra gençliğin demokrasi mücadelesine katılımı nicel olarak önemli artışlar göstermiştir. 1968'ler gençlik hareketinin sahip olduğu zaafı bu dönemde de varlığını sürdürmüştür. Gençlik içindeki dağılmışlık bu dönemde daha da artmış, gençliğin işçi sınıfı ve diğer demokratik güçlerle birlikteliği bu dönemde de sağlanamamıştır. Aslında demokratik güçlerin tümünün sahip olduğu bu zaafı, ülkede yaratılan terörün önünün kesilmesini sağlayamamıştır. Ve demokratik hak ve özgürlükleri yok etmek isteyen kesimlerin yarattığı terör ortamı sonucu demokrasi kesintiyi uğratılmıştır.

Tarihsel gelişme içerisinde çoğu kez gençlik demokrasi mücadelesinin hangi yanında olması gerektiğinin bilincinde olmuş ve tüm enerjisi ve dinamizmiyle demokrasi mücadelesinin içinde yer almıştır. Burjuva gericiği ve faşizmin demagogjileri-

le gençliği yanına alabildiği geçici dönemler fazla uzun olmamıştır. Buna karşın İspanya'da, Portekiz'de İran'da ve diğer birçok ülkede faşizme karşı mücadelelerin en özverili savaşçıları içerisinde gençlik de yer almıştır. İkinci dünya savaşı sonunda faşizmin kesin yenilgisini hazırlayanların başında, direniş örgütleri içerisinde faşizme karşı koyan işçi sınıfı ve gençlik yer almaktadır. Yunanistan gençliğinin faşizme karşı koydukları politeknik eylemi hala belleklerdeki yerini korumaktadır. Kimi yanlış eğilimleri içerisinde barındırsa da 1968 gençlik hareketleri gençliğin örgütlülüğünün gücünü ortaya koymuştur.

DEMOKRASİ MÜCADELESİNDE YENİ DÖNEM VE GENÇLİK

12 Eylül sonrasında yapılan yasa değişikliklerinden ve 1982 Anayasası ile getirilen anti-demokratik düzenlemelerden en büyük payı, 12 Eylül öncesinin iki büyük "suçlu" su gösterilen işçilerle öğrenciler aldı. Bugün ülkemiz gençliğinin yaşadığı sorunların çözümü, her zamankinden daha çok demokratikleşmeye, demokrasi mücadelesine bağlı. Örnekle olarak bugün öğrenci gençliğin en büyük sorunu oluşturan YÖK'ü ve YÖK uygulamalarını ele alalım. Halkın eğilimlerini yansıtan parlamentonun olduğu, demokratik hak ve özgürlüklerin yaşadığı bir dönemde YÖK oluşturulabilir miydi? Yine böyle bir ortamda YÖK böylesine geniş kapsamlı bir öğretim üyesi tasfiyesine girsebilirdi, öğrencileri ezen uygulamalara bulunabilir miydi? Örneği değiştirirsek, grev ve toplu iş sözleşme haklarının pratikte yok edilmesine, bugün de emeklilik hakları ve kıdem tazminatlarıyla oylanmasına işçi gençlik izin verir miydi?

Gençliğin yaşadığı sorunlar, anti demokratik uygulama ve düzenlemelerin kaynaklandığına göre, bunların çözümü de bu anti-demokratik uygulama ve düzenlemelerin kaldırılması için, yani demokratikleşme için çaba gösterilmesine bağlıdır. Burda önemli olan sorunların çözümü için kısmi düzeyde yürütülen mücadelelerin, demokrasi mücadelesi ile bütünselliğinin kavranmasıdır. Örneğin, YÖK'e ve YÖK uygulamalarına karşı verilen mücadelelerin, YÖK'ün politik desteğinin zayıflatılmasına yönelik mücadele ve-

Karikatur: ALTAY MARTI

A. MARTI

rilmeden kesin başarıya ulaşması olanaklı değildir. YÖK bugünkü gücünü kendisinden almamaktadır. YÖK'e bu gücü veren arındaki politik destekler, halkın iradesini tam anlamıyla yansıtmayan TBMM'dir.

Demokrasi mücadelesinde parlamentonun özel bir yeri vardır. Halkın iradesini tam olarak yansıtan bir parlamentonun varolması halinde, iktidarların gücü sınırlanır, keyfiliğe olanak tanımaz. Bu nedenle dünyanın her yerinde diktatörler iktidara gelir gelmez parlamentoyu kapatırlar. Çünkü diktatörlük, halkın iradesini yansıtan bir parlamento birlikte var olamaz. Şili'de Pinochet'in iktidara gelir gelmez parlamentoyu kapatması yalnızca Şili'ye özgü bir örnek değildir.

Türkiye, parlamentonun durumu açısından Şili vb ülkelere göre farklı olmakla birlikte, demokratikleşme tartışmalarında parlamentonun yapısı başlıca yeri almaktadır. Bugün parlamentonun yapısının halkın eğilimlerini yansıtmadığı konusunda hemen herkes birleşmektedir. O halde demokrasi mücadelesinin yöneleceği başlıca hedef parlamento-

nun halkın gerçek eğilimlerini yansıtır hale getirilmesidir, yani erken seçimdir. Erken seçimle oluşacak bir parlamentonun varolması, YÖK gibi demokratik olmayan kurumların ve düzenlemelerin gücünü kırarak ortamı hazırlıyacaktır. Bu nedenle ülkemiz gençliği de erken seçim istemlerine sahip çıkmalıdır.

Gençliğin demokrasi mücadelesine katılmak yolunda yapacakları elbette erken seçim istemiyle sınırlı değildir. Gençlik erken seçim isteminin yanında kendi ekonomik-akademik-demokratik hakları için mücadele etmelidir. Kısmi taleplerin, toplumdaki genel demokratikleşme ile nasıl olsa sağlanacağı düşüncesiyle, kısmi hak ve istemlerin savunulmasından vazgeçilmemelidir. Bilinmelidir ki, demokratikleşme yolunda toplumun herhangi bir kesiminin elde edeceği kazanım, toplumun diğer kesimlerini ve demokrasi mücadelesinin bütününe olumlu yönde etkileyecektir.

Gerek kısmi hak ve istemlerinin elde edilmesi yolunda, gerekse genel demokrasi mücadelesi yolunda gençliğin atacağı ilk adım yığınsal örgütlenmelerinin sağlanmasıdır. Çünkü

demokrasinin temel dayanaklarından birisi parlamento ise, diğer temelli bir dayanağı da kitlelerin örgütlü katılımının sağlanmasıdır. Öğrenci gençliğin kendi yığınsal sendikal örgütlerini oluşturma sürecinin genel görünümüne bakıldığında görülüyor ki, karşılaştığı engeller ve keyfilik, bir yandan gençliğe nesnel olarak demokrasi güçlerinin (sınıfsal temellerinin yanısıra) yanında olduğunu gösterirken, aynı zamanda kendi gündelik taleplerine karşı çıkan güçlerle demokratikleşmenin önündeki güçlerin aynı ve bir olduğunu görmesini sağlıyor.

Bu yolda azımsanmayacak önemli adımlar öğrenci derneklerinin kurulmasıyla bugünden atılmıştır. Ancak atılacak daha önemli adım gençlik örgütlerinin birlikteliğinin sağlanmasıdır. Yasaların eiverdiği oranda bu adım atılmalıdır.

Demokrasi mücadelesinde gençliğin etkinlik derecesini belirleyecek önemli bir nokta da, geçmişin iyi değerlendirilip, geçmişteki yanlışlara düşülmesinin önlenmesidir. Özellikle öğrenci dernekleri içerisinde ayrı siyasi görüşe sahip gençlerin bir arada bulunmasının doğal

olduğu unutulmamalı, siyasal görüş ayrılıklarını nedeniyle gençlik örgütleri bölünmemeli, kendi içerisinde kısır çekişmelere sahne olmamalıdır. Bunun tek yolu da örgüt içi demokrasinin eksiksiz olarak uygulanmasıdır.

Düşülebilecek yanlışlardan birisi de, gençliğin demokrasi mücadelesindeki önemli rolünün abartılarak, ona toplumun demokrasi mücadelesini veren diğer kesimlerinden bağınız ve onlardan önemli bir işlev tanınmasıdır. Bunun için yazının başında değindiğimiz, demokrasi mücadelesinin sınıfsal niteliği unutulmamalıdır.

Gençliğimizin geçmişte yaşanan zaafatlardan arınarak, sahip olduğu demokrasi mücadelesi geleneğini sürdüreceği, toplumumuzun demokratikleşmesinde önemli bir rol oynayacağına inanıyoruz. Çünkü demokrasi mücadelesi güzel bir geleceği hedeflemektedir, gelecek ise gençliğinindir. Demokratikleşme yeniliğe açıklık demektir, gençlik, yenileştiricileri seve seve izler. Demokratikleşme özveri ister, özveri isteyen bir mücadeleye ilk olarak her zaman gençlik hazırdır.

Kuşatmalar Coğrafyası / Tuğrul Asi Balkar

(Sormasam adnan söylemezdi belki de cam kırıklarıyla parçalandığımız geceyi)

BAŞTAN SONA

Bir yanıklımdım,
yanıklanan dalgalar koşuyor kıyıya
iz bırakmadan
yanıklanan unutulmuş ve uzak
bir şarkının son dizeleriydi anımsa
anımsa camlara vuran
yağan kardı bütün bir gece
gider mi gider gitme desen de

kim tanık bir an mı
kim tanık bir yaşam mı
bütün zamanları birden
bütün hayatları birden
yaşamının zorunluluğu
gider mi gider gitme desen de

göçebe bir güvercin
o, kanatsız belki sevdalı
kim hayır diyecek
kim yadırsayacak
tek ışık gözlerimizi
tek sıcaklık solugumuz
sözlerimiz yorgun
düştü, kim kaldıracak

İki
hangi güz fırtınası
hangi gün hangi gece
çalınan her kapıyı
korku açarken
o yanımda olsa,
o yanımda olsa
çocuk elleriyle
incecik elleriyle
gider mi gider gitme desen de

ne desek korkunç
ne desek gerçek
olur, şiir yalanı
kar örter duvarları
işte her yer kan ve cam kırıkları

Üç

nereye göçmen gözlüm
nereye böyle yaralı
nereye böyle kararlı
her yer kan ve cam kırıkları
geceden çalınmış
ne bir ses
ne bir kimse
gider mi gider gitme desen de
kal diyen ellerin
kalır gecede
kal diyen gözlerin
kalır gecede
bir de boğazına dayalı
bir bıçak gibi yalnızlığın
gider mi gider gitme desen de

Dört

nereye göçmen çiçek eylül mü
hicretin kaçınıcı yenilgisi
öldüler doğru,
ölümü dalgaların itişiyile
kıyıya vurarak karşılayan
bir yengeç gibi değil,
yüreğimizi ısıtan sesleriyle
bir insan gibi karşıladılar,
bak işte, bu en doğrusu

nereye göçmen çiçek eylül mü
hicretin kaçınıcı yenilgisi
bakardık üzünçle uzaktan
değdikçe tenlerine ilk ışıkları sabahın
bakardık uzaklaştırdı karanlık,
gördün mü kanatlanmış
hırçın bir sesle
hırçın ve kararlı
gider mi gider gitme desen de

birkaç söz
birkaç resim
birkaç an
bir mektup
hepsi bu
yalnızlığımızı aydınlatan bir tutam ışık
dostça bir gülüş
ışıldayan yıldız denizi
olur, şiir yalanı
acılarımızın ağırlığıyla boynumuzu geren ip

Beş

avlunun ortasına dikilir yorgun
gelmesiyle geçmesi bir
olan beklenmedik bir bulut
yüreğini dolduran bir bulut
küçük, coşku neferi, hüzünlü karışık
çalar mı yüreğini ipek dokunuşuyla
okşar gibi, dudagının kenarında
takılı bir sızıyla
bana dünyayı yaşatır kılan
bir adres söyle ve git
gider mi gider gitme desen de

Altı

O bendim, beni unutma
diyer sesinin çınlamasıyla şaşkın
ellerimi tuttuğunda uslu bir çocuk
gözlerini kapayınca karanlıkta kalan
O bendim
bir düştün uyanmışçasına sersem
bir güle baktıkça solan
bir serçe salverince köle
aklı hep o şarkıya takılı
gider mi gider gitme desen de

ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞLARINDA GENÇLİĞİN ROLÜ

Yasemin Çongar

Çağımızda ulusal kurtuluş hareketleri evrensel devrimci sürecin en önemli unsurlarından birini oluşturuyor. Gün geçmiyor ki, Güney Afrika'dan, Namibya'dan, Filistin'den, Yeni Kaledonya'dan, El Salvador'dan bağımsızlık mücadelesine ilişkin haberler dünya radyolarından okunmasın. Bugün artık Filistin deyince aklımıza ilk olarak Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) geliyor. Namibya deyince Güneybatı Afrika Halk Örgütü (SWAPO)'yu, Batı Sahra deyince Polisario'yu, Yeni Kaledonya deyince de Kanak Cephesi'ni düşünüyoruz. Ulusal kurtuluş hareketlerini örgütleyen parti, cephe ve örgütler, bağımsızlık mücadelesi veren kuruluşlar, tarihsel-olan'ın belirleyiciliği bağlamında, sömürülen ülkelerin emperyalist güçlerin denetimindeki hükümetlerinden daha çok tanınıyor, daha meşru sayılıyorlar. Tarihsel-olan, aynı zamanda, ulusal kurtuluş hareketlerinin yalnızca nicelikte kalmayıp nitel boyutlara da varan gelişmesini anlamamıza da yardımcı oluyor. 1917'de SSCB'nin kurulması ve daha sonra dünya sosyalist sisteminin oluşması ile yeni bir biçim alan güçler dengesinin bu gelişmede büyük payı var. Burjuva-demokratik özdeki ulusal kurtuluş hareketlerinin, bugün artık hakları anti-emperyalist bir cephede birleştiren ve toplumsal gelişmenin daha ileri aşamalarına geçişte önemli bir basamak oluşturan devrimci süreçler olarak yaşanması hep bu nitel gelişimin sonucu. İşte, çağımızda aldığı bu yeni biçimiyle yadsınamayacak önemdeki ulusal kurtuluş hareketlerine gençliğin katılımı da diğer toplumsal mücadele süreçlerinde olduğu gibi oldukça yaygın. Gençler, Üçüncü Dünya ülkelerinin pek çoğunda bağımsızlık için savaşınların en ön saflarında yer alıyor, kurtuluş ordularının vuruca gücünü oluşturuyor, devrimci hareketin kadrolarında sorumluluklar üstleniyorlar. Kendi öz örgütleri çevresinde, ulusal kurtuluş hareketinin motoru görevini gören ulusal örgütlerle işbirliği yapıyor, bu örgütün mücadelesini etkin eylemlerle destekliyorlar.

Dünyanın dört yanında gösterdiği bu yaygın katılımı, demokratik gençlik hareketi, emperyalizme karşı savaşında önemli bir sosyopolitik güç oluşturmakta. Günümüzde Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerindeki gençlik örgütleri, çalışmalarını çoğunlukla yeraltında, güç koşulları içinde sürdürmek zorunda kalsalar da önemli ilerlemeler kaydetmekte. Bu başarılı mücadelenin en güzel örneklediği gençlik örgütlerinden birisi de Güney Afrika İlerici Gençlik Hareketi'dir. 1970'lerin sonlarından bu yana, Afrika Ulusal Kongresi (ANC)'nin gençlik kuruluşu olarak çalışmalarını sürdüren İlerici Gençlik Hareketi, hem sayısal, hem politik anlamda günden güne gelişmiş, giderek örgütlenmesini madenlerden, fabrikalara, eğitim kurumlarından, bürolara kadar yaygın bir düzlemde gerçekleştirmiştir. Bugün Güney Afrika Öğrencileri Kongresi ve diğer gençlik kuruluşları üzerinde önemli bir etkisi olan Hareket, şimdiye dek ANC'ye, sağladığı dayanışma ve işçi hareketi ile kurduğu sağlam bağlar nedeniyle ulusal kurtuluş hareketine önemli katkılarla bulunmuştur.

1978 - 81 yıllarının kitlesel öğrenci eylemleri, ANC ve Afrika Komünist Partisi'nin çalışmaları sonucunda gerçekleştirilen başarılı gösterileri, Ülkenin birçok bölgesinde yapılan mitinglerde öğrenciler, terör ve tutuklamaların sona ermesi, kolluk kuvvetlerinin öğrenim kurumlarından çekilmesi ve eğitim sisteminden kökten değişimlere gidilmesi yolundaki istemlerini dile getirmişlerdi. 1980 yılının başında Güney Afrika İlerici Gençlik Hareketi'nin eylemleri, Pretoria Cape Town, Port Elizabeth ve diğer büyük kentlerdeki gençlik kuruluşlarınca desteklenmişti. Bu gençler, ırkçı azınlık yönetiminin baskısı karşısında, grevci işçilerin yanında yer alarak, politik istemlerini bugün daha sık ve daha keskin biçimde duyuruyorlar. Aynı zamanda ırk ayrımına karşı yürüttükleri ortak mücadele ile bilinçli eylemciğin somut bir örneğini veriyorlar.

Gençliğin katılım nedenleri

GAC İlerici Gençlik Hareketi'ni burada örnek olarak vermeyiz bir nedeni de, bu örgütün çalışmalarının gençliğin ulusal kurtuluş hareketine katılımının nedenleri ve biçimlerine ilişkin ipuçları barındırıyor olması.

Gençliğin ulusal kurtuluş savaşlarına bunca yaygın ve etkin bir katılım göstermesi, hiç kuşkusuz salt enerji, dinamik, mücadeleyi ya da macerasever bir kesim olduğu gibi gerekçelerle açıklanamaz. Herşeyden önce ulusal bağımsızlık, sömürgeci boyunduruktan kurtuluş anlamına gelen ulusal kurtuluş hareketi, gençlik için gelecek demektir. Ulusal kurtuluş hareketlerine katılan gençler, gerçekte kendilerine ait olan, ancak egemen sömürgeci güç tarafından kendilerinden alınarak biçimlendirilen geleceklere sahip çıktıkları; kendi yazgılarını kendilerinin belirleyeceği; kendi mesleklerini, üretme ve paylaşma biçimlerini, yaşam koşullarını seçecekleri; kendi öz kaynaklarını kendi ulusal çıkarları için değerlendire-

cekleri bir gelecek istedikleri için mücadele etmektedirler. Gençler, özgürlüğe olan tutkuları, bağımsızlığa olan özlemleri ile emperyalist güçlere karşı savaşırlar. Çünkü süregelen düzen, onlar için yalnızca dünlerinin ve bugünlerinin sömürülmesi değil, yarınlarının da sömürülmesi anlamına gelecektir.

Gençlerin ulusal kurtuluş hareketlerine katılım biçimleri de ülkenin sosyo-ekonomik gelişkinlik düzeyi ve bu bağlamda seçilen ulusal mücadele yöntemine göre değişebilmektedir. Gençliğin katılımı bir toplumsal kesim bütünselliği içinde ele alınabilecek olmasının yanı sıra, sınıfsal ayrımlara gidilerek de değerlendirilebilir. niteliği gereği, pekçok sosyal tabakayı geniş siyasi koalisyonlarda birleştirerek kitleselleştiren kurtuluş hareketlerine, ayrı sınıflardan gençlerin katılımı ortak bağımsızlık isteminin yanı sıra, birbirinden ayrı nedenlerle de ön plana çıkabiliyor. Bu çerçevede köylü ve işçi gençler,ekonomisi tarıma dayalı ülkelerde, özellikle mevsimlik olarak çalıştırılan genç tarım işçileri ulusal kurtuluş hareketlerinde başı çekmektedir. Öğrenci gençlik ile küçük burjuva ailelerden gelen gençlerin bu mücadeleye katılımı ise kendine özgü nedenler taşımaktadır. Emekçi gençlik, ülkenin ekonomik gelişmişliğine göre, emperyalist gücün uyguladığı feodal, yarı-feodal ve giderek kapitalist sömürü ve baskıdan payını en yoğun biçimde alırken, aydın kesim kapsamında sayılabileceğimiz öğrenciler de eğitimlerini özgürce yapabilecekleri, diledikleri mesleği diledikleri biçimde uygulayabilecekleri, bilimsel, sanatsal ve sportif etkinliklerini başka ülkelerin değil, kendi ulusal kimlikleri altında sürdürebilecekleri ve sömürücülerin yokluğunda giderek genişleyen eğitim, meslek ve iş olanaklarını içinde barındıracak bir gelecek özelemlerine, ancak hiçbir şekilde salt entellektüel istemlere indirgenemeyecek, öde anti-emperyalist ve demokratik bir mücadele vermektirler. Gösteriler gençlerin katılımıyla güçlenirken, işçilerin grevleri öğrencilerin boykotlarıyla desteklenmekte, gerilla savaşını sürdüren ülkelerde silahlı mücadele çoğunlukla gençler tarafından yürütülmektedir. Filistin Genel Öğrenci Birliği (GUPS), Salvador Üniversite Öğrencileri Genel Derneği (AGEUS), Uruguay Üniversitesi Öğrencileri Federasyonu (FEUU) eğitim kurumlarında mücadelelerini sürdürürken, SWAPO Gençlik Kolu da Namibya'da silahlı bağımsızlık hareketinde yerini alabilmektedir.

Gençliğin rolü konusunda yanlışlığa düşmemek

Gençliğin ulusal kurtuluş hareketlerinde gösterdiği etkinlik, yaygın ve yararlı katılım, kimi ülkelerde hareket liderlerinin genç insanlar olması, ulusal kurtuluş savaşlarının birer gençlik hareketi olarak nitelendirilmesi yanlışlığa yolaçmamalıdır. Gençliğin nitel etkinliğini, nitel bir olgu gibi yorumlayıp, gençleri hareketin kaynağında ve başarısında, "belirleyici" sürecinde "öncü" güçler olarak nitelendirmek, ulusal kurtuluş hareketlerinin günümüzdeki itici güçlerini gözardı

Kuşaklar arasındaki ilişki, kuşak farkı ve benzeri konular, değişik açılardan dahi olsa hem ilerici hem de gerici güçler tarafından ele alınmakta ve tartışılmaktadır.

Örneğin, İlhan Selçuk, konuyla ilgili olarak şunları yazıyor: "... Biliyoruz ki tarih boyunca babalar çocuklarını hiç beğenmediler. Bu sorun, romanlara, öykülere, oyunlara konu oldu. Turgenyev'in ünlü "Babalar ve Oğullar" romanını okuyan var mı?... Babalarla oğulların çatışması, hem toplumsal, hem ruhsal bir çelişkinin ürünüdür..."¹

Daha yenilerde Samim Kocagöz de "Babalar Oğullar Üzerine" başlıklı yazısının sonunda şöyle diyor: "Eğer gençlerle karşılıklı konuşmazsanız, kendi gerçekçenize karşı olanlara söz hakkı tanımazsanız, onlara bugünkü çağdaş dünyadaki hakları tanımazsanız, gençleri hep isyancı sayan kimi yöneticilere yanlışlıkları söylenmezse, istenen bütünleşme nasıl sağlanır..."²

Kuşku yok ki sağ görüşlü sosyologlar ve yazarlar da aynı konuyu kendi dünya görüşleri açısından irdelemektedirler.

Nitekim onların "kanıtlanmış" bulguları kimi zaman sağ-siyasal dünya görüşünü savunan romancılarla ve film yapımcılarına "ilham kaynağı" olmakta ve anne-babasıyla sürekli dalaşan, geleneksel toplumsal değerlere başkaldıran ve büyükleri tarafından anlaşılmadığından sitem eden öfkeli genç "kahramanlarla" donatılmış "yapıtlar" karşımıza çıkmaktadır.

Gerçekte, gerek bilimsel-teknik ilerlemelere bağlı olarak artan bilgi hacmi, gerekse geçmişin genç kuşaklarına kıyasla bugünün gençliğinin yüksek öğrenim ve genel kültür düzeyinin ulaştığı boyutlar, kuşaklar arasındaki farklılıkların doğal ve kaçınılmaz olduğu sonucuna varmamıza yol açmaktadır.

Evet, bilim ve teknik alanındaki gelişmeler, kentleşme, hayat koşulları ve iletişim araçlarının ulaştığı boyutlar gençler üzerinde etkili olmakta, kuşaklar arasında doğal olarak bir farklılık yaratmaktadır. Ama, hiçbir farklılık sosyo-ekonomik ve siyasal yaşam koşullarından soyutlanarak ele alınamayacağı gibi, sorunun kaynağı da salt "yenilikçi" ve "modern" oğul ile "tutucu" ve "geri kafalı" baba arasındaki görüş farklılığı ve karşılıklı yabancılaşmaya da indirgenemez.

Çünkü her devirde değişen kuşakların devamlılık biçimleri, sosyo-ekonomik koşullara bağlıdır. Bu biçimler; toplumsal ilişkilerin, sınıf yapının ve yaşam biçiminin yeniden üretiminde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Zaten, bilindiği gibi "Tarih, daha önceki kuşakların bıraktıkları malzemeyle, sermaye çevreleri ve üretici güçleri kullanan ve bunların ürünü alan kuşakların ardarda gelişidir. Böylece, her kuşak, bir yandan, geleneksel etkinliğe, tamamen değişmiş koşullar içinde devam eder, öte yandan, eski koşulları, tamamen farklı bir etkinlik göstererek değişikliğe uğratar..."³

Bu bağlamda tarih, bir kuşağın ötekini izlemesi, işbirliğinden çatışmaya dek değişen çeşitli biçimlere sahip bir süreçtir. Devamlılık gösteren bir süreç...

Bu süreç içinde toplumun bir önceki gelişim sürecinde oluşan maddi toplumsal yaşam koşulları

Zeki Erkut

YAYGIN BİR ÇARPITMA "KUŞAK ÇATIŞMASI"

na ve ilişkilerine ilişkin bazı biçimler, yararlılıklarını yitirip yaşam sürelerini tamamlarlar. "... İlerleme dediğimiz 'şey' böyle olur. Korkak, tutucu, eskiye bağlı olanlar bilinenlere yeni bir şey katmaktan çekinirler, birşeyler yıkılır, kırılır diye hiçbir işe el atmayanlar toplumların değişiminde, yücelmesinde başarılı olamaz. İlerde olanla yetinmek, yerinde saymaktır. Yerinde saymak ise, hızla değişen, ilerleyen dünya önünde geriler düşmektir..."⁴

Eski ile yeni artık karşı karşıya. Çatışma başlamış demektir. Ama, bu çatışma bir noktada yeni bir yaşam biçimine ve yeni bir sosyal sistemin oluşturulmasına duyulan gereksinimin de bir ifadesi ve habercisidir.

Egemen sınıfın ideologları gençliğin atılımını, coşkusunu ve yenilikçi yanını, herhangi bir toplumun doğasında bulunan sonsuz bir kuşak çatışması olarak sunmaya çalışır.

Oysa, kapitalist toplumun ekonomik, siyasal ve törel bunalmalarının çok gençleri etkilediği bilinmektedir.

Kitleselel boyutlardaki işsizlik karşı karşıya kalanların büyük bir çoğunluğu genç erkek ve kadımlardır.

Emperyalist kışkırtıcılıkla doğan çok sayıda sıcak savaşın ilk kurbanları yine gençlerdir.

Kapitalist sistem, acımasız rekabeti ve insanlığa karşı olan karakteristik yapısı ile gençleri, yeteneklerini tam olarak geliştirmekten alıkoymuş gibi, milyonlarca genç insanın yüksek öğrenim olanağını da engellemektedir. Bugün, yüksek öğrenimden yoksun kalan ve sürekli olarak toplumsal ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya gelen genç insanların sayısı milyonlarla ifade edilmektedir.

ABD, Kanada, F. Almanya, Fransa, İsveç ve diğer kapitalist ülkelerdeki işsiz insanların üçte birinden fazlasını 25 yaşın altındaki gençlerin oluşturduğu da resmi verilerle belgelenmektedir.

Ama burjuva ideologları gençleri kitleselel boyuttaki işsizliğe neden olmakla ve çalışmaya istek göstermekle suçlamaktadırlar. Buna kanıt

olarak da gençlik arasında çalışma dahil, her türlü geleneksel-toplumsal değerleri yadsıyan grupları göstermektedirler.

Gerçekte, batılı kapitalist ülkelerde geleneksel-toplumsal değerlere başkaldıran, çalışmayı reddeden ve işlek bir caddenin bağdaş kurduğu kaldırımından kendisine "acıyan", "iyi yürekli" insanların bağışlarıyla alkol, uyuşturucu ve benzeri gereksinimlerini karşılayıp moda deyimiyle "harman" ya da "gogo" olan gençler yok değildir.

Ama bulabildikleri herhangi bir işe alınamadıkları için elinde lise ya da yüksek okul diplomasıyla kapı kapı dolaşan gençler de vardır. Bundan ayrı olarak uzmanlık yeteneklerini kullanamayarak hammallık, odacılık, temizlikçilik gibi işlerde çalışan gençlerin milyonlarca varan sayısı gözlerden saklanamaz.

Bunlar bile gençliğin, içine itildiği umutsuz durumu protesto etmesini haklı gösterecek yeterli nedenlerdir.

Ama burjuva ideologları ne yapıyorlar?

Bir yandan sınıfsal ayrıcalıkları ve kapitalist toplumun çelişkilerini kamufle etmeye çalışıyorlar, öbür yandan da gençliğin haklı nedenlere dayanan protestolarını "alleyle ve devlet gücüne karşı duyulan öfke" şeklinde savunmaya çalışıyorlar.

Gençler toplumsal sorumluluklar yüklenmek istiyorlar. Ekonomik kalkınmada engel değil, yararlı bir güç olmak istiyorlar. İş istiyorlar, iş güvencesi istiyorlar. Mesleklerinde yetişip yükselmek istiyorlar. Toplum içinde hakları olan yer ve önemi kazandırmak istiyorlar. Dünyanın dört bir bucağından savaşların, ırk ayrımının, işkencelerin, haksızlıkların, demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasının sona ermesini istiyorlar. Yetişkinlerin bürokrata alışkanlıklarını terketmelerini istiyorlar. Üniversitelerde reform istiyorlar. Gördükleri eğitime katılmak istiyorlar...

İşte, gençlerin bu ve benzeri istemleri, kimi zaman yıkıcı ve şiddetli başkaldırmalara ve protestolara, kimi zaman da barışçı gösterilere neden olmaktadır.

Ama, gençlerin tüm başkaldırma ve istemlerini-hangi biçimde olursa olsun- yansıtma biçimleri yetişkinler tarafından ya hiç ele alınmamakta, ya yanlış ele alınmakta ya da soruna "kuşak çatışması" denilip çarpıtılmaktadır.

O halde bu karmaşık sorunun nesnel çözümlemesi nedir?

Bilim, üretim araçlarının özel mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıyla birlikte, kuşak çatışmasının nesnel kaynağının da yok olduğunu işaret etmektedir. Böyle bir toplum biçiminde kuşaklar arasında esaslı yeni ilişkiler gelişmektedir. Sosyo-ekonomik sistem, sınıfların ve ulusların törel ve siyasal birlikteliğine ve toplumsal eylemlerin tüm alanlarında değişik kuşaklar arasındaki ilişkilerin uyumuna sağlam bir temel sunmaktadır.

Buna karşın, kuşaklar arasındaki farklılık ortadan kalkmış değildir. Yukarıda da belirttiğimiz nedenlerle farklılık doğal ve kaçınılmazdır.

Sadece, her kuşak, bir önceki ve bir sonraki kuşaklara olan törel bağlarının bilincini taşır. Bu ise, karşılıklı bağımlılık ve işbirliği ile birliktelikleri çerçevesinde kuşaklar arası farklılıkların varolması demektir. Öte yandan "kuşak çatışması", belirttiğimiz gibi burjuva sosyolojisinin bir kavramıdır. Gençliğin yenilikçi, ilerlemeci yanını örtmek, bu temelde toplumdaki köklü değişimlerden yana olan sınıfla bağlaşmasının önüne geçmek için kullanılıyor. Turgenyev'in "Babalar ve Oğullar" romanında anlattıkları, o dönemin ilerici, demokrat ve toplumu ileriyeye doğru değiştirmekten yana olan sınıfı ile feodalite arasındaki çatışmaların yansımalarıdır. Bugün ise toplumdaki köklü değişimlerin yapılmasının savunucusu ve öncüsü işçi sınıfıdır. Gençlik de bu değişimde işçilerin yanında yer alıyor. Sözde "kuşak çatışması" budur.

Kuşaklar arasında farklılık ama tüm kuşakların yakın işbirliği içinde bütünleşmesi!

1. İ.Selçuk-Cumhuriyet-26.4.1981
2. S.Kocagöz-Cumhuriyet-8.1.1983
3. Marx-Engels-Alman İdeolojisi-Taban Yayınları, 1976-sf.67
4. O.Akbal-Cumhuriyet-23.3.1983

DYP

DOĞRU YOL PARTİSİ
TÜZÜK VE PROGRAMIMİLLİYETÇİ
DEMOKRASİ
PARTİSİ

PROGRAM

1988

Beyhan Sunal

PARTİ PROGRAMLARINDAN GENÇLİĞE BAKIŞ

Nüfusun yaklaşık yüzde 40'ının genç olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelere özgü bir oran yüzde 40. Siyasal partilere üye olamayan, siyaset yapması yasaklanmış bir kesim gençlik. Bugün yalnızca cezaevlerindeki yüzlerce değil, tüm ülkemiz gençliği zanlı. Sorunları, istemleri, enerjisi, yapmak istedikleriyle, bir gençlik yok sayılıyor. Gençliğe yönelik bir şeyler yapılabırsa önce bu gençlik "ıslah" edilmeli anlayışı yaygın. Parti programlarını şöyle bir incelediğimizde bu anlayışın yansımalarını görebiliyoruz. Öncelikle pek çok parti programında doğrudan gençlikle, gençlik sorunlarıyla ilgili bölümler yer almadığını görüyoruz.

Doğru Yol Partisi (DYP): İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ve Bayrak Partisi (BP) eğitim maddelerine genellikle aynı biçimde başlıyorlar: "Eğitim Türkiye'nin en önemli meselelerinden biridir". Öngörülen eğitim biçimi de birbirinden pek farklı değil: "Yurdumuzun yüce menfaatleri ve Türk Milletinin ihtiyacı ve arzuları istikametinde hazırlanacak eğitim ve öğretim programları ile, Türk toplumunu huzursuzluğa inançsızlığa ve anarşiye sürükleyen amilleri ortadan kaldıracaktır." (BP, Programı s.13), "Türk toplumunu huzursuzluğa, inançsızlığa, sonunda iç kavgalara sürükleyen başlıca amilin; eğitim ve kültür politikamızın milli şekilde ve milliyetçi anlayışla, Türk Cumhuriyetinin yüce menfaatleri ve Türk Milleti'nin ihtiyacı ve arzuları istikametinde düzenlenememiş olduğu görüşündeyiz. (MDP Programı, s.8) "Millet şuurunu ve müşterek milli ideal, eğitim yoluyla her vatandaşa intikal ettirilmelidir." (DYP Programı, s.96), "...milli eğitim ile ferdi, ailevi, mesleki, sosyal, milli, dini ve insani sorumluluklarını, görevlerini idrak etmiş, tarih şuurunu geliştirmiş, Türk milletine, onun ülkelerine ve menfaatlerine, Türk ahlak ve kültürüne bağlı, hayatın problemlerini zorluklarını göğüslemeye, onlara gerçekçi çözümler getirmeye mukte-

dir, irade sahibi, çalışkan, üretici, milli benliği gelişmiş, toleranslı fertler yetiştirmek azmindeyiz." (IDP, s. 56), "Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın ve gençlerimizin modern ve iletirli Türkiye idealine, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, milli ve ahlaki değerlerimizi benimsemiş, bilgili, ilmi düşünceye sahip, herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medeni birer insan olarak yetiştirmelerini Milli Eğitimin esası sayarız." (Hükümet Programı, s. 47).

Türklük değerlerini içeren milli bir eğitim özellikle vurgulanıyor. 12 Eylül öncesinin tüm sorumluluğu, yanlış eğitilmiş gençliğe yükleniyor ve çözüm olarak "milli değerlerle" donatılmış bir eğitim öneriliyor. Günümüzde "bağımsızlıkçı, barıştan demokrasiden yana bir yönetim" istekleri de genellikle dış muhakkamların kışkırtması olarak değerlendiriliyor. Bu konuda sesini yükseltenler 12 Eylül öncesine dönerek istemekle suçlanıyor. Başbakan Özal gazetecilerle birlikte yapılan açık oturumda Yalçın Doğan'ın "politikamızın çalışanlardan yana olduğunu söyleyebilir misiniz?" sorusuna verdiği yanıtta "elbette çalışanlardan yanayız."

Bugün ülkede grev bile yapıyor. Çalışanlar haklarını arayabilirler, ama yasalar çerçevesinde. Yoksa 12 Eylül öncesine döneriz" diyor-du. Yasalar çerçevesinde hakkını arayan yüzlerce işçinin yasadışı yöntemlerle işinden atıldığını hergün gazetelerden okumak olanaklı. Çalışan kesimin büyük bir çoğunluğunun da haklarını savunabileceği örgütlenmelerin önü kapanmaya çalışılıyor. Yine öğrenciler sonuna kadar yasal yöntemlerle derneklerini kumaya çalışırken, yetkili kuruluşların yasadışı uygulamalarına karşı mahkemelere başvuruyorlar.

Programların gençliğe ayrılmış bölümlerindeyse ıslah edilmiş ve beyni yıkanmadan milli değerlerle ve tarih şuuruyla donatılmış gençlerin ruh ve beden sağlıklarına kavuşmaları için neler yapılacağı yazıyor. Gençleri, yabancı ideolojilerin yanı sıra uyuşturucu madde, alkol, kumar gibi alışkanlıklardan korumak için de spor, ve kültürel faaliyetler öneriliyor. Özellikle Hükümet Programını okuyunca kendinizi başka bir ülkede sanabilirsiniz. "...okul içi eğitim ve öğretime ilaveten, okul dışında fikir, kültür, sanat, spor ve folklor faaliyetlerinin yapılmasını sağlayacak tedbirler büyük önemi haizdir. Bütün okullarda başlıca spor faaliyetlerinin yapılmasına imkan verecek modern tesislerin kurulması öncelik taşımaktadır.

Orta ve yüksek öğrenimi yapmış gençlerimizin meslek hayatına intibakının kolaylaştırılması ve başarılarının artırılması için önceden çalışma ve tatbikat imkanına kavuşturulmaları önemlidir.

Burs ve yurt şartlarının iyile-

tirilmesi, gençliğin tatil zamanlarını en faydalı şekilde değerlendirilmesini sağlayıcı imkan ve faaliyetlerin desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz." (Hükümet Programı, s. 51) Oysa uygulamalara şöyle bir bakmak, söylenenlere ilişkin neler yapıldığını görmek için yeterli.

Çıkan sonuç şu ki partiler gençliği tanımıyorlar. Gençliğin sosyal ve psikolojik konumunu belirleyip ona uygun programlar oluşturmak yerine gençlik üzerine kendi oluşturdukları önyargılardan yola çıkıp edildin bir gençlik yaratmaya çalışıyorlar. Bu gençliği tanımaktan çok gençlikle çıkarlarının çakışmadığını bilincinde olarak geliştirilmiş bir tavır. Doğallıkla da gençliğin şu anda içinde bulunduğu durumu saptamaktan uzak, geride bir tavır. Uzun süre gündemde kalamayacak, gençliğin istemlerine yanıt vermediği için zorlanacak ve gerici içeriginden dolayı geriledikçe gençliği suçlayacak bir tavır.

Gençlik üzerine farklı bir yaklaşımı SHP'nin programında görebiliyoruz: "SHP, genç insanı suçlayıcı tutumlar içine girmek yerine, onu anlayarak, sorumluluklar vererek yardımcı olmaya, yol göstermeye çalışan tutumları yeğler. (...) genel olarak kalkınma politikaları, özel olarak istihdam ve eğitim politikaları ile gençlerin sorunlarına çözüm getirecektir.

SHP, gençliğin toplumun yönetimine katılma olanaklarını geliştirmeye yönelik yasal ve yönetsel önlemler alacaktır. Gençliğin çağın toplumu sorumluluğunun bilincine vararak uyumlanmasına sağlayacak, onların kültür, sanat, spor ve eğlence gereksinimlerini karşılamaya amaçlayan "gençlik merkezleri"ni oluşturacaktır."

Karikatür : MURAT ÖZMENEK

murat

Hükümetin icraatları ve partilerin geleceğe yönelik programlarına bakılınca geleceğin gençlik için hiç de iç açıcı olmadığı düşünülebilir. Ancak bu, gençliği edilecek konumuna kabul etmenin bir sonucu olur ki doğru değildir. Ülkemiz gençliği kendisi için iyi bir gelecek istemiyor, bu geleceği kendi elleriyle oluşturamaya çalışmanın en doğal hakkı ve kaçınılmayacağı sorumluluğu olduğunu farkında. Belli zamanlarda, çalkantılı dönemlerin sorumlusu ilan edilirse de çok geçmeden gelişmeler istemlerinin haklılığını kanıtladı. Gençlik Yılı'nda "Katılım" ilkesini nasıl yaşama geçirdiyse, Barış Yılı'nda da çalışmalarına aktif katılımı koyacaktır. Gençlik suçlu olmadığını kanıtlamaya uğraşmıyor, geleceğe yönelik hedeflerine ulaşmak için somut adımlar atıyor.

Sonunda, yazarın deyimiyle, *Berlin Güncesi'nin Sonu* da dilimize aktarıldı. Schirer'in Günce'sini oluşturan ilk notlar, birkaç yıl önce, yine aynı yayınevi tarafından yayımlanmıştı¹. Ancak, aradan, en az otuz altı yıl geçtikten sonra. Oysa, unutulmamalı ki, savaş sırasında Stalingrad Savunucuları, 1941 tarihli o ilk anıları Volga kıyısındaki sığınaklarda, yıla yılına okumuşlardı. Sovyet gazeteleri, bu Amerikalı gazetecinin Berlin'de dumana üstünde tutulmuş notlarını haftalarca yayımlamıştı. Bölümler biçiminde.

Çoğu kez, bir güncenin bir yaşam demek olduğu bilinir. Ama, *Berlin Günlüğü* her yapıtan daha çok bu tanıma hak kazanmakta. Çünkü, Schirer, Elbe'nin batısındaki tutkularla yanan büyük Töton başkentine on beş yılını gömmüştü. Tehlikenin gölgesinde ve sıcak soluğu altında geçmiş on beş yıl: 1934 başından (Hitler'in iktidarı ele geçirdikten bir yıl sonra) 1940 sonuna Noel-dek süren birinci elden, dolaysız, canlı ve hareketli tanıklık dönemi. Bu devre onun ilk kitabını oluşturdu. Bu anılar, savaş içinde, 1941'de, sığacağı sığcağına yayımlandı. Üstelik, savaşın sonuna ilişkin en kesin inanç ve yargıyı da, Nazi zaferlerinin parlıtsı ortasında yükselen bir öngörü anıtı gibi birlikte getirecek.

Ancak, şu anda ele aldığımız anıların ikinci bölümü, Mayıs 1947 tarihli. Savaşın bitiminden tam iki yıl sonra basılmış. Yeni başlayan atom çağı ve Birleşmiş Milletler'in kuruluşu hazırlıkları, barışın geleceği ve sürekliliği üstüne sorularla dolu, kaygılı yılları yansıtan bir günlük. Nürnberg Savaş Suçları Duruşması'nın savaşı kıstırarak, çıkararak ve yayanların -ekskik ölçülerle bile olsa- yargılanmasına ilişkin tanıklık. Birleşmiş Milletler (BM) Anayasasının hazırlık çalışmalarının öbür yüzü. ABD yöneticileri ve kamuoyunun davranışları. Az bilinenler, bilinmeyenler. Daha o zamandan, "nazizm olayı"na bakış açısı. Konular aralık, bıkmak-usamak bilmezsizin yeni bir düşman ve yeni bir savaşı vurgulayanlar.

Evet, yazar zorunlu ayrılışından dört yıl sonra, Kasım 1944 başlarında yeniden Almanya'ya, Büyük Şarلمان'ın kenti (burası, Amerikan Birinci Ordu Karargâhıdır) Aachen'a döner. Yeniklerin, eziklik duygusu içindeki küstâhların bir zamanlar "dünyanın efendisi" olacaklarına o denli güvenen insanların ülkesine. Bu, bir çeşit cinayet yerine yeniden dönüştür Savaş başlatan gururlu Almanya'ya, sürekli bin yıl süreceği yinelenen kutsal Cermen İmparatorluğu'nun topraklarına. Oysa, Almanya'dan başlatılan bir cehennemden gene o sınırlar içinde sona ermesi, kaçınılmaz bir yazgı değil mi?

Böyle bir dönüş, Schirer için, bir yargının somut kanıtı sayılabilir; tarih, hayale bile sığmayacak geriye dönüşlerle dolu bir süreç! Yaşandıysa, halde inanılmaz güç örneklerle dolu bir süreç! Böylece yeniden başlayan bir tanıklıktan, üst üste binen bin bir izlenimin tümünden ortaya çıkarılacak tek bir gerçek görüntünün araştırılması dönemi başlar. Ancak Almanya'ya ulaşan yol, Londra'dan, "Fransa'nın şanı Paris"ten ve Belçika'dan geçmektedir. Schirer'in önünden, kurtarılmış ülkelerin sevinçten deliye dönmüş halkları, kimi liderler -kaskatı de Gaulle, sonra ellerini heybetle sağa sola sallayan çocukçu yüzü W. Churchill- akıp geçer. Sonra öteki çehreler. Direnişten, savaş ertesinin-iktidarından insan manzaraları..

Ardından bir geri adım: ABD'ye, yurda geri dönüş. Başkan Roosevelt'in zafere baş kala beklenmedik ölümü. Yerine geçen basit, zayıf, yeteneksiz bir insan. Bir çiftçinin "dış sorunlara ilişkin bilgisizliği, deneyimsizliği ve duyarsızlığı"yla tanınan oğlu: Truman.. Eski Başkanın son büyük işlevi, "SSCB ve İngiltere başta olmak koşuluyla. ABD'nin dostlarına elden gelen yardımı yaparak Mihver'e karşı onlarla büyük bir koalisyon meydana getirmek ve böylece Müttefikler Cephesi'nin zaferini güvence altına almak" olmuştu. Ama, Roosevelt'in bu rolü oynayabilmesi ve görevini başarıya ulaştırmasının hiç de kolay olmadığını, bir kez de Schirer'in notları gösteriyor. Kongre'nin tek oyuyla değişen dengeyi. Ödünç Verme ve Kiralama Yasası'nın nasıl çıkabildiğini.

Günlüğün güncel önemi ve günümüzü aydınlatan en önemli yanı da, barışın korunması yönündeki BM etkinliklerini kesitler şeklinde vermesi. Sovyetler, Berlin'de Unter den Linden'e girerken, San Francisco'da 46 ülkenin katıldığı Barış Konferansı'nın başlaması, Uluslararası Barış Örgütü'ne (BM) giden uzun, acılı ve nankör yol. Yeni

SUCULU GEÇMİŞ

Uğur Kökten

ABD Başkanı'nın delegelere yolladığı mesaj: "Gelecek sizin ellerinizdedir. Bir yeni savaşı olanaksız kılmayı güvence altına alın!" Ne var ki, BM'nin elinde barışı askeri yoldan koruyabilecek araçlar yoktu. Buna karşılık, savaş sonunda, ABD, Avrupalı olmayan bir güç kimliğiyle, genel barışın çıkarılması koruma gereksizi altında Avrupa'ya çoktan yerleşmişti bile.

Yazar, bu bölümde, San Francisco'nun ibret verici ve şaşkınlık yaratan güçlüklerini haklı olarak özenle vurgulamakta: "Savaşı kazananları ne zorlukların beklediğini, ne korkunç özeviller pahasına barış uğruna birlikte çalışılması gerektirir." Özgürdür.

Schirer'in gün ışığına çıkardığı bir başka ilginç nokta da, o dönemde Başkan Roosevelt ile Truman'ın izledikleri değişik Latin Amerika siyasetleri. Birinci Buenos Aires'de çöreklenmiş Almanya yanlısı faşist askeri ekibi eleştirirken, öbürü -oy kaygılarıyla- Arjantin'in BM'e alınması yönünde savaşıyor. Bu nedenle yazarın kanısı o ki, ABD, faşist Arjantin yönetimini ezici oy çoğunluğundan yararlanarak BM'e kabul ettirdi.

Benzer bir başka tutuma da, İspanya konusunda rastlamak olası. Nazi işbirlikçisi "Kaltabın Laval"ın yol arkadaşı Gn. Franco, her fırsatta, Hitler'in kişiliğine, Alman halkına ve uğrunda düştüğü ülküye duyduğu sarsılmaz bağlılığı" dile getirmiş birisiydi. Madrid Yönetimi'nin her zaman kendini Mihver'in bir üyesi saydığını, belgelere ve somut yaşama geçirmişti. 1941 Şubatı sonlarında Hitler'e yazdığı mektupta, resmen "tüm varlığımla kararlı olarak yanbaşınızda hazır bulunduğumu bildiririm", diyor. Kaldı ki, Kasım 1940 tarihinde imzalanmış bir anlaşma gereği, zaten İspanya Almanya'nın yanında savaşa girmeye razı olmuştu. İngilizlerden Cebelitarık'ı almak ve Boğaz'ı kapatmak koşuluyla.

Tüm bu açık seçik yan tutmaya karşın, gene de Anglo-Amerikan yöneticileri Franco'yu iktidarda tutmuş, faşist rejimin ayakta kalmasına kesin bir destek sağlamışlardı. Gene Schirer bize öğretiyor ki, BM çalışmaları sırasında, Amerikalılarla, İngilizler -özellikle de başavukat Churchill-Franco'ya karşı çıkmadılar. Oysa, o günlerde, San Francisco'da, bir *İspanya Cumhuriyeti Dostları Komitesi* oluşturulmuştu. Cumhuriyet'in son Başbakanı Negrin ile Dışişleri Bakanı Del Vajo'nun ve onları destekleyenlerin amacı, Franco'yu BM Konferansı'nın dışından tutmaktı.

bu arada birkaç önemli olay birbirini izler: Nisan sonunda, Mussolini, "Sezar'ın içi saman dolu küçük kuklası" öldürülür. İl Duçe "belâh dehâ" Hitler'in intiharı izler. Ne var ki, bu ikilinin zehirlediği dünya uzun süre arındırılmayacaktır. Yazar, Alman halkıyla İtalyan halkını karşılaştıran iki diktatörün ölümüne dikkati çeker. Birini kendi halkı ölüme göndermiştir; öbürü için, edilen bağlılık andı son ana kadar sürmekte.

Sonunda, Avrupa Kıtasındaki uzun ve kanlı Alman savaşları-5 yıl, 8 ay, 6 gün sonra- biter: "Tarihin yazdığı hiçbir harekette görülmediği kadar çok sayıda insanın ingrenç sefaletine neden olan faşizm, onu yaratan ve yürütenlerle birlikte gömüldü." Ama, acaba gömüldü mü? Yazar da, tüm anıları boyunca bunun kuşkusunu duymaktadır. Acaba?..

Ardakan gelen günlerde Churchill'in görevi bırakması ve yaklaşan, yeni bir iktidarı ilk kez İşçi Partisi iktidarı- yaklaşan İngiliz seçimleriyle karşılaşılır. Böylece, her iki yakadan savaşı yöneten liderler kadrosu içinde, yaşamını ve iktidarını sürdüren tek kişi, Stalin kalmıştır.

Bu arada, Atlantik ötesinde de, Temsilciler Meclisi'nde 18'e karşı 345 oyla *Bretton Woods Anlaşması* onaylanır. Az sonra da Senato'dan geçer. Ne tuhaf ki, Schirer, böyle bir anlaşmanın yürürlüğe konulmasını, "uluslararası ilişkileri düzenlemeye doğru ileri bir adım" saymaktadır o günlerde.

Savaşın bitiminde ABD'ye dönerek Gn. Eisenhower'ın ülkesinde yaptığı ilk konuşma, günümüz Amerikan yöneticileri için bile ne kadar ışık tutucu nitelikte: "Siz ana-babalar, çocuklarınızı savaş alanlarının dehşetinden uzak tutmak için elinizden geleni yapmadıkça rahat edebilir misiniz? Bu çabalar, mutlak gösterilmelidir."

Haziran ayı biterken, Eisenhower'ın savaş deneyimiyle zenginleşmiş ögüdü gereği, elli ulusun üstünde anlaşığı Birleşmiş Milletler (BM) Anayasası da San Francisco'da imzalanır. Ancak yazarın sorusu, BM Örgütü'ne düşen gölgeyi daha o günden yansıtır. "Bundan yararlanabilecek miyiz? O da ayrı bir sorun!" Bununla birlikte Amerikalı bir Senatörün, Vandenberg'in sözleri gerçekten umut verici: "Savaşta nasıl etkin bir işbirliği yapıldıysa, barış için de BM aynı etkinlikte bir araya gelebilir." Bugün, üstünden kırk yıl geçtiği halde, aynı umut doğrultusunda çabalar harcanmaktadır.

Ne var ki, yeni başlayan bu körpe barış ortamında bile "yeni husumetlerin tohumlarının atılması gecikmez." Müttefik Karargâhındaki dünyaca ünlü kimi generaller, "ne kadar zaman sonra Sovyetlerle savaşa başlanacağı" üstünde düşünip tartışılır. Hepsisi, "bolşevizme karşı önlem" arındırma koşar. Oysa, ABD Savaş Bakanı Stimson'un demeci, siyasal bir örtü değilse eğer, yeterli ölçüde açık değil mi? "ABD, işgal edilen bölgeleri nazilikten arındırılmasında acımasız olacak!" Ama, olabilecek mi? Oldu mu?

Schirer'in anılarının bütününde ağırbasan en önemli ve dikkat çekici yan, Alman halkına ilişkin görüşleri sayılabilir. Pek çok yerde Nazileri Hunlar biçiminde niteleyen yazar, Almanları "üstün ırk olarak kendilerinde bir görev düştüğüne inanıp dünyayı fethetmeye kalkış-

miş, acımasız, küstah ve saldırgan bir halk" şeklinde düşünüyor. Ama, savaş sonunda, savaşla bir şey kazanılmayacağını öğrendiği zaman da, aç, isteksiz, amaçsız ve hayvanlar gibi alçalmış görüyor. Buna karşın, "savaş çıkardıklarına değil, yitirdiklerine yeriniyorlar," diyor Schirer. "Yenilgi sonucu başlarına gelenlerden terteleniyorlar." "Bunlarda değil suçluluk duygusu, pişmanlık bile yok. Yalnız kendileri için üzüliyorlar."

Yazara göre, tüm Alman halkı yalnızca boyun eğmiş değildir; tersine, Nazileri coşkuyla izleyenler, benimseyenler vardı. Çoğu, "başarılı savaş yıllarında Polonyalılardan, Çeklerden, Sovyetlerden çaldıkları topraklara sevinç içinde koşup yerleşmişlerdi. "Bir adım daha ötede Schirer'in kanısı o ki, "eğer Alman işçileri tarafından desteklenmeseydi, Hitler, ne koskoca savaş makinasını kurabilir ne de savaş çıkartabilirdi." Böyle bir kanıyı yazarla paylaşan Almanlar da yok değil. Örneğin, daha sonraki yıllarda Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin önde gelen şairlerinden sayılacak olan Johannes Becher, Becher, bir bakıma daha bile ileri gidiyor: "Bugün için Alman halkının ne klasik Alman dünyasıyla -Goethe'nin ve Schiller'in dünyası ne de şimdiki dünyasının dışındakilerle ruhsal bir bağlantısı kalmıştır."

Alman kötülüğünün tüm dünya üstünde zafer kazanmış gibi görüldüğü bir dönem yaşandı ve arkada kaldı. Bu nedenle, yalnız "cani gurur"un yenilmesi değil, bütün bütiye yokedilmesi de gerekir. Alman savaş zembereğinin, son üç kuşakta, üç kez (1870, 1914, 1939) savaş boşandırdığı unutulmamalı. Bu önenebilir saldırı gücünün, yani, Alman militarizminin ve nazizmin kökü kazanımlardır.

Oysa ne yapıldı ne yapılıyor? Schirer'den 40 yıla yakın bir süre sonra, işte NATO üyesi bir Almanya! İşte, Pershing ve Cruise füzelerini topraklarına yerleştiren Alman hükümetleri.

anılar, ikinci ve sonuncu bölümde yerlerini belgelere bırakıyor. Hitler'in son günlerine ilişkin yakın tanıklıklar ve *Bin Yıllık Reich*'in can çekişme günleri üstüne canlı ve çarpıcı birtakım raporlar.

Kalan öteki belgelerin en dikkat çekicisi, Hitler'in savaş kararını -sözde nedenler, uydurma ve imal edilmiş gerekçeler önemli değil- nasıl verdiğini gösteren yazılı metinler. Bu belgeler 1934 yılından başlıyor: İlk silahlanma programının uygulanması. Sonra, 1937 tarihli bir belge. Bu kararların konusu olan yüksek düzeydeki gizli toplantıda, Führer, açıkça belli ki, savaş işle çektirmektedir. "Daha fazla bekleyemeyiz," der. Aynı nedenle, İspanya İç Savaşı'nın hemen sonuçlanmayıp uzamasını ister.

Nazi yönetiminin o yıllarda düşüncesi ve kararı odur ki, "yabancı ülkeleri istila etmeden ya da yabancı ülkelere saldırmadan 80 milyonluk Alman kitesinin ekonomik sorunları çözülmez." Daha büyük bir Almanya için özgürlük savaşıydı, bu kanlı niyetin adı. Böyle bir köleleştirme projesinin gerçekleşmesi uğruna, Hitler, "gemilerin yakılması" gerektiği düşüncesini taşıyordu.

Sonunda, 23 Mayıs 1939'da atılıyor köprüler. Gerçeğin saati çalıyor. Barış ölüme mahkum oluyor. Gizli Alman belgeleri sayesinde, hiç kuşku götürmeyecek biçimde anlatılıyor ki, Münih bir blöf değilmiş. Daha kötüsü, Hitler ve Generallerinin Çekoslovakya'ya saldırılması durumunda bir dünya savaşının çıkacağı bilincine sahip oldukları da bilinen, kanıtlanabilen bir gerçek. Ama, o sırada Chamberlain ve Daladier, birlikte ve anlaşarak Münih'de Südetler bölgesini Hitler'e sundular. Naziler, bir kez daha, kuvvet kullanmadan kolay bir zafer kazanmış oldu. Güçlü bir direnişin maddi olanaklarına sahip Çekoslovakya, böylece, savaşsız düştü. SSCB, Müttefikler Cephesi'nin dışına itildi. Hitler'in iktidarı pekiştirildi. Ancak bu özveriler ne sağladı? Chamberlain'in büyük hatası ve zavıflığı, Batı'ya karşı girişilen savaş yalnızca 11 ay etrelmiş oldu. Ne yüzsek bir bedel!

Sonuç olarak, tıpkı 20'li yıllarda görüldüğü gibi, savaşın en kazançlı ve güçlü çıkan ABD, eski kutada, özellikle ilk sosyalist ülkeye karşı- kapitalizmi yeniden canlandırdı, örgütledi ve güçlendirdi. Bu siyasetin bir numaralı öznesi de, yine Almanya oldu, Vitriini de, Batı Berlin.

Her şey, Birinci Dünya Savaşı sonrası senaryonun yinelenmesini aklı getiriyor. Yalnız, Marshall Planı aracılığıyla Türkiye ve Yunanistan'ın ABD etki alanına çekilmesi ve bu ülkelerde "demokrasi oyunu"na gidilmesi, bir değişiklik.

Jack Lemmon "Rambo türü filmler terörü açıkça kışkırtıyorlar."

"Bu ziyaret bana her zaman düşündüğüm birşeyin gerçek olduğunu bir kez daha gösterdi: Hükümetler birbirinden farklı olabiliyor, ama halklar asla. Ne yazık ki, uzun süre birlikte olamayacağız. Gerçekten yazık, çünkü ben bazı işler doğru- dan bize kalsa, hiçbirimiz tam anlamıyla politikadan anlamasak bile, pekçok sorunu büyük bir hızla çözebileceğimizi düşünüyorum. Bunun biraz safca ve gerçekçiliği aykırı bir düşünce olduğunu biliyorum, ama gene de böyle düşünüyorum."

Bu sözler, 1960'lı yıllardan itibaren sinemada "usta bir komedyen" olarak tanınmaya başlanmış, 80'li yıllarda ise oynadığı *The China Syndrome* (Dünyanın Kaderi) ve özellikle de Yunan asıllı yönetmen Costa Gavras'ın *Missing* (Kayıp) filmleriyle dikkat çekmiş Amerikalı sinema oyuncusu Jack Lemmon'a ait. Lemmon, 1985'in Aralık ayında Küba'nın başkenti Havana'da yapılan Yedinci Uluslararası Latin Amerika Yeni Sinema Festivali'ne katıldı. Festival jürisi, Havana'daki Karl Marx Tiyatrosu'nda gösterilen *Kayıp*, Dünyanın Kaderi ve Bazıları Sıcak Sever filmleri ile Kübalıların büyük ilgisini çeken Lemmon'a özel bir ödül verdi. Gezisi sırasınca Küba'lı yazar, yönetmen ve oyuncuları biraraya gelen Lemmon'un ziyaretinin ilginç bir yönü de, ünlü oyuncunun yanında eşi ve çocuklarından başka, Gavras'ın *Kayıp* filmine konu olan Ed ve Elizabeth Horman'ın da bulunmasıydı. Horman çifti kayıp oğulları Charles Horman'ın peşinden 1973 Şili'ne gitmiş ve oğullarını ararken kendi ülkelerinin Şili darbesindeki rolünü gözler önüne seren pekçok olayla karşı karşıya kalmıştı. Gavras'ın filminde, Ed Horman'ı Jack Lemmon canlandırmıştı.

Lemmon, Horman'larla birlikte, Havana'da düzenlenen pekçok toplantıya katıldı. Bu arada, Havana Sanat Enstitüsünde hem öğrencilerle, hem de basın mensuplarıyla konuşma olanğı buldu. Aşağıda, Lemmon'un bu görüşmede dile getirdiği çeşitli konular hakkındaki görüşlerini bulacaksınız:

Jack Lemmon ve eşi, sinema oyuncusu Felicia Farr, oğulları 1973 darbesinden kısa bir süre sonra Şili askeri yönetimince öldürülen Ed ve Elizabeth Horman ile.

Filmlerindeki görüşü savunup savunmadığı konusunda: Evet, savunuyorum. Özellikle *Kayıp* ve Dünyanın Kaderi için geçerli bu. Ama izleyiciden de bu görüşleri paylaşmasını bekleyemem. Olumlu olan izleyicilerin bu filmler hakkında düşüncelerini sağlamaktır.

Küba'yı ziyareti konusunda: Yedinci Festival'e davet edilmiş olmam hem bir onur, hem bir şans benim için. Ama kendi kişisel memnuniyetimi aşan bir şey olmaz bu ziyaret. Robert de Niro, Treat Williams ve Christopher Walken'in de ziyaretleri de öyle. Bizim gelişimiz, halklarımız arasında kültürel alışverişin devamını sağlamalı.

Küba'yı ziyaretinin neden olabileceği politik riskler konusunda: Sanırım, benim Küba'ya gelişimi eleştirebilecek kadar tutucu insanlar her zaman olacak. Hatta belki basın da tepki gösterecek. Ama bunun politik sonuçlar doğuracağını pek sanmıyorum. Zaten, olsa da hiç önem vermediğim bir şey bu. Küba'da bulunabilmemcin yanında çok önemli bir şey.

Rambo gibi filmlere gösterilen ilgi ve McCarthy'cilik döneminin yeniden başlaması olasılığı üzerine: Bu konuda olabileceklere ilişkin somut bir yanıtım olsun istiyorum, ama yok. Gene de, genelde olduk-

ça iyimser bir insanım ben. Bugün eskiden olduğundan çok daha bilinçli, çok daha politize olduğumuz ve Mc Carthy'cilik gibi tutucu yaklaşımın artmasını izin vermeyeceğimizi düşünüyorum. Rambo ve benzer filmlere gelince, onlardan söz etmek sıkıyori beni. Tüm dünya büyük bir volkan gibi; patlamaya hazır olmayan hiçbir bölge yok ve böyle filmler üreten yapımcılar terörün her biçimini açık şekilde kışkırtıyorlar. Şu anda, Amerika Birleşik Devletlerindeki oyuncakçılarda Rambo tabancaları, çocuklara Noel hediyeleri olarak satılıyor. Çok garip, inanılmaz bir şey bu. Dünyadaki hiçbir psikiyatrist beni, çocuklar gibi kolay etkilenen kişiler üzerinde bu tür oyuncakların olumlu sonuçlar vereceğine inandıramaz. Bu durum beni kaygılandırıyor ve umuyorum ki, yakında çok daha fazla filmlerin yapılması ve başarılı karanlıklar için gerekli bilince erişeceğiz, durumun farkına varacağız.

Nasıl oyuncu olunacağı üzerine: Oyunculuk düşünsel bir süreçtir. Bu anlamda, yetenek gerektirir. Bir kişiliği canlandırmaya hazırlamanın yüzde 80'lik bölümü, araştırma, çalışma, olaylara dramatik ilginç bir öz kazandırabilmenin yollarını düşünmekten geçer. Duyarlılık ve akıl olmadan, hiçbir insana gerçekten ulaşabileceğinizi sanmıyorum.

Hollanda Barış Hareketi Genel Sekreteri M. Jan Faber

“Barış sorununu halka maletmeye çalışıyoruz”

Hollanda Barış Hareketi Genel Sekreteri Mient Jan Faber ile Hollanda Barış Hareketi üzerine söyleşi.

Yarın Bize kendinizi tanıtır mısınız?

M. Jan Faber ■ 1974 yazından bu yana Hollanda Kiliseler Birliği Barış Hareketi (IKV) Sekreterliği görevini yürütüyorum. Daha önce Amsterdam Üniversitesi'nde matematik öğretmenliği yapıyordum. Yanısıra boş zamanlarımda Hollanda'ya çeşitli nedenlerle gelen politik ilticacılarla ilgileniyordum. Bu çalışmalarım arasında IKV içinde yer almam biraz rastlantı oldu.

IKV şu anda 9 büyük kiliseden oluşuyor. Bu kiliseler içinde; protestan, katolik ve diğer irili ufaklı kiliseler bulunuyor. IKV biraraya gelmiş bu kiliselerin merkezi ve sekreterlik işlerini yürütüyor. Görevleri içinde kampanyalar, yürüyüşler, bilgilendirme çalışmaları vb sayılabilir.

Bize kısaca Hollanda Barış Hareketi'nin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

■ Aslında Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı sonrası durum Barış Hareketi açısından oldukça farklıdır denilebilir. II. Dünya Savaşı öncesi Barış Hareketini oluşturan güç başına Sosyalist Parti ve Ulusal Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ydiler. Bunlar gücünü sosyalizm düşüncesinin oluşum yıllarından almış; böylelikle geçen yüzyılın mirasını yürüten örgütlenmelerdi. Bu yıllarda Kadın Hareketi'nin güçsüzlüğünden ve gelişmemişliğinden dolayı ortak eylem koymalamayan yıllardı.

Bunun dışında otorite oldukça güçlüydü ki, bu dönemde işçilerin kadınların seçme ve seçilme hakları yoktu. Uzun bir mücadele sonrası ancak 1910 yılında bu haklar kazanılmıştır. O yıl sosyalist mücadelenin tüm sıcaklığı ile yaşandığı yıllardı. Kadınların seçme ve seçilme haklarının olmayışı, diğer yandan ekonomide hızla silah sanayisine yönelim, kitleleri militarizme ve savaşa karşı olmaya eğilimlendiren bir eylemliğe sürükledi. Bu türden güçlü motifler etrafında barış hareketi kendini yaratabilme şansına sahip olabildi.

1930'lu yıllarda, o dönemin Ulusal Sosyal Demokrat İşçi Partisi (NSDAP) ve Sosyalist Partisi (Şimdiki İşçi Partisi-PvdA) programları ve eylemleriyle, gelişmekte olan silah endüstrisine, savaş tehlikesine karşı, dahası Hitler faşizminin gerçek yüzünü ortaya koymakta etkin rol oynadılar. Böylesi yetersizlikler bu saflarda yer alan insanların kafasında bir takım sorulara yol açtı. Ve tarih önünde faşizme karşı sessiz kalınmazdı, bir şeyler yapılmalıydı.

I. Dünya Savaşı parlamento ve hükümette etkin güç oluşturamayan NSDAP, II. Dünya Savaşı sonrasında geçmişin (bu geçmiş kendisini faşizm

olgusuyla somutladı) olumsuzluğunu temel alan yeni bir çizgi ile kitleler arasında örgütlenme çalışmalarına başladı. Bunun böyle olması çok doğaldı. Çünkü II. Dünya Savaşı sosyo-ekonomik ortam çok değişti. "NOOIT MEER!..." (Hiçbir zaman, Bir daha yaşanmasın! Bir daha olmasın!) Hollanda Barış Hareketini yaratan değerlerin başında yer alıyordu.

Atom bombasının varlığı Hiroşima ve Nagasaki gerçeğiyle barışa yeni bir boyut kazandırmış, savaş sonrası 1950'li yıllarda başlayan doğu ve batı arasındaki "soğuk savaş" da barış hareketini oluşturan etkin nedenlerden biri olmuştu.

Hollanda'da savaşa karşı olma eğilimine genelde kiliselerin bir bölümü İşçi Partisi Sosyalist Parti ve 1957'de kurulan Pasifist Sosyalist Parti sahip çıktı denilebilir. 1960'li yıllarda Doğu, Batı arasında çok hassas bir bölgeyi oluşturan Avrupa'da güçlü bir barış hareketi yerine, genellikle 3. Dünya ülkelerine yönelik çalışmaların varlığı söz konusu. 1970'li yıllara kadar Hollanda demokrat ve sosyalistlerinin genel uğraş alanı, 3. Dünya ülkelerinin mücadelelerine destek olmak ve Hollanda'da bu konuda kamuoyu yaratmak olmuştur. Ta ki 1970'li yıllarda geliştirilen atom başlıklı füzelere ve ülkemiz üzerine ABD ile yapılan pazarlıklar bizleri silahlanma özelinde ülkemiz sorunlarını düşünmeye yöneltti. IKV'nin zorunluluğu gündeme geldi. Hollanda barış hareketi'nin oluşum yılları olarak 1950 sonları denilebilir. 1970'li yılların ortalarında gerçek kimliğini bulmaya çalışan "çok genç" bir hareketten söz edebiliriz.

Avrupa'yı silahlanma yarışının dışına çekme çabaları ve emperyalizmin yarattığı 3. Dünya sorunu, barış özleminin ulusal olmaktan çok uluslararasılaşmasına bu da tek tek ülkelerdeki barış hareketlerinin güçlenmesine yol açmıştı. Yeni bir savaş tehlikesi ve hızlanan silahlanma yarışları Avrupa insanının önüne gelecek sorununu koydu. Bunun çözümü de bilindiği gibi savaştan, sömürsüz bir dünya için verilecek savaştan geçmektedir. Bazılarının savunulduğu gibi iki güç arasında çıkacak bir savaşta "en güçlü" olanın yanında yer alma düşüncesi kendi ülke gerçeğine aykırı ve geleceğinden umudunu kesmiş teslimiyetçi düşüncenin ürünüdür.

Bu gerçekleri önüne koyan Hollanda barış hareketi 1977 yılından bu yana "Hollanda'dan Atom Başlıklı Füzelere Atılmaldır!... Tüm Silahlar Dışarı!..." sloganlarıyla pek çok insanı çevresinde toplayabildi ve ayakları yere basan bir güç olabildi.

Barış hareketini oluşturan güçlerden kısaca söz eder misiniz?

■ Barış hareketini oluşturan güçlerin başında Hollanda Kiliseler Birliği, İşçi Partisi, Pasifist Sosyalist Parti, Hollanda Komünist Partisi (CPN), Radikaller (PPR), ve Hollanda Sendikalar Birliği

(FNV), Hıristiyan Sendikalar Birliği (CNV)'dir. Buna en geniş yığımsal örgütlenmelerin koalisyonu denilebilir.

Bu örgütlenmelerin eylemler içindeki genel konularına değinebilir miyiz?

■ Bu örgütlerin hepsi için "tüm silahlara karşıdır" diyemeyiz. Yalnızca hareket içinde azınlık durumunda olan Pasifistler tüm silahlara karşı olunmalıdır görüşünü savunuyorlar. Diğerleri için askersiz silahsız bir Hollanda "zayıflık"la eş anlamlı. Bu örgütler Nato ile ilişkilerde Hollanda'nın zararlı çıkarmaması gibi ulusal bir dozdan hareketle kendilerini gösteriyorlar. Bunun için "Tüm silahlara hayır" yerine "atom başlıklı silahlara hayır"ı gündeme getirerek en geniş yığınların desteğini sağlamaya çalışıyoruz.

Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

■ Ben tüm silahlara karşıyım. Bugün ülkemizde yaşayan her insan sosyo-ekonomik açmazları birlikte yaşıyor. Bunlar en doğrudan biçimiyle kurulu düzenin kendinden kaynaklanan açmazları. Silahlanma yarışına ayak uydurma çabaları ve buna paralel olarak kemer sıkma politikaları ve fedekârlık teraneleri bana göre bir anlam taşıyor. Hepsi sermayenin istekleri. Dünya basınından izlediğimiz kadarıyla ateşli silahlar kurtuluş savaşını veren insanların üzerinde acımasızca denemek sermayenin hizmetine sunuluyor. Bu gerçek göz ardı edilemez. Bizde benzer uygulamalar olmasa da ülkemizde ormanlar yok ediyor, çocuklarımızın oyun oynayacağı yerlere askeri alanlar kuruyor.

Bu türden gerçeklerin hepimiz tarafından bilinmesine karşın, şimdi şu dönemde silahsız, askersiz bir Hollanda türünden bir yaklaşım sunamıyoruz. Ancak bu hiçbir şey yapamadığımız anlamına gelmiyor. Bu konuda 8 yıldır çeşitli açılardan alternatif politikalar sunma uğraşımız içindeyiz. Bu uğraşımız zaman zaman ülke adına alınacak kararlarda kendimizi ciddi bir güç olarak duyuramazla karşılık buluyor.

Bana göre yağurlarla birlikte ilerleyen, yığınları rahatlıkla içine alabilecek ve onları yönlendirebilecek, geleceği olan bir hareketiz. Biz eylemlerimizle "Barış" sorununu politikacıların kesip biçtiği bir kumaş olmaktan çıkarıp halka maletmeye çalışan bir hareketiz. Ve yine inanıyorum ki, insanlarımız bugün atom başlıklı füzelere hayır derken, neye evet diyebileceklerini sağduyuları ile ortaya koyabilecekler.

Hollanda barış hareketinin diğer Batı Avrupa ülkelerindeki barış hareketleri ile ilişkilerini anlatır mısınız?

■ Başladığımız günden bu yana örgütlenmemiz içinde güçlü bir görev bölümümü yaratmaya çalıştık. Bunların başında yaptığımız işin yalnızca Hollanda'yı değil tüm ülkeyi ilgilendirdiği anlaşılmasını yerleştirmeye çalıştık.

Bu düşünceden hareketle ilk iş olarak komşu ülkelerdeki örgütlenmelerle ilişkiler kurduk. Birlikte tavır almak gerektiği konusunda karşılıklı çalışmalarımız oldu. "Uluslararası Barış Koordinasyonu" (IPCC) kuruldu. Bu organizasyon için de ağırlığı batı ve doğu Avrupa ülkeleri oluşturuyor. Yılda belirli sürelerde bir araya gelip başta ülkelerimizdeki gelişmeleri aktarıyor ve birlikte neler yapabileceğimizi gündeme getiriyoruz. Bu tür bir araya gelmelerin kuşkusuz pek çok yararı var. Bu tür birliktelikler doğu-batı arasındaki sorunlarda "Barış" istemi doğrultusunda küçümsemeyecek başarıları ve yeni işbirliği çabalarını gündeme getiriyor.

□ Hollanda barış hareketinin Türkiye ile ilişkisi var mı?

■ Türkiye'deki Barış Derneği yönetici ve sempatanların tutuklanma haberleri geliyor. Biz bu türden gelişmeleri kendi ilgi alanımız içinde kendi kitlemize ve Hollanda halkına aktarmaya, mücadelelerini haklılığını anlatmaya çalışıyoruz.

Biliyorsunuz Türkiye Nato üyesi. Son beş yıldır bazı askeri güç denemeleri, tatbikatlar yapıyor. Bunların doğrudan olmasa da nükleer enerji ile ilişkisi var. Sonaldığımız bilgilere göre enerji üretimi gerekçe gösterilerek ve "gelişme uğraşısı" hedef gösterilerek Türkiye'nin hazır su kaynaklarına (ki bunlar Gökova ile sınırlanamaz) karşı doğaya karşı düşmanca bir politika benimseniyor. Bu politikayla bir yere varılmaz. İnsan en yakın dostu doğayı öldürme-yoketme silahlanma yarışının başka bir biçimde ifadesidir.

Bence ABD ve Nato, çıkarları doğrultusunda hareket eden ve "baskı unsurunu" önüne koyan tüm yönetimlerin büyük destekçisi olmuşlardır. Değişilmesi gereken nokta bence bu. Elimizde veriler olmalı ve bu veriler doğrultusunda barışı savunanlarla birşeyler yapmalıyız.

Türkiye'nin merkez Avrupa'dan uzak oluşu barış sorununun can alıcılığı ikinci plana itiyor. Barış sorununu güneyden ve Akdeniz ülkelerinden çok merkez Avrupanın sorununuymuş gibi gösterilmesi çabaları var. Böylesi çabalar bu ülkelerdeki barışa yönelik örgütlenmelerin çalışmalarını kısıtlıyor. Bugün İspanya ve İtalya için de sorun aynı.

Bence bu ülkeler "silahsız bir Avrupa" girişiminde çıkış yaban ilk ülkeler olmalı. Bu döneme kadar utanarak söylüyorum ki, bu konuya yeteri kadar eğilmedik. Türkiye için yapılabileceklerin çok az olmasının başında bu ülkeyi yeterince tanıyıp anlamamız ve yönetimin bu konuya karşı "negatif" tavır geliyor. Bunun aşılabilmesi olan inancımızı hiçbir zaman yitirmedik.

Örneğin, yıllardır "Orta Avrupalıya" içine alan atom silahlarından arındırılmış bölge" önerisi tartışmaları sürüyor. Bilindiği gibi bu tartışmaların başını çekenler Bulgaristan ve diğer Balkan ülkeleri ve Türkiye ile ilişkileri bir türlü düzelenen Yunanistan. Türkiye böyle bir tartışmada tavırını açıkça ortaya koymalıdır. Bunun için bir kaç neden var:

Birincisi, Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunların başka bir platformda tartışılması tarafların karşılıklı ilişkilerini güçlendirmekle kalmayıp tarafların barış içinde yaşama olasılığını arttıracaktır. İkinci olarak da Türkiye ile Yunanistan'ın ilişkilerinin düzelmesi Nato ve Varşova Paketi ülkelerinin arasında tartışılmayan konuların tartışılması ve sağlıklı bir diyalogun başlatılmasını sağlayabilir. Bulgaristan ve Romanya ciddi ilişkilerin başlamasını öngörürlerken Türkiye'nin devre dışı kalması isteniyor. Bunun ABD güdümli olduğu biliniyor. Bugün Türkiye'de ABD nüfuzu çok güçlü. Buna karşın "doğrular" kendilerini ortaya koyduklarında barış hareketinin haklılığının kabul edileceğine inanıyorum. Şimdiki tavır alışın ekstenin ülkeler ve sistemler arasındaki karşılıklı çıkar ilişkileri oluşturuyor.

□ Son olarak Türkiye için birşeyler söylemek ister misiniz?

■ Söyleyebileceğim ilk elden, Türkiye'deki politik tutuklulara yönelik baskı politikasının kalkmalı ve izlediğimiz kadaryle son dönem siyasal partilerin malzemesi (ki genellikle içi boşaltılan) affın gündeme getirilmeli.

□ Söyleşimiz için teşekkür ederiz.

Konuşan: RAMAZAN EKİNCİ

"Sanık Sandalyesinde Militaristler" ve Bir Yıldönümü

8 Şubat, gerek bir ülkeyi ekonomik ve siyasal yığma götüren militarist politikanın kavranabilmesi için bilinmesi gereken olaylar arasında yer almasıyla gerekse Yirminci Yüzyıla tüm insanlığa büyük kayıplar verdiren savaşların arkasında bulunan güçlerin saldırgan tutumlarına tipik bir örnek oluşturması nedeniyle anımsanması gereken bir yıldönümü. Bundan 82 yıl önce, 8 Şubat 1904'te, Amiral Togo komutanlığındaki Japon filosu, herhangi bir resmi savaş ilanı olmaksızın Port-Arthur'da demirlemiş olan Rus gemilerine saldırdı. Yirminci Yüzyıl başlarında Rusya'nın Uzakdoğu'dan uzaklaştırılması amacını güden bir politika izleyen Japon emperyalizmi, Port-Arthur baskını ile başlattığı 1904-1905 savaşının sonuçlarını, Japon tekelinin istemi doğrultusunda "tüm dünyaya Japon silahlarını yenilmez olduğunu kanıtlamak" biçiminde bir propaganda aracı olarak kullandı. İnsanlığın daha sonra sık sık tanık olacağı savaş ve silahlanma propagandasının ilk örneklerinden biriydi bu.

Japonya'da kapitalizmin kurulması ve gelişmesi aşamalarında, devletin iç ve dış politikasının belirlenmesinde büyük rol oynayan militarizm, 1876'da Kore'ye saldırdı, 1894-1895 yıllarında Çin ile savaş döneminde de zaten kendini dünyaya tanıtmıştı. Ancak 1917 Ekim Devrimini sonrasında, Japon militaristleri, dünyadaki bu ilk sosyalist devleti yıkmak için dünyanın diğer gerici güçleriyle her fırsatta işbirliği yaptılar. 1918-1922

Japonya-Sovyetler Birliği savaşında, Uzakdoğu ve Sibiryaya topraklarını ele geçirmek, devrimini yıpratmak amaçlarına ulaşmayan Japon militarizmi, İkinci Dünya Savaşı'na dek SSCB ve Moğolistan topraklarına yönelik saldırılarını sürdürdü. 1939'da Avrupa'da savaş çıkınca, Pasifik Okyanusu'nda Japonya'nın saldırgan planlarının gerçekleşmesi, faşizmin yeni bir maske gibi benimsediği "Yeni Düzen" sisteminin Doğu Asya'da kurulması çabalarını hızlandırmak için uygun koşullar yarattı. "Yeni Düzen"le amaçlanan, "Büyük Doğu-Asya ortak kalkınma alanı"nı kurmak, başka deyişle Yeni Çin, Filipinler, Avustralya, Birmanya, Tayland, Yeni Zelanda, Hindistan, Malaya, Yeni Gine, Sovyet Primorye ile Doğu Sibiryaya'nın savaş yoluyla Japonya'ya eklenmesiydi. Bu çerçevede, Japon militarizminin Avrupa'daki faşist hareketle herhangi bir uyuşmazlığı sözkonusu olamazdı ve 27 Eylül 1940 tarihinde Tokyo'da imzalanan Japon-Alman-İtalyan üçlü anlaşması da bu uyumun somut bir örneğiydi.

İkinci Dünya Savaşı Avrupa halkları için olduğu kadar, Japon saldırılarına hedef olan Pasifik ülkelerinde yaşayan insanlar ve bizzat Japon halkı için de onulmaz acılarla sonuçlandı. Japonya'yı savaşta sürükleyen militaristlerin neden olduğu kayıplar, insanlık adına bir kara leke olan atom bombası saldırıları ile birleşince Japonya tarihinde 2.5 milyon asker, 668 bin sivil insanın ölümü biçiminde buldu rakamsal anlatımını. Japon saldırılarının kurbanı olan 10

milyon Çinli, 2 milyon Endonezyalı, 1.1 milyon Filipinli'nin yaşamı da Pasifik sularına bir gölge gibi düştü.

Tokyo ve Habarovsk Mahkemeleri

"Tokyo ve Habarovsk mahkemelerinin kararları, insanlığa karşı yeni zorbalıklar ve yeni tip toplu imha silahları hazırlamak isteyenlere ciddi bir uyarıdır." Bu tümce, Sovyetler Birliği'nde "Yuridicheskaya Literatura" yayınevi tarafından yayımlanan "Sanık Sandalyesinde Militaristler" kitabının yazılış amacını özetliyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, maceracı politikaları ile milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine neden olan Japon militaristlerinin sanık sandalyesine oturtulduğu Tokyo ve Habarovsk mahkemelerini, tanık ifadeleri, Japon komutanlığının planları ve Japon Jandarma Dairesi'nden alınan gizli belgelerle geliştirerek aktaran kitabın önsözünü SSCB Hukuk Bilimleri Doktoru A. Nikolayev yazmış Aynı zamanda, Tokyo Mahkemesi'ne Sovyet heyetinin sekreteri olarak katılmış olan Nikolayev'in, Port Arthur baskınından, İkinci Dünya Savaşı sonuna dek Japon militarizminin gerçekleştirdiği eylemleri ve saldırıları da anlattığı kitap şu sözlerle son buluyor: "İkinci Dünya Savaşı'nın pek önemli dersleri, unutkan davranmamızı gerektirmektedir. Bu derslerden başkası şudur: savaş başlamadan önce bile, ona karşı mücadele etmek gerekir. Tarih bize öğrettiği gibi, barışı korumak için, tüm ülke ve halkların yoğun bir etkinlik yürütmeleri zorunludur."

Bu Saatlerde

Bir otobüs yolcusu duyurduğu bu sendeki
Üstün başın gurbet, yanık kanarfil kokusu
İşte bak! El ayak çekilmiş sokaklardan
İnersin otobüsten, seninle iner gurbet duygusu

Bir hüznün bulutu hazırlığı bu sendeki
Öyle hırçın, öyle öfkeli öfkeli
Gürültüyle yağarsın birgün elbet
Yatıştırmak için göğsündeki mutsuzluğu

İşsizlik duyurduğu, köksüzlük bu sendeki
Bakıp durursun pazar sergilerine
Yaz yağmuru gibi öyle sessiz
Yağarsın akasyalara atkestanelerine

Yağmurun sessizce yağdığı saatlerde
Çıkarıp cebinden kırları, gelincik tarlalarını
Kuşatırsın birgün elbet bu şehirde
Kapısından boş döndüğün fabrikaları

Ahmet Ada

NAZIM HİKMET

SANAT ve EDEBİYAT ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

SANATIN YAPISI-I (İçerik ve Biçim)

1. Evvelâ, bir metodoloji meselesi olarak şunu kabul etmeli: şekilden (*biçimden*) öze, muhtevaya (*içeriğe*) değil; muhtevadan, özden şekle. İlk önce muhteva, sonra şekil. Şeklin nasıl olacağını tayin edecek muhtevadır. Tabii bu metodoloji bakımından böyledir, yoksa şekille muhteva bir birliktir. Lâkin, bu birlikte, karşılıklı tesirleri olmakla beraber eninde sonunda tayin edici (*belirleyici*) unsur muhtevadır. Şimdi, bence doğru olan ve bütün hayat ve sanat faaliyetimden geçekleştirdiğim bu hakikatı böylece tesbit ettikten sonra, gelelim kafiye meselesine, vezin meselesine. Kafiye ve vezin mutlak olarak kullanılmamalıdır bir kaide (*kural*) her mutlak kaide, her mücerret (*soyut*) iddia gibi insanı yobazlığa, softlığa götürür. Tıpkı bunun gibi, konuşma dilinin ahengini mutlak, mücerret bir esas olarak kabul etmek de bir yobazlıktır; kafiye, vezni mutlak surette, mücerret bir görüşle inkâr ve umumiyetle konuşma dili ahengi diye bir şey kabul etmek ve bundan başka ahenk (*uyum*) ihtimallerini red ve inkâr yenilik değil, kafiye, vezni mutlak olarak kabul ve başka türlü ahengi kabul etmeyenlerinki gibi bir geriliktir. Meselâ, mademki şirden konuşuyoruz, bu alanda, beşerin (*insanoğlunun*) şimdiye kadar elde ettiği bütün şekil kazançlarını, bunların yaşamak suretiyle gerçekliklerini, bunların, geniş mânasıyla pratikte doğruluklarını ispat etmiş olanların topyekun (*toplan*) red ve inkâr değil, bu alanda gerçek kazançların temeline dayanarak bir adm daha ileri atmak, bu kazançları bu suretle genişletmek, derinleştirmek, zenginleştirmek, ve şiirin muhtevasına en uygun şekli, bu suretle bulabilmek (*özenir*). Muhtevaya en uygun şekil bulununca da birlik meydana gelir ve eser de sanat eseri olur. Öyle muhtevalar vardır ki, onlarda kafiye istemez, konuşma dili -bazan şehirlinin bazan köylünün, bazan münevverin (*aydının*), bazan işçinin, bazan küllanbeyinin, bazan ev kadınının v.s. konuşma dili- ahengi ve imkânları yeter ve en uygun olanıdır. Lâkin bazı muhtevalar vardır ki kafiye ister -kafiye de çeşit çeşit olabilir, kafiye imkânları da hudutsuzdur- ve bazı muhtevalar vardır ki konuşma dili yetmez, daha geniş, daha mücerret, belki bundan dolayı daha renksiz bir dil ister. Hasılı

(*özette*), bu getirdiğim misalleri istediğin kadar çoğaltabilirsin. Yalnız, bir şey yapma, doğmatizme saplanma, gençlikte doğmatizme, değişmeyen, ebedi hakikatlara saplanmak ve bunları kabul etmek ileri bir işmiş gibi gelir insana. Bak ben, yıllardır, hiç kafiyesi olmayan şiirler yazdım, içinde bol resim olan, yahut hiç olmayan şiirler yazdım, kitap diliyle şiirler yazdım, çeşitli kafiye te-lâkkileriyle yazdım, hâsılı, muhtevama, o şirdeki o muayyen (*belirli*) müşahhas (*somut*) yazıdaki muhtevaya uygun şekli bulmaya çalıştım. Yanlış bir iş yaptığıma da kani değilim. Şiirimizin genel olarak -bazan çok güzel şeylere de rastlanıyor- bugünkü sefaleti şiirimizin bir dönüm noktasında

iki çeşit, birbirine zıt iki türlü yobazlığa, yani hareketsizliğe, yani ölümlüğe saplanmış olmaları, şekil meselesini, kendilerinin kabul ettiği bir tek şekli esas olarak almalıdır.¹

2. Toplumcu bir yazar olarak, ben de özün biçimi belirlediği kanısındayım. Bu birincisi. İkincisi de her özün dural bir şey değil, bir süreç, bir hareket olduğu gerçeğidir. Bütün bu sorunları, bunların basit sözler değil, yaratıcı hükümler olduğunu toplumcu öğretisi sayesinde açık seçik kavramış bulunuyorum. Bunun için, sanat çabalarımda, her şeyden önce yazdığımın belirli bir özü olmasına dikkat ediyorum. Bu somut özü alıyorum ve uygun bir biçiminde bunu belirtmek istiyorum. Özün ayrı oluntu durumlarını aralarında birlik ve ardıcılık bağıntısı gözeterek yanıtımlık istiyorum. Aynı ayrı ifade biçimleri arıyorum ve bunlara uygun dili bulmaya çalışıyorum. Hemen söyleyeyim ki, yazılarımın biçimini tekrar etmeyi sevmiyorum. Destanlarımın ve şiirlerimin her birinde biçim tekrarından hep kaçınmaya çalıştım. Her destanımın kendine göre bir biçimi olsun istedim. Benim için biçim en doğru ifadenin şaşmaz yöntemidir. O bir silahtır, bir araçtır benim elimde. Ne var ki, bu silah, bu araç tapılması fetiş değildir. Örneğin, ben kafiye gerekliliğini kullanıyorum, değilse kullanmıyorum. Ve ancak yazdığım eserin özünün gerektirdiği araçlardan yararlanıyorum. Bir destan bence senfoni gibi kurulmalıdır. Küçük de olsa, onun kendi biçimi olması gerekir. İnsan da, bir mimari yapıt gibi, uygun yerlerinde kapıları, pencereleri, kubbesi kulesi vb. olan belirli stilde bir yapı gibidir. Şu veya bu eserde aranan birlik de zaten budur.²

3. Bu bir sıra poemini sonuncusu "Bedrettin Destanı"dır. Burada şekil bakımından, halk vezni unsurları, Divan edebiyatı unsurları bence âzami haddinden kullanılmıştır. Diğer taraftan bu kitap, şekil bakımından, o zamana kadar elde edebildiğim bütün şekil imkânlarının bir muhasebesiydi. Bu kitapta, biraz aceleye gelen ve ancak yarı yazılabilen bu kitapçıkta, şekil bakımından bütün merhalelerimi, bazan bir parçaya, bazan ayrı ayrı parçaya kullanmak istedim.

Bu kitaptan sonra, şekil meseleleri, hele hapise girdikten sonra, kafamda bir kat daha berraklaştı sanıyorum. Evvelâ, hiçbir şekil imkânını, tarzını, inkâr etmiyorum. Şiir, kafiye de, kafiyesiz de,

ABDİN DİNO

vezinli de, vezinsiz de, bol resimli, hiç resimsiz de, bağırarak ta, fısıldayarak ta yazılabilir. yeter ki yazılacak şey olsun ve bu yazılacak şey en uygun şeklini, bazan belirli bir tarihi merhaleye göre en uygun şeklini- en ustaca bulmuş olsun. Şahsen kendimse, şekli öylesine öze duyurmak istiyorum ki, şekil, özü bir kat daha belirtsin, ama kendisi, yani şekil belli olmasın. Güzel bir kadın bacağına bir kat daha güzelleştiren, fakat kendisi belli olmayan ince bir çorap gibi. Bu bugün tercih ettiğim şekildir, ama elbette ki, yann rengarenk şekilleri de tercih edebilirim. Sonra bugün ulaştığım bir kanaate göre en kısa şiirlerde bile, özü dalgalanışına, gelişmişine göre şekil de gelişmelidir. Meselâ kafiyesiz başlayan bir şiir mukayyet kafiyelerden geçtikten sonra yine kafiyesiz bitebilir yahut tersine, yahut başka bir şekil kombinezonunu gerektirebilir. Dil, ahenk bakımından da aynı şey. Sonra en kısa, en kestirme söylemek ve baroktan mümkün merbeste kaçınmak. Bütün bu söylediklerimi "İnsan Manzaran" ve son devir şiirlerimde denedim..

Şimdi bütün şekillerden faydalanıyorum. Halk edebiyatı vezniyle de yazıyorum, kafiyeli de yazıyorum. Tersini de yapıyorum. En basit konuşma diliyle, kafiyesiz, vezinsiz de şiir yazıyorum. Sevdadan da, barıştan da, inkılaptan da, hayattan da, ölümden de, sevinçten de, kaderden de, umuttan da, umutsuzluktan da söz açıyorum, insana has olan her şey şiirime de has olsun istiyorum. İstiyorum ki, okuyucum bende, yahut bizde, bütün duygularının ifadesini bulabilsin.³

4. Ritm ve eda meselesine gelince, bir yanlışlık da burada, hem ritm, hem eda, hem kafiye, hem ahenk, hem renk, hem resim, velhasıl bütün imkânlar, fakat asla tek bir iddia üzerinde toplanmamak. Ve şekilde muhtevaya değil, muhtevadan şekile gitmek. Muhtevaya en uygun şekli bulmak, bu suretle de en çeşitli şekillere ulaşmak.⁴

5. Şekil meselesinde, cümle turnürleri (*kuruluşları*) fiil şekilleri, kafiye meseleleri ile filân uğraşmıyorum. Bunları mümkün merbeste (*elden geldiğince*) muhtevayı rahatça ve ... iyi tarzda, en tam tarzda- en orijinal, en yapılmamış değil- versinler diye bir alet gibi kullanıyorum. Müstakilen (*tek başına*) müccerret olarak şekil araştırmalarına artık elveda. Muhteva, muhteva, muhteva. Muhtevayı, en uygun, en basit, en berrak tarzda kalıplayan şekil.⁵

6. Bugünkü insanlar için yazdıkların muhteva ve şekil bakımından güzel ve gerçekse yarınki insanlar için de yazılmış demektir. *Donkişot* kendi devrinin insanları için yazılmış, ama, o kadar çok taraflıya gerçek ve güzel ki, o, bugünkü yarınki insanların da kitabıdır. *Harp ve Suh* de öyle. Mesele "gerçeği" mümkün olduğu kadar çok taraflıya ve mümkün olduğu kadar en uygun, en-güzel bir şekilde vermekte.⁶

7. Özgül olarak yazınsal ya da resimsel bir dil olsun, özgül konular olsun sanmıyorum. Ben tüm sözcüklerden ve tüm konulardan yanayım. Sonra değinmek isteğim bir başka sorun daha var: İnsanın ölçülü uyaklı dizelerle olduğu kadar, özgür dizelerle de kendini anlatabileceğine inanıyorum. Her şiir bir kendilik oluşturur. Öyleyse her şiir için içeriğe uygun düşen biçimi bulmak ve uygulamak gerek. Bazan klasik, bazan da folklorik biçimler uygun düşebilir, ya da yeni biçimler bulmak gerekir. Örneğin, ülkemde, geleneksel bir biçim olmayan sonnet biçiminden yararlanacak tutarsa, benim için önemli olan klasik sonnet'ye öykünmemek ve gelenek içinde türetmektir. Evet, içerik ile biçim arasında bir birlik var, ama aynı zamanda biçim ile içerik arasında karşılıklı bir etkileşme de var. Öne geçen içeriktir, ama biçimin içerik üzerindeki etkisi de yadsınmaz.⁷

8. Dil ve teknik bakımından birbirine yakın ve sırf bu bakımdan solda görülenler arasında muhteva bakımından ayrılık. Meselâ, Orhan Veli'yle A.Kadir dil bakımından birbirlerine yakındırlar ve soldadırlar, lâkin muhteva bakımından Orhan Veli merkezin de sağına geçmiştir. En sağda değilse de, sağdadır. Muhtevada sollar arasında şekilde sağ olanlara rastlanmıyor. Bu bakımdan sol kanatta olanlar şekilde muhtevayı daha iyi birbirlerine uydurmuşlardır. Halbuki Avrupa'da buna rastlıyoruz. Mesela Aragon ismindeki sol Fransız şairi, sanırsam biraz da Alman işgali şartlarından dolayı, şekil meselesinde, şekilpe-restliğe (*biçimciliğe*) kadar varan bir durum almıştır. Avrupa'da bugünkü şiir durumu, ana hattında sola kaymıştır. Bu inkâr edilemez. Bak, Sovyetler'de de çok iyi, tabii muhteva bakımından da sol, şairler var ki şekilde sağdırlar. Fakat orda bunun sebebinin büsbütün başkayerlerde aramak lazım gelir. Bizzat geniş halk kütleleri şiire akın akın geldiklerinden şekil meselesi daha yüksek bir merhalesine (*aşamasına*) ulaşmak için arasıra klasik kaynaklarına dönüyor, ordan hız alıp yeni hamleler (*atılımlar*) yapıyor. Ben şahsen böyle klasik şekil kaynaklarına fiil-yatta (*uygulamada*) dönmedimse de düşüncede oraya dönüp yeni şekil imkânları için hız aldığımı bilirim..⁸

9. Şekil, olabildiği kadar mükemmelleştirilmiş olmalıdır. Artık kara sabanı değil, traktörü kullanacağız. Edebiyat öteki sanatlardan daha çok tehniğe muhtaçtır. Eskiden birikmiş olan geleneksel yöntemler, derece derece ortadan kaldırılmıştır. Teknik ve endüstri alanında bunu daha iyi görüyoruz. Gelişen teknik, ötekinin üstünden yükselmekte ve onun yerini almaktadır. Gözle görülen bu gelişme ve daha iyisinin yapılması süreci vardır. Bazan da kullanılması zorunlu olur. Bu, sanatta gelişmenin temelini teşkil eder. Şu halde yeni edebiyat teknik ve kültüre muhtaçtır.⁹

10. Şimdi gelelim içe, muhtevaya. Bak, oğlum, ben bir yazı okurken, ister ilim yazısı, ister şiir, edebiyat, hikâye, roman falan filan olsun, kendime şunu sorarım: Ne diyor, dediğini nasıl diyor. Bu iki soruda birincisi temeldir, fakat her ikisi de birlik olmalıdır. Yazıyı okuyup bitirdikten sonra da bu iki sorudan mürekkep tek soruma aldığım karşılığa göre hükümüm veririm. Bu fena bir ölçü-değildir sanıyorum, sana da tavsiye ederim.¹⁰

11. İlk rubailerini bile bile klasik rubai unsurlarıyla, klasik vezin üsluplaştırmak, kafiye yerleri aynen kalmak, eda muhafaza edilme üzere işledim. Böylelikle için teknikman içine girme, bir çeşit temrin yapmak istedim. Şimdi artık yeni muhtevaya uygun, klasik şekil unsurlarından da faydalanarak yeni şekli bulmak lazım.¹¹

Nazım

1. Nazım Hikmet, *Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar*, s. 65-67, De Yayıncı, 1968, İstanbul.
2. Fahri Erdiç, *Nazım Hikmet ve Bulgaristan*, s. 115 Evrensel Dostluk Yayınları, 1977, Ankara.
3. Ekber Babayev, "Nazım Hikmet Kendi Şiirini Anlatıyor", *Militan Dergisi*, sayı 6, s.20/21, 1975, İstanbul.
4. Nazım Hikmet, *Bursa Cezaevinden Vâ-Nulara Mektuplar*, s. 108, Cem Yayınevi, 1970, İstanbul.
5. Nazım Hikmet, *Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar*, s. 93, Bilgi Yayınevi, 1968, Ankara.
6. a.g.e., s. 372.
7. Charles Dobzynski, "Nazım Hikmet ile Bir Konuşma", *Militan Dergisi*, sayı 13, 1976, İstanbul.
8. Nazım Hikmet, *Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar*, s. 76.
9. Kemal Süller, *Nazım Hikmet'in Gerçek Yaşamı*, s. 175, May Yayınları, 1977, İstanbul.
10. Nazım Hikmet, *Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar*, s. 54.
11. Nazım Hikmet, *Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar*, s. 323.

1 2 Mart dönemini izleyen yıllarda, Erdal Öz'ün Yaralısın romanını, romandaki Nuri'yi, Nuriler'i yüreğimiz burkularak okumuştuk. Yoğun olarak işkencenin ve hapisshane yaşamının anlatıldığı bu romanı okurken yüreğimiz bir yandan burkuluyor, öte yandan insan onurunun güç ve anlamına tanık olup haz duyuyor, biz de onurlanıyorduk. Çünkü o romanda işkencelerden geçirilen bir Nuri vardı ve onurunu dimdik ayakta tutmasını biliyordu.

Böyle bir Nuri gerçekten yaşadığı, bunu bilemiyoruz. Ama bildiğimiz o işkencelerin yapıldığı, o işkencecilerin yaşadığıdır. Erdal Öz'ün Yaralısın'ı dönemi bir yanıyla anlatıyordu. Tümüyle değil, her yanıyla değil, ama önemli bir yanıyla anlatıyor, daha bilimsel bir söyleyişle, nesnel gerçekliğin bir yanını yansıttıyordu. Salt gerçekliği yansıtmakla da kalmıyor, işkence gören Nuri'nin, gösterişsiz, sessiz karşı çıkışıyla yarına da uzanıyordu. Yazar o günün toplumundan, o günün koşullarından bir tipik olarak seçtiği Nuri'ye arka çıkıyor, onu bize kazandırıyor. Biz ilericiler birer okur olarak sevmiştik Nuri'yi, benimsemiştik. Çünkü işkencelerden süzülüp gelen o insanoglu, insanlığın yarına uzanan yanındı. O kötü koşullarda bir ışık, bir umut olmuştu.

Yaralısın'da yazar Nuri'den yana tavır almış, onu hep kollamış, yüceltmişti. Çünkü Nuri ilericidir, namuslu bir aydındır, çağının sorunlarından uzak değildir. Bu olaya dudak büküp geçmemek gerekir. Biliyoruz ki, her yazar nesnel gerçeği yansıtırken kendi dünya görüşünü de mutlaka ele verir. Nesnel gerçeğe dinamiklik kazandıran, onu devindiren ise bildiği gibi sınıf çelişkileridir. Yaşamın gerçeğini anlatırken gözden kaçırılmaması gereken bir olgudur bu. Gözden kaçırılmaması gereken bir başka olgu ise yazarın bu birbiriyi uzlaşmaz biçimde çelişen taraflardan birini tutmak zorunda olmasıdır.

Y ukardaki giriş bölümüyle sözü getirmek istediğimiz yer, son bir kaç yılda yazılan, çok okunup konuşulan, ödüllere de alan bazı romanlarımız. Öyle romanlar ki 'kahramanları' bir türlü sevip benimsemiyoruz. Hepsi toplumun içinden cimbizle çekilip alınmış 'olağandışı' tipler. Toplumsal çelişkilerle hemen hiç değinilmeyen bu romanlarda, kahramanlar, deyim yerindeyse, kendi iç sorunlarıyla cebelleştirilip, sonunda acımasızca harcanıyorlar.

Rastlantı mıdır ki,, bu romanların hemen hepsinin ekseninde gençlik vardır. Yine rastlantı mıdır ki, bu gençlerin hepsi belli bir dönemin romantik/devrimci gençleridir. Rastlantı mıdır ki, bu gençlerin hemen hepsinin gizledikleri ama içten içe kayan en önemli sorunları cinsel sorunlardır, cinsel özgürlüklerini kazanamadıkları için de hiç bir işi başaramazlar. Rastlantı mıdır

bu romanlar bir dönemi anlatıyor mu?

Atilla Çınar

ki, sonunda ya intihar ederler ya da dünya görüşleri tümüyle değişir. Elbette bunların tümü birden rastlantı olamaz, degildir de.

Yukarıda dile getirdiğimiz olaylar bu dönemde yazılmış olan bir tek romanda geçseydi, yani yazılan bir çok romandan birinin kahramanları yukarıda sözünü ettiğimiz insanlar olsa idi olaya daha farklı bakardık. Nesnel gerçekliğin bu yanı da var deyip daha hoşgörülü olurduk. Erdal Öz Yaralısın'da nasıl işkenceyi anlatmışsa, başka bir yazarmız da ilericiler insanları arasındaki sağlıklı unsurları anlatmış, bu insanların tipini seçip olayların kahramanı yapmış olabilir. İyi de olurdu, çünkü bu da nesnel gerçekliğin bir yanı, hem de desler çıkarılacak bir yanı. Doğal olarak böyle bir romanı okuduğumuzda da 'yazar kimden yana' sorusunu sorardık hemen ve yazanın iyiden, güzelden yana, çürüyenden değil gelişmekte olanı yana olmasını bekler ve isterdik.

Ancak yazılan tüm romanların şaşırtıcı bir benzerlikle aynı sağlıklı kişilikleri anlatıyor olmaları insanı düşündürüyor ve kuşkulandırıyor. Kuşkulandırıyor çünkü geçmişte daha çok güzel insanlar vardı. O güzel insanlar bugün de yaşıyorlar, yarın da yaşayacaklar. Ancak ne acıdır ki, bir dönemin romanını yazdıklarını savlayan o yazarlarımızın kitaplarında bir türlü yer bulmuyor bu insanlar.

Bu romanların kahramanları nereden hep yeniliyorlar, kafalarını taşlara vuruyorlar, intihar ediyorlar. Cinsel açlıklarının kurbanı olup, oldukça yadırganacak ilişkilerle giriyorlar. Yazarlarımız ise tarımsal bir eda ile, çelişen yanlardan hiçbirini tutmayan bir tavır takınıp, onların yokluğunu hazırlıyor.

Öyle bir dönem gelir ki ilericiler yenilgiye uğrayabilir, toplumsal örgütlenmeler dağıtılabilir, ancak bireyler teker teker kendi sağlıklı yapılarını koruyabilirler. Oysa sözü-

nü ettiğimiz romanlarda böyle değil durum. Hadi toplumsal bir yenilgi alındı, toplum bir sınavda başarısız oldu, ama ya bireylerin tümüne birden neler oluyor. Hepsi çürümüş, koflaşmış, doyumsuzluklar içinde kıvrılarak canveriyorlar. Yani toplumun geçici bir yenilgiye uğradığı doğru, ama hiç olmazsa bireylerden kurtulanlar olmayı ki gelecek kurtulabilen geleceğe bir el uzanabilsin. Toplumcu gerçekçilik bunu gerektirir bildiğimiz kadarıyla. Bize öyle geliyor ki bu yazarlarımız kişisel yenilgilerinin faturasını romanlarına seçtikleri 'kahramanlara' ödetiyorlar.

Bu romanlarda amaç çoğunlukla geçmişte yargulamak olarak beliriyor. Yargılanan bu geçmiş hataları ve doğrularıyla, günahları ve sevaplarıyla bizizdir. Onu ne yerin dibine batırarak, ne de 'şanlı mücadele geçmişte' yapıp göklere çıkararak bu gerçeği değiştirebiliriz. Herşeyi bizim insanımız yapmıştır ve o koşullarda yapabileceğini yapmıştır. Özellikle gençlik yargılanırken çok dikkatli olunmalıdır diyoruz. Gençlik bir toplumun geleceği, en umut veren yanındır. Böyle ardarda yazılan romanlarda gençlik hoyratça harcanırsa, küçümsenirse, yazarlarımızın gençleri bir dönemin sorumlusu sayan iktidarlardan pek farkı kalmaz.

B u ülkede öyle bir dönem yaşandı ki, genç insanların bedenleri daha çok da Latin Amerika'dan doğru esen ihtilal rüzgarlarıyla sarsıldı. Yanlış ya da doğru, iyi ya da kötü ama

gerçek bu. Genç insanlarımız, bir dönem bu sarsıntıyı hiçbir kışkuya yer bırakmayacak ölçüde yaşadılar. Bugünden yarına devrim umutlarıyla yatan, boykotlarda, işgallerde terleyen o dönemin insanları, 'bacı-kardeş' ilişkisi içerisinde cinselliği bir gün bile sorun etmediler, bunu düşüncecek zamanları bile olmadı belki. Tekrar ediyoruz, yapılanların yanlışlığı ya da doğruluğu tartışılabilir ve tartışılmalıdır da, ama yaşanmışlığı kesinlikle tartışılmaz. Çünkü o dönemin gerçeği buydu ve bunların yaşanması gerekiyordu. Ve bunlar yaşandığı içindir ki, bir yangın döneminden sorumlu tutulan onbinlerce genç insan bugün hapisshane koşullarını doldurmaktadır. O günlerde ülkelerinin geleceği için terleyen onca insan bugün aramızda değildir. Bunlar yaşandığı içindir ki bugün ülkemizde yüzbinlerce insanın yakını mahkeme koridorlarını aşındırmaktadır. Eğer o yangın döneminin hesabı bu insanlara kesiliyorsa, bu insanlar birşeyler yapmışlar, birilerinin damarına çok ciddi bir biçimde basmışlar demektir. O döneme damgasını vuran işte bu insandır.

Bu dönemi anlatan romanlar yazılmak isteniyorsa, roman kahramanı gerçekten döneminin tipini olmalıdır. Dönemin tipinin bir olduğunu yukarıda belirlemeye çalıştık. Dönemin romanı yazılacaksa, bu tipik acımasızca değil soğukkanlılıkla ve insancıl bir yaklaşımla, yalnızca bireysel sorunlardan yola çıkarak değil, toplumsal koşulları irdeleyerek değerlendirilmeli, ondan sonra eleştirilmelidir. Öte yandan ortaya konan sorunla birlikte çözümün de ipuçları verilmelidir. Biz yazarlarımızdan bunu beklerdik. Ancak yazarlarımız 'bu insan' pek tanımadıkları için, kendileri bir takım tipleri yaratıp diledikleri gibi, işlerine geldiği gibi içlerini doldürmüşlerdir.

Yazarlarımız dönemi anlatmak savıyla yola çıkarken, öyle görünüyor ki yalnızca kendilerinin ve yakın tanıdıklarının bireysel, kısır gerçekliğini verdiler. Dönem için hiç bir belirleyiciliği, özelliği olmayan bu insanlar dönemin tipini imişçesine 'roman kahramanları' oldular. Sonuçta dönemin değil ama romanların kahramanları olup merak ve ilgile izlendiler ama hiç bir zaman benimsemediler. Çünkü onların yaşanan hikayede yerleri yoktu. Toplumumuzun gençliği yanlış ve eksikliklerine karşın hiç bir zaman böyle aşağılanmayı, umutsuz bırakılmayı hak etmedi.

Yazımızı Ataman Tangör'ün tümüyle katıldığımız bir alıntısı ile bitirmek istiyoruz: "... Bunalımlı dönemlerde, demokratik özgürlüklerin rafa kaldırıldığı dönemlerde, özgürlüğü boğan nesnel zorunlulukların temelinde cinsel özgürlüğün yattığı savının ortaya atılması, özgürlük kavramının sapıtılmasından başka bir şey değildir. Siyasal, sanatsal, ekonomik, cinsel özgürlükler gibi özgürlük şubeleri olamaz. Özgürlük tektir ve cinsel özgürlük de yerini bu tek ve nesnel özgürlük içinde alacaktır..." (1)

(1) YARIN, Sayı 36, s.17

Karikatür: İBRAHİM KELEŞ

YARIN □ *Önce Brecht ve Brecht'in estetik kuramından söz edelim isterseniz.*

MUTLU PARKAN ■ Brecht'in estetik kuramı öncelikli olarak tiyatrodan ortaya çıktı. Bunun bir anlamı var. Yani neden şiirde, edebiyatta, değilde tiyatrodan ortaya çıkıyor? Bunun başlıca nedeni tiyatroya kolektif bir sanat olmasıdır. Modern dünyada üretim sürecinin varmış olduğu kolektifleşme boyutları, bütün alanlarda kolektif bir çalışmayı zorunlu kılmaktadır. Karakterini kolektif çalışmanın belirlediği sınıfın estetik kuramı da kolektif bir sanat olan tiyatrodan ortaya çıkmak zorundaydı. Öte yandan Brecht'in estetik kuramının oluşumu uzun yılları kapsıyor, 3 - 5 yıllık değil 15 - 20 yıllık bir süreç içinde gelişiyor. Önceleri Brecht kafası oldukça karışık, disiplinsiz, kolay etkilene, herşeye açık bir yapıya sahip. İlk zamanlar, o yıllarda Avrupa'yı sanat alanında tahakkümü altına almış olan ekspresyonizmin etkisinde kalıyor, fakat hiçbir zaman akımın içinde yer almıyor. Şiirlerinden de görüyoruz ki oldukça uyumsuz bir yapıya var. Son derece zeki-uyum sağlayabilecek denli zeki-olmasına karşın uyum sağlamamak yönünde adeta özel bir çabası var. Şiirlerinden de anladığımız gibi 1910'lu yıllarda nihilist, anarşizan bir yaklaşım içinde. İlk oyunlarında da bu yaklaşım söz konusu. "Ball" da, "Gecede Davul Sesleri"nde "Küçük Burjuva Düğünü"nde toplumsal olayları bireysel olaylarla birlikte inkarcı-nihilist bir yaklaşımla ele alıyor.

Bu arada ilk evliliği sallanmaya başlar ve o yıllarda (1920'lere gelirken) Brecht ölüncüye dek birlikte olacağı Helena Weigel ile tanışıyor. Onunla tanışmaya dek karışık bir kafa yapısına sahip olan Brecht'in kendisini disipline edebileceği bir düşünce sistemi olarak Marksizmle gerçek anlamda tanışması bir partili olan Helena Weigel sayesinde oluyor. İlk kez o damadağın, karışık kafası yavaş yavaş düzene girmeğe başlıyor. Sonradan, bilirsiniz "Marks'ın yapıtlarını okuyunca benim oyunlarımın tek izleyicisinin Marks olduğunu farkettim." demiştir. "Bu benim farkında olmadan Marksist oyunlar yazdığım anlamına gelmez, ama Marks'ın dahiyane sezgi gücünü anlatır" der.

□ *Hangi oyundaydı? Bir oyunu üzerinde çalışırken borsa oyunlarını çıkartmak için özellikle Marks'ı araştırıyor...*

■ Yine o konuyla ilgili olarak "ne zaman ki ben borsa meseleleriyle ilgilenmeye başladım-bir çalışmam dolayısıyla-işin içinden çıkmadım; Başvurduğum bir süri zaman bana bilgi veremedi, onun üzerine derinlemesine bir takım ekonomi-politik bilgileri elde edebileceğim kaynaklara yöneldim" diyor. Yani marksizme geçişi oldukça değişik bir yol arz ediyor. Ama gelişmeler onu doğal olarak oraya götürcekti. Çünkü ta başından beri toplumsal olaylara yaklaşımında: "Belki de tıp eğitimimden kaynaklanarak" diyor kendisi-maddeciydi. Diyalektik düşünce sistematizasyonu de kavradığı andan itibaren kafasının karışıklığı ve düzensizliği ortadan kalkıyor. Elbette ideolojik, politik olarak bir yere varmak yetmiyor, bilimsel olarak da bir yere varmak gerekiyor. Çünkü söz konusu olan sanat alanıdır. İşte Brecht bunu başarıyor. Tarihte ilk kez bilimsel bir

estetik kuramı sistematize ediyor. Brecht'in estetik kuramı çağımızın en yetkin estetik kuramıdır ve bir sentezdir. Marks'ın öğretisi gibi üç değilse de dört ayak üzerinde durur. (Marks'ın öğretisi üç ayak üzerinde durur: İngiliz ekonomi-politigi, Alman felsefesi, Fransız materyalizmi.) Bunlar: Başta Uzakdoğu tiyatrosu, Çin ve Japon oyunculuk teknikleri. İkincisi, Meyerhold'un biomekanik oyunculuğa dayalı konstruktivist tiyatrosu. Üçüncüsü, Piscator'un politik tiyatrosu. Ve dördüncüsü, Stanislavski'de doruqlaşan dramatik sahne anlayışı. Brecht'in estetik kuramının Stanislavski'nin tam karşıtı olduğu söylenemez. Onun estetik kuramı Stanislavski'de doruqlaşan sahne anlayışına da içeren yüksek bir sentezdir.

□ *Brecht'teki gelişimden söz ettik. Olgunluk dönemi oyunları söz konusu... Kuramının bu oyunlar çerçevesinde ondan öteye gidip olgunlaşması söz konusu... Epik tiyatroya dönüşüm söz konusu... Bundan kısaca söz etsek.*

■ Aslında epik tiyatrodan diyalektik tiyatroya dönüşümü falan söz konusu değil. Brecht'in estetik kuramından söz ederken epik kavramından da, diyalektik kavramından da vazgeçmenin olanağı yoktur. Eğer Brecht'in estetik kuramının bedenini epik kavramı oluşturuyorsa, diyalektik kavramda ruhunu oluşturuyor. Epik, üçbin yıldır var olan bir tür. Brecht'le birlikte diyalektik özünü bir sistem haline getiriyor. Epik tiyatro kavramının yetersiz olduğunu, diyalektik tiyatro kavramının daha uygun olduğunu söylüyor Brecht.

□ *Yani epik olayı Brecht'in tiyatrodan diyalektik mantığın otur-*

dan hareketle onun zihinsel etkinlik gösterme olanaklarını elinden almış... Buradan yola çıkarak, var olan toplumsal yapıların yani meta üretimine dayalı ve her geçen gün karmaşılaşan toplumsal örgütlenmenin izleyici tarafından güncel yaşamda algısal bilgilerle bilince çıkarılmadığını, bu algısal bilgilerin ne kadar birikirse biriksin hiçbir zaman izleyicinin bu toplumsal örgütlenmenin işleyiş mekanizmalarını kavrayabilir konuma gelemediğini gözlüyor. Dolayısıyla varolan, meta üretimine dayalı toplumsal örgütlenmenin işleyiş mekanizmalarının izleyici tarafından bilince çıkarılması Brecht'in asıl amacı oluyor. Amaç bu olunca, Katarsis'in de bu amacı engelleyen bir işlev gördüğü saptanınca Brecht için yeni bir estetik kavrama gereksinime doğuyor. Bu estetik kavramı da Brecht, Marks'ın öğretisinden çıkarıyor. Aslında bildiğimiz yabancılaşma kavramı... Meta üretimine bağlı toplumsal örgütlenme, bireyi, metanın fetiş karakteri olgusu nedeniyle yabancılaşma içine sokuyor. Brecht'in ortaya attığı "Yabancılaştırma" kavramı, Marks'ın ilk döneminde kullandığı, sonradan bilimsel temelleri üzerine oturtarak metanın fetiş karakteri olarak tanımladığı yabancılaşma kavramının karşıtı olarak gelişiyor. Brecht Marks'ın yabancılaşma kavramından hareketle yabancılaştırma efektleri dediğimiz estetik etkileri geliştiriyor. Bunlar izleyicinin yaşamı boyunca meta üretimine dayalı toplumsal örgütlenme ve metanın fetiş karakteri nedeniyle içine düştüğü ideolojik parçalanma sonucu yaşadığı yabancılaşmayı sahne üzerinde kırmaya yönelik etkiler. İzleyici yaşadığı olayları son derece doğal, olağan olaylar olduğunu algılayınca, Brecht sahne üzerinde öyle etkiler

politikalarında temelli bir kopma getirir. Fransızların rupture dediği kopma. Ama bu kopma mevcut miras alabildiğine kullanarak gerçekleştirilebilir. Yani kendinden önceki mevcut birikimi ve miras (K-pital'i düşünürsek, onbinlerce yapıta gönderme vardır) alabildiği ve son noktasına kadar kullanmaya mümkün olabilir ancak. Bu bakımdan gerçek anlamda mirasa sahip çıkarlar da o kopmayı gerçekleştirebilirler. İşte aynı şey Brecht için de geçerlidir ki bu noktada Brecht'e eleştiriler getirilmiştir (esas olarak Lukacs tarafından). "Brecht için bir yıllık katharsis kavramını inkar ederek insanlığın biriktirmiş olduğu en yüksek sanatsal değeri hiçe sayıyor" şeklinde bir eleştiri getirilmiştir. Oysa Brecht insanlığın biriktirdiği en yüksek sanatsal değerleri sonuna kadar değerlendirebildiği için bir senteze varabilmiş ve bu sayede ancak o büyük kopmayı, katharsis denilen şu kavramdan insanlığı sanat alanında kurtarmayı başarabil-

brecht üzerine... mutlu parkan ile konuşma

ması için kullandığı önemli, temel bir yöntem, öyle mi?

■ Değil. Yöntem demek olası değil. Yöntem tektir. Diyalektik maddeci yöntem. Epikse bir tür, bir biçim. Yani estetik kuramın bedenini epik tür, epik biçim oluşturuyorsa, ruhunu yani özünü de diyalektik maddeci yöntem oluşturuyor şeklindeki biraz önce söylediğimiz formül en doğrusu, ikisini birbirinden ayırmak olanaksız. Yoksa ikisi de ayrı şeyler elbette. Brecht'e kadar bunların birbirleriyle bağlantısı kurulamamış. Brecht ile kavuşuyor bunlar birbirine ve bir sistem oluşturuyorlar.

□ *Peki Brecht bu sistemle hangi amaçlara yöneliyor?*

■ Brecht kendisine "Katarsis" kavramını temel alıyor, ama karşıtı bir şekilde. İzleyicinin, içeriği ne olursa olsun, mesajı ne olursa olsun, bir oyundan çıktığı zaman zihinsel olarak boşalmış ve yaşamdaki aktive olanaklarını bir buçuk saat süreyle yitirmiş olduğunu gözleyerek gösteri sonunda izleyicinin yaşamında herhangi bir değişiklik beklenmeyecek konumda olduğunu saptıyor. Şimdi bu kavram, üçbin yıldır izleyicinin özde bir değişiklik geçirmemesine neden olmuş. İzleyicinin korku ve merhamet duygularını öne çıkararak, bu duyguların

oluşturuyor ki bu olayların aslında toplumsal olduğunu, doğal ve olağan olmadığını açığa çıkararak estetik uygulamalar getiriyor... İzleyicinin bilinçlenmesini istiyor. Neye karşı? Yaşadığı yabancılaşma olayına karşı. Doğal olarak gördüğü, yaşadığı ilişkilerin aslında sosyo-ekonomik olduğunu ve bu toplumsal oluşumun, aslında yine, tarihsel olduğunu, mutlak olmadığını, bu gün böyleyse yarın böyle kalmayacağını, yine bu gün böyleyse dün böyle olmadığını gösteren bir estetik sistematizasyonu getiriyor.

□ *Brecht'in sanat kuramının Brecht ve sonrası dönemde gelişimi, yansımaları, etkileri neler olmuştur?*

■ Öncelikle şunu söylemek istiyorum. Aslında Marks'ın tarihi bilimi için yaptığını (tarih ve ekonomi bilimi için), Brecht estetik alan için gerçekleştiriyor. Yani nasıl ki ekonomi-politik Marks öncesi ve Marks sonrası diye ikiye ayrılır, tarih bilimi (bugün artık Marks'tan sonra bir tarih bilim sözkonusudur. Daha önce tarih bilimi diye birşey yoktu. Tarih isteyenistediği şekilde yazdığı bir şeydi) de aynı şekilde ikiye ayrılır. İşte estetik alanı içinde Brecht öncesi ve sonrası diye bir tespit yapabiliriz. Bu şuradan kaynaklanır. Yani temelli bir kopma sözkonusudur. Marks ekonomi-

miştir. Brecht'teki kopma sadece katharsis noktasındadır. Dolayısıyla Brecht'i artık görmezlikten gelecek sanat alanında herhangi birşey yapabilmek mümkün değildir.

Ama Brecht'e karşı direniş sürüyor. Bu anlaşılmasın birşey değil. Üçbin yıllık bir geçmişi düşünürsek, insanlığın üçbin yıllık yaşam kesitinde bir estetik kategorinin ne kadar oturarak, gelişerek, yaygınlaşarak varlığını sürdürdüğünü düşünürsek, Brecht'in kuramının otuz-kırk yıllık geçmişinin ne kadar kısa olduğu görülür. Brecht ilk kez Aristoteles'ten beri süregelen bir estetik kategoriyi ortadan kaldırarak yeni bir estetik kuram getiriyor ve biz bunun hemen yerleşip yaygınlaşmasını bekliyoruz... Buna hakkımız yok. Herkesi aldatan bu oluyor. Yani Brecht bir estetik kuram getirdi, ama sanki bir ekolün temsilcisiymiş gibi görülüyor. Otuz yılda ne var ortada? Hiçbir şey yok. 5 tane oyun, 20 tane şiir...(1) İşte bu yaklaşım bir estetik kuramının son derece ağır bir gelişme gösterdiğini hesaba katmıyor. Meseleye bu açıdan, geniş bir perspektiften bakmak gerekiyor. Yani burdan ben şunu çıkarıyorum: Önümüzdeki yüzlerce yıl giderek, çok ağır bir seyir izlese de Brecht'in estetik kuramı yaygınlaşacak ve değişik sanat dallarında uygulamaya geçirilecek.

Barış Görüşmelerinden

Nesrin Hocaoğlu

1986'nın Barış Yılı ilan edilmesinin anlamı dünya barışının bu yıl yoğun biçimde tartışılmasıyla ortaya çıkacak. Bu yıl sözelimi, silahlanma gibi, nükleer denemeler gibi, kalıcı bir barışın önündeki engellerin saptanması, bunların giderilmesine yönelik programların oluşturulması ve tüm bu sonuçların nasıl yaşama geçirileceğinin belirlenmesi gerekiyor. Bu arada elbetteki uzun süredir üzerinde tartışılan ve yukarıda sözü edilen aşamaları çoktan geçmiş belirli konularda somut adımların atılması da barış yılında bir zorunluluk.

Tek bir ülkenin barış içinde yaşaması, ilişkilerin oldukça karmaşıklaştığı günümüzde pek olanaklı değil. Barış yılı etkinliklerinin uluslararası niteliğinin ağırlığı, çözüm önerilerinin kalıcılığını da belirleyecektir. Bu yüzden de barış görüşmelerinin yoğunlaşması önemli.

Kuşkusuz barış görüşmeleri içinde en önemlileri, ilki geçen yıl sonlarında Cenevre'de gerçekleştirilen Reagan ve Gorbacov görüşmeleri. Daha ilk görüşmenin ardından değişik çevreler, değişik amaçlarla görüşmenin tüm ayrıntılarını izlemeye ve yorumlamaya çalıştılar. Üzerinde genel olarak birleşilen belki de tek yorum, alınan sonuçlar ne olursa olsun görüşmenin olumlu olduğuydu. Alınan sonuçlar ne olursa olsun diyoruz, çünkü zirveden elle tutulur pek bir sonuç alınmadı. Reagan ve Gorbacov tarafından yayınlanan ortak bildiriye, ele alınması gereken 26 konunun çok az bir bölümü hakkında görüş bildirirken bunlardan bir kısmında anlaşılıp bir kısmında anlaşılmadığı ustaklıklarla açıklandı. Alınan sonuç şaşırtıcı değildi. Değildi çünkü kimse zirveden daha fazla birşey beklemiyordu. Özellikle ülkemiz basını olaya daha çok bu açıdan yaklaştı. Silahların azaltılıp azaltılamayacağı tartışıldı, ülkelerin ekonomileri incelendi. ABD ekonomisinin temelinde silah sanayiine dayandığı, Sovyetler Birliği'nin gelişme hızını artırabilmek için silahlanmayı azaltmaya gereksinimi olduğu vurgulandı. Bu öngörülerin hemen tamamı gerçekleşti. Fakat tüm bunlara karşın görüşmeler olumlu olarak değerlendirildi. Bu değerlendirimin temelinde yatan iki liderin bir araya gelebilmiş olmalarıydı. Daha açık bir deyişle Reagan'ın bunu kabul etmiş olmasıydı.

Yıldız Savaşları projesi için "hahayıtımın düşü" diyen Reagan'ın, Sovyetler Birliği'ni tüm kötülüklerin kaynağı olarak nitelemesi henüz belkilerdeyken Cenevre'ye barış için gittiğini, Gorbacov ile barışı arayacağını söylemesi ilk bakışta garip görünebilir. Ancak son bir yıllık gelişmeler gözden geçirildiğinde doğal olan gelişmenin bu olduğu ortaya çıkar.

Reagan'ın önce olumsuz tavrından sonra masaya oturmasını sağlayan önemli nedenlerden biri prestij kaygıları. Gorbacov'un birbiri ardına sıraladığı, silahların yüzde elli azaltılması, nükleer denemelerin belli bir süre durdurulması, silahsızlanma için masa başına oturulması gibi önerileri dünya kamuoyu önünde reddetmek, özellikle de Sovyetler Birliği'ni savaş kışkırtıcısı olarak suçlamak pek kolay değildi.

Reagan'ın masaya oturmasını sağlayan bir başka neden de ABD ekonomisinin durumu ve silah tekelinin dışında kalan sanayiinin bu yöndeki talepleriydi. Silahlanma için ayrılan fonlardan dolayı dola-

rının değerinin yükselmesi AED dış ticaretini gelişmesine engel olarak görülüyor. Bu nedenle de silah tekelini dışında kalan sanayi kesimi silahlanmaya ayrılan fonların azaltılması ve sosyalist blok ile ticari ilişkilerin geliştirilebilmesi için yuvarlanmanın sağlanmasını istiyorlar. Cenevre zirvesinden sonra Sovyetler Birliği'ni ziyaret eden iş adamları topluluğu özellikle doğu bloku ile ve SSCB ile ticari ilişkilerini geliştirmek istediklerini belirttiler.

Bu arada Avrupa'da süren barış gösterilerinin payını da unutmamak gerekir. Barış gösterileri pek çok hükümeti zor durumda bıraktı. Hollanda'da insanların ülkelerine füzele yerleştirilmesi için yaptıkları gösteriler sırasında yapılan kamuoyu yoklamalarında muhafazetçi İşçi Partisi'nin silahlanmaya karşı tavrından dolayı yapılacak bir seçimle iktidardaki koalisyon hükümetini düşüreceği ve tek başına iktidar olacağı ortaya çıkıyor. Almanya Başbakanı kendi halkına karşın ülkesine füze yerleştirilmesine karar verebiliyor. Ancak böyle bir karara pek çok hükümetin dayanamayacağı açık. Bugün Avrupa'da yalnızca savaşa, nükleer silahlanmaya karşı değil, barıştan yana girişimler de kitlelerin desteğini kazanabiliyor. Sendikalar, dernekler, çeşitli birlikler barışı sahipleniyorlar.

Görüşmelerin etkileri sürüyor. Dünya kamuoyu iki liderin zirve

sonrası tavrılarını dikkatle izliyor. Son olarak 17 Ocak'da Gorbacov'un yaptığı açıklamalar yankılandı. Gorbacov SSCB olarak nükleer denemeleri yeniden bir süre için durdurduklarını, ve 2000 yılında tüm nükleer silahlardan arınmış bir dünya için her yıl belli ölçülerde nükleer silah kaldırmabileceklerini açıkladı. Siyasal gözlemciler bu önerilerin dünya barışı için çok önemli olduğunu vurguluyorlar ve artık "SSCB'nin kamuoyunu oyalamak için yapabileceği bir taktikten öte bir değerlendirmeyi gerektirdiğini belirtiyorlar. Reagan benzer önerileri daha önce kendilerinin de yaptığını, bu konuda iyi düşünmek gerektiğini söylüyor, ancak bunun ötesinde somut öneriler de getirmiyor.

Dünya'da olaylar bu denli sıcak yaşanırken, kitlelerin talepleri uzun erimde de olsa karşılığını bulurken biz ne yapıyoruz? Biz daha çok zirveyi basımızdan izlemekle yetindik. Burada basımızın silahlanmaya karşı kamuoyu yaratmak işlevini yerine getirip getirmediğini de tartışmak gerekir. Önemli bir olayın baş sayfalarda yer alması, zirvenin "first leydi"lerin giysilerine kadar ayrıntı aktarılması zirvenin tartışılması ya da doğru anlamda tartışılması için yeterli mi? Liderlerin arkalarında füze sıklamalarına karşılık birbirlerine çiçek sunduklarını gösteren karikatürlerle nereye gidi-

lebilir. Olsa olsa zirve sonunda "ben söylemişim" denilebilir. Ancak ülkemizde daha uzun bir süre nükleer silahlanmaya karşı, savaşa karşı, barış için insanlar harekete geçemezler ya da geçmezler. Bırakalım hareket geçmeyi, bu konuda somut talepler geliştirilebilecek tartışma ortamı bile yaratılmaz.

Varolan ortamda ise hükümet barış karşıtı tavrını çok rahat somutlayabilmektedir. BM'de silahlanma konusunda yapılan görüşmelerde 9 oylamadan 7'sinde olumsuz oy kullanan hükümet aynı mantıkla Balkanlarda silahlardan arınmış bölge oluşturma girişimlerinde çekince koyan tek ülke olabilmekte.

Oysa ülkemiz olası bir nükleer savaşta en tehlikeli konumda olan ülkelerden biri. Ülkemizdeki "birikimden" dolayı, Sovyetler Birliği'ne herhangi bir yerden atılacak bir füzenin ilk hedeflerinden biri Türkiye. Buna karşın Yıldız Savaşlarında Türkiye'nin konumunun ne olacağı, Türkiye'de kurulacak üsler ve yerleştirilecek füzelere ilişkin zirvede neler konuşulduğu kamuoyu önünde tartışılmaktan kaçınılıyor.

Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk yıldızlar savaşına katılmayı kabul etmediklerinde gelecek kuşakların kendilerinden hesap soracaklarını söylüyor. Bugün yıldızlar savaşında adamlarımızın sayısı çok sınırlı ve ilginçtir ki bunların önemli bir bölümü sosyal bilim alanlarında çalışan bilim adamları.

Önümüzdeki günlerde barış görüşmeleri sürecektir. Barış görüşmelerinin oluşmasında ve silahsızlanma konusunda alınacak kararlarda halkların etkinliklerinin belirleyici olduğunu söylemişiz. Dileğimiz barış için oluşturulan insan zincirlerinin halklarından birisinin de ülkemiz insanlarından oluşması.

Demokrasinin Ölçütleri ve DİSK Deneyi

Evrensel/tarihsel evrim sürecinde, belirli toplumların ulaştığı belirli aşamalarda ayrımlı özellikler gösteren bir "devlet biçimi" olarak demokrasi, günümüz sermayeci toplumlarında yaşanan tekelleşmeye koşut olarak artık kurucusu olan burjuvazinin değil, emekçi kitlelerin sahiplendiği bir rejimdir. Burjuvazi artık "burjuva demokrasisi"ne sahip çıkma gereğini duymazken, demokratik düzenin hak ve özgürlüklerinin yaşama geçirilmesi için mücadele verme ve bunları savunma görevini işçi sınıfı üstlenmiştir.

İşte bu temel/güncel gerçeklikten hareketle, işçi sınıfının temel hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilmesinin bir toplum için demokrasinin en önemli ölçütlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Bugün Türkiye'de yaşandığı belirtilen "demokratikleşme süreci"nin irdelenmesinde, sendikal hakların ne ölçüde kullanıldığını, bu haklara getirilen kısıtlamaların ne ölçüde kalktığı, gene bu nedenle araştırılması/tartışılması gereken bir olgudur. Faaliyetleri 12 Eylül 1980'den sonra durdurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'in durumu bu tartışmanın öğretici bir odak noktasını oluşturacaktır.

DİSK Davası

1986 Dünya Barış Yılı'nın ilk ayında, "demokratikleşme sürecindeki" Türkiye'de yaşanan önemli olaylardan biri de, 1477 sanıklı DİSK ve bağlı sendikalar davasına, savcı iddianamesinde yer alan suçlamaların içeriğini yansıtan esas hakkındaki görüşün okunmasıyla devam ediliyordu. 3. Askeri Savcı yardımcısı tarafından hazırlanan esas hakkındaki görüşte, DİSK'in "kuruluşundan bu yana, illegal bir kuruluş niteliği kazandığı, (...) genel grev ve dayanışma grevi istediği, ancak bu tür grevlerin Marxist-Leninst ideolojinin bir unsuru olduğu, (...) şeklinde iddialara yer verildi.

Okunması, 15 Ocak'tan 20 Ocak'a dek süren 809 sayfalık iddianamede ayrıca, 881 sanık için 6 ila 20 yıl arasında değişen hapis cezaları, 674 sanık için ise beraat istemi dile getirildi. Hakkında TCK 141/1-6 uyarınca 10 yıl 8 ay ila 20 yıl arasında ağır hapis cezası istenenler arasında, DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk, Genel Sekreteri Fehmi Işıklar ile yürütme ve yönetim kurulu üyeleri de yerliyordu. Askeri Savcı ayrıca, 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 15/1 maddesi delaletiyle 274 sayılı Sendikalar Yasası'nın 30/4 maddesi gereğince DİSK ve bağlı sendikaların kapatılmasını da istedi. Daha sonra duruşma, savunmalar için 25 Şubat 1986 tarihine ertelendi. 25 Şubat 1986 tarihinde, Barış Yılı'nın ikinci ayında; yıllardır tutuklu bulunan sendika yöneticileri ve uzmanlarının haklarında ağır hapis cezası isteyen bir mahkeme önünde, kendilerini savunacakları bir ülke, Türkiye.

DİSK Niçin Etkinlikte Bulunamıyor?

DİSK ve bağlı sendikalarının yöneticilerinin yargılanmasının "demokrasi açısından anlamlı" bir yana, demokratikleşme açısından önemli bir ölçüt oluşturan sendikal hakların uygulanması konusunda da gene DİSK'i gündeme getirmek gerekiyor. DİSK bugün etkinlikleri durdurulmuş, malvarlığı kayıplarla devredilmiş bir konfederasyondur. Kendisine bağlı 30 sendika ve 500-550 bin işçi üyesi olan bir konfederasyondur. 12 Eylül 1980'den sonra Milli Güvenlik Konseyi'nin 7 no.lu bildirisini ile etkinlikleri durdurulan sendika ve konfederasyonlar, bu bildirinin yürürlükten kalkması, yani 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle, yasal olarak etkinlikte bulunma hakkına kavuşmuşlardır. Bu durum, Türkiye'yi İnsan Hakları Komisyonu'na şikayet eden ve sonra bu şikayetlerini geri alan 5 Batılı ülkeye de "sendikal yasakların kalk-

tığı" şeklinde bildirilmiştir. Sonuçta, DİSK'in etkinliklerini sürdürmesi için yasal bir engel yoktur. DİSK kapatılmış bir konfederasyon değildir, yukarıda da belirttiğimiz gibi Askeri Savcı tarafından kapatılması istenmektedir, ancak verilmiş bir karar yoktur, dava sürmektedir. Bu durumda, DİSK'in mal varlığının kayıplara değil, serbest durumda ki yöneticilere bırakılması ve sendikal etkinliklerinin başlatılması gerekmektedir. Ancak bu gerçekleşmiyor, niçin?

DİSK'in etkinliklerini engelleyen bir unsur olarak, Sendikalar Yasası'nın geçici beşinci maddesi gösterilebilir. Bu maddede özetle, "Devletin şahsiyetine karşı işlenmiş suçlardan herhangi biri ile ilgili olarak kamu davası açılmış bulunanlar haklarında beraat kararı alınmaya kadar, bu kanundaki sendikal hakları kullanamazlar ve sendikal faaliyette bulunamazlar." denmektedir. Öncelikle bu yasanın ünversitenin birinci sınıflarında okutulan "Hukuka Giriş" kitaplarında temel ilkelardan biri olarak yer alan kurala aykırı olduğunu belirtmemiz gerek. Söz konusu kural, sanık durumunda olan, suçluluğu henüz kanıtlanmamış ve hüküm giymemiş insanların cezalandırılmasının hukuksal bir eylem olmadığını vurgular. DİSK yöneticilerinin henüz suçlu bulunmadan cezalandırılmaları, herşeyden önce, bu temel hukuksal kuralın yoksayılması anlamına gelen anti-demokratik bir tutumdur.

Ancak tüm "anti-demokratikliğine" karşın Sendikalar Yasası geçici beşinci maddesinin yürürlükte olması da, DİSK'in etkinliklerinin başlatılmaması için bir gerekçe oluşturuyor. Çünkü madde, tüm açıklığıyla, kişileri sendikal etkinlikten men etmektedir, sendikal örgütleri değil. Bugün DİSK'in yargılanmayan yöneticileri de vardır. Konfederasyona üye olan yarım milyondan fazla işçi gerekirse olağanüstü genel kurullara gidip yeni yönetici-

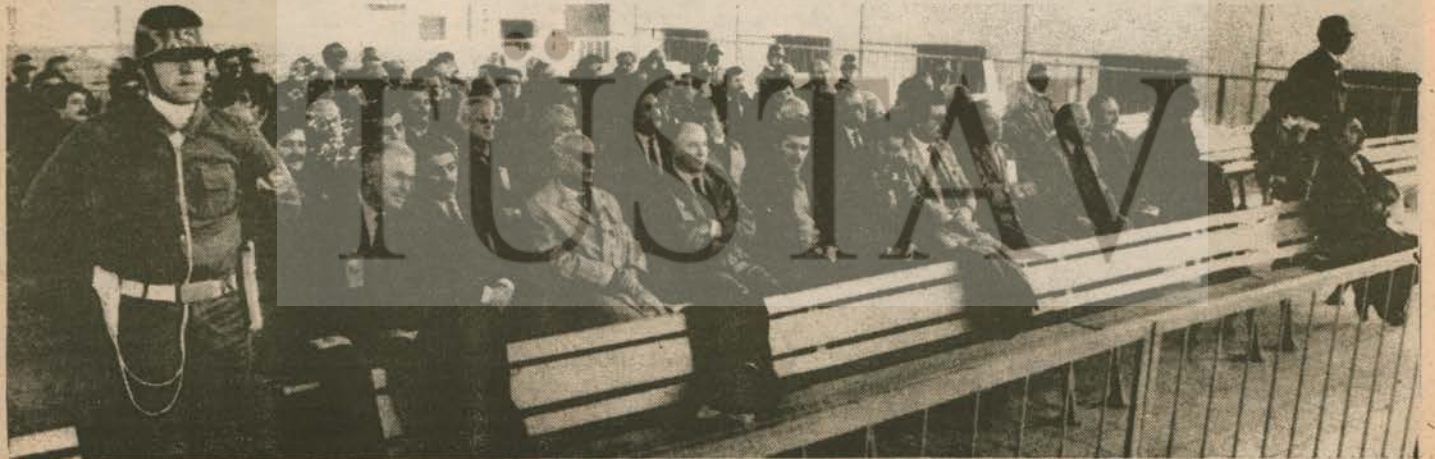
ler de seçebilirler. Bu yarım milyondan fazla işçinin aileleriyle birlikte en az 2 - 3 milyon Türkiye yurttaşını oluşturduğu unutulmamalı, bu insanların demokratik haklarından yoksun bırakılmaları; yargılanır, hatta hüküm giymeden cezalanır duruma düşürülmelerinin Uluslararası Barış Yılı'nda yalnızca savaşın yokluğu değil, herşeyden önce insan haklarına saygı ve sosyal adalet de demek olan, barışa yaptığı katkılar tartışılmalıdır.

Özellikle, genç insanlar olarak bizler, DİSK deneyini öğrenmeli, demokrasinin tüm koşullarıyla yaşama geçirilmesi mücadelemizin içinde bu tartışmaya yer vermeliyiz. Çünkü eğer öğrenciysek, yarı çalışma yaşamına atılacak kişiler bizleriz. Eğer işçiysek, sendikal hakların yaşamsallığını günlük deneylerimizde kavrayan bizleriz. Ve eğer bir yandan çalışıp bir yandan okuyorsak, sözünü ettiğimiz Sendikalar Yasası ile sendikalaşma hakkı elinden alınmış olan bizleriz. Öğretim kurumlarında skolastik bilgilenme süreci ile fabrikalarda, işyerlerinde pratik bilinçlenme sürecini birarada yaşayan insanların sendikalaşmasının istenmemesi hangi amaçlara karşılık gelmektedir? Demokrasinin ölçütlerinde nasıl bir yer vardır bu engellenen? DİSK deneyi nasıl bir örnektir?

Sözlerimizi İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin iki maddesiyle tamamlamak istiyoruz. Bilindiği gibi bu bildiri 10 Aralık 1948 tarihini taşımaktadır:

"Madde 23/4— Herkesin çıkarlarını koruması için sendikalar kurmaya ve bunlara üye olmaya hakkı vardır.

Madde 30 — İşbu Bildirinin hiçbir hükmü, içinde ilan olunan hak ve hürriyetlerin bir Devlet, zümre ya da birey tarafından yokedilmesini güden bir etkinliğe girişmeye ya da bilfiil bunu işlemeye herhangi bir hak getirir şekilde yorumlanamaz."

FOTOGRAFLAR

BİR DÜNYA DİLİDİR VAHİT ARAS

Tüm dünyada, özellikle de Türkiye ve benzeri ülkelerde görsel iletişimin önemi her geçen gün artmaktadır. Kitle iletişim araçları içinde görsellik niteliğiyle fotoğrafın önemi büyüktür. Günümüz Türkiye'sinde basın bol ve renkli fotoğraflarla doludur. Yaşamın her alanında fotoğraf vazgeçilmez bir öğe durumundadır. Fotoğrafın yaygınlığı, dünyada fotoğraf sanatçısıyla orantılıdır. Ülkemizde fotoğraf sayısının bulunmaması fotoğraf anlamında dışa bağımlılığı artırmaktadır.

Bir iletişim, anlatım aracı olarak fotoğrafın gücü, kendinden getirdiği bir gerçeklikle çok etkili olabilmektedir. Bir fotoğraf, yerine göre bir silah olarak kullanılabilirken, gerektiğinde bir kitap kadar etkili olabilmektedir. Günümüz Türkiye'sinde fotoğrafın önemi, bu gücü nedeniyle daha da artmaktadır.

Son yıllarda niceliksel bir atılım yapan fotoğraf dünyamızın niteliksel bir sıçrama yapamamasının nedenleri fotoğraf çevrelerinde sürekli tartışılmaktadır. Zaman zaman bir kaosa yönelen bu tartışmaların nitelikli bir platformda daha olumlu boyutlara kayacağı bir gerçektir.

Fotoğrafın Türkiye'de örgütlenmesi çeyrek yüzyıl öncelere dayanıyor. Sonraki yıllarda ülkenin çeşitli kentlerinde yeni örgütlenmeler görülmüştür. Üniversitelerde kurulan fotoğraf kulüpleri de bu örgütlenmenin önemli parçalarını oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra aynı fotoğraf görüşünü paylaşan fotoğrafçıların bir arada çalışmak için kurdukları gruplar da gündeme gelmektedir. Bu örgütlenme yapısı ve potansiyeli diğer ülkelere göre oldukça küçükken, ülkemiz içinde diğer sanat dallarının örgütlenmesine göre bir hayli ileri düzeydedir. Sanatın örgütlü gücü tartışılmaz bir gerçektir. Örgütlü bir fotoğraf sanatının gücü ve etkisi de o derece önemlidir. Ülkemiz fotoğraf sanatının örgütlenmesinin öne sorunlarla doludur. Öncelikle, yeni bir dernek kurmak çok zorlaştırılmıştır. Derneklerin ulusal düzeyde federasyonlaşmalarının, uluslararası platformda ilişki kurlmalarının önü tıkanmıştır. Bunlar, Türkiye fotoğrafının ulusal ve uluslararası düzeyde gelişimini önleyen sorunlardır. Üniversitelerde yeni kulüpler kurmanın önünde yasal bürokratik engeller bulunmaktadır. Varolan kulüpler çalışmalarını ağırlıklı olarak yapmakta, çok sınırlı kalmaktadır. Kulüp çalışmalarının daha bağımsız olması ve tüm üniversite ve fakültelerde bu tür yapılanmaların yaygınlaşması, fotoğraf sanatına çok şey katacaktır.

Türkiye'de fotoğraf kuramsal yönden ciddi bir eksiklik içindedir. Yayın alanında ise tek bir dergi ile sınırlıdır. Doğal olarak bu dergi tüm potansiyeli kucağına alamamaktadır. Yabancı dillerden kuramsal kitapların dilimize kazandırılması, yapılması gereken işlerden biridir. Diğer ülkelerle kültür anlaşmaları çerçevesinde dia gösterileri, sergi alış-verişinin sağlanması gereklidir.

Niceliksel büyümenin sonucu olarak fotoğraf yarışmaları sayısal olarak giderek artmaktadır. Ancak bu yarışmaların tümünde nitelik düşmesi ve anlayış farklarının keskinleşmesi kendilerini hissettirmektedir. Varolan örgütsel yapılanmaların birlikte hareket ederek yarışmalar sorununa bir çözüm getirmesi gerekmektedir.

Son yıllarda çeşitli üniversitelerde fotoğraf eğitimine başlanmıştır. Akademik eğitim alanlarının ilk ürünleri de tartışmalara yeni boyutlar eklemektedir. Ulusal fotoğraf gündeme gelmiştir. Biçim ve tekniğin çok başarılı olması, bir fotoğrafın 'iyi' olması için yeterli değildir. Fotoğraf her yönüyle bir bütündür. Biçim ağırlıklı bir fotoğraf ne kadar mekanikse, yalnızca öze önem veren bir fotoğraf da o kadar kabardır. 'Kaba saptamacı' temelli suçlamalar çok yaygınken, gerçekten belgesel nitelikli fotoğrafların tam anlamıyla çekildiğini söyleyebilmek de oldukça zor. Ülkemiz gerçekliğini tüm yönlerini saptamak fotoğraf sanatçısının önde gelen görevidir. Ayakları havada, ülke gerçeklerinden soyutlanmış bireyin bilinç akışı ile uğraşıp, ona uç verilmek bir sapma olarak gündemdedir. Bu sapmanın doğru olanı olduğu empoze edilmeye çalışılmaktadır. Diğer sanat dallarında ortaya çıkan yol ayrımının fotoğraf sanatına da yansımaları doğaldır. Sorun sanat anlayışından, dolayısıyla da dünyaya bakış açısından kaynaklanmaktadır. Özü ve biçimi ile güçlü bir fotoğrafın etkisi de güçlü olmaktadır. Öz, ülke insanının gerçeklerinden beslenmek zorundadır. Fotoğraf bir dünya dilidir. Her fotoğraf ise, kendi ülke insanının gerçeğini konuşur. Ulusallıktan evrenselliğe varan yol da budur. Ülkemiz insanının belgelenmesi, anlatılması, dünya gerçekleriyle etkileşimin sonuçlarının verilmesi Türkiye'de fotoğrafçıların önünde duran bir görevidir.

En geniş kitle içinde en iyi fotoğraf çekenlerin çıkacağına inanıyoruz.

Ülkemizde fotoğraf sanatının temelini oluşturan amatör sanatçılar, yerel fotoğraf dernekleri içinde ya da bireysel çabalarla etkinliklerini sürdürüyorlar. Sanatın çeşitli dallarıyla birlikte fotoğraf da gençlerin yakın ilgisiyle karşılaşılan bir çalışma alanı. Ankara'lı dört genç amatör fotoğraf sanatçısıyla fotoğrafı seçme nedenleri, fotoğraftan bekledikleri ve karşılaştıkları sorunlar üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik.

□ **YARIN: Öncelikle fotoğraf geçmişinizi anlatır mısınız? Fotoğraf çekmeye neden, nasıl başladınız?**

■ **MEHMET BAYAR:** Ben fotoğrafa başlayalı üç yıl oldu. Başlangıçtaki amaçlarım çok farklı. Önceleri zaman öldürmek, yeni bir çevre edinmek gibi amaçlarım vardı. Bu çok kısa bir devre.

Toplum çok sorunlu. Bu sorunlar bana da aksediyor tabii ki. Bireysel, psiko-sosyolojik sorunların arasında birey bir çıkış arıyor. Kendini anlatmak istiyor. Bu durumda fotoğraf da bir çıkış noktası olabiliyor. Ancak bunun bir kendi kendini tatmin olayı olduğu sanılmıyor. Çünkü kendi kendini tatminde içe kapanıklık vardır. Dışarıyla hiç bir ilişki yoktur. Ben fotoğraf çekip kendi odamın duvarlarına assayım ya da yalnız bir kaç arkadaşına gösterseydim bu kendini tatmin olabiliirdi. Oysa ben, fotoğraflarımı sergilere vermeye, dergilerde yayınlamaya çalışıyorum. Başlangıç amaçları sonradan çok değişiyor demiyim. Şu anda daha iyi fotoğraflar yapabilmek için uğraşıyorum.

■ **ENDER ÖZSARIKAYA:** Fotoğrafa ben 1982'de başlamıştım. 3 yıl kadar oluyor. Fotoğrafın iletişim üstünlüğü olması oldukça önemliydi benim için. Fotoğrafa, izlemek dışında pek fazla ilginim yoktu o sıralar. İlk önceleri özellikle fotoğrafın o yaratıcı yanı çok çekici gelmişti. Foto-

ğraf benim en iyi ulaşabildiğim, bana en yakın sanat dalydı. Okulda bir fotoğrafçılık kolu kurulmuş olmasa da oldukça etkiliydi. Anı fotoğraflarından daha başka şeyler çekmeye başladığım anda AFSAD'ı tanıdım. Fotoğrafta da burada öğrendim. Başlangıç dönemi Mehmet'in de söylediği gibi kısa bir süreyi kapsıyor. Fotoğrafta çabucuk öğrenmeye başladım, bir sanat olarak tanıdım, bir sanat olarak tanıdım sonra toplumcu-gerçekçilik belirdi. Yalnızca kendim için üretmiyordum artık. Bir takım insanlara ulaşabileceğim bir ortam vardı. Dernek içindeki ortamın bir destekleyiciliği vardı. Hem bilginlemler anlamında bir alış veriş sözkonusuydu, hem de bir sosyal çevre olarak. Bu dönemde benim için fotoğrafı teknik yönden öğrenmeye çalışmanın yanı sıra, bir sanat olarak özümsemeye çabalamak söz konusu. Ben biçimi bir kenara atmadan, özün biçimi belirleyeceği kanısındayım. Bu anlamda belgesel fotoğrafa ağırlık verdim. Bir sandalyenin gölgeleriyle, ışığıyla grafik bir şekil almak yerine bir insanın fotoğrafını çekmeyi her zaman yeğledim. Bu noktada, sanıyorum fotoğrafı bakış açısı söz konusu. Belirleyici olan da hayata bakış açısı. Bunların tümünü birleştirip insanlara ulaşabileceğim bugünkü amacım.

■ **GÜLÜMSER İŞÇELEBİ:** Sanat, en önemli etkileşim araçlarından bir tanesidir.

Sanatın her dalı güzeldir bence. Ama fotoğrafın ayrı bir yeri var. Fotoğraf, bir çok şeyi anlatırken, insanlara çok çabuk bir şekilde "gösterebiliyor". Fotoğraf sanatçısı, olaylardan, toplumdaki etkileşimini fotoğraf aracılığıyla insanlara yansıtıyor.

AFSAD'ın kurslarıyla fotoğrafa başladım. Anı fotoğraflarını daha iyi çekebilme için amaçlıyordum. Ancak buraya geldikten sonra olay çok değişti. Sanatla uğraşmak istiyordum. Fotoğraf benim için bir çıkış noktası oldu. Fotoğraf çekerken insanlara faydalı olmak en büyük istegim. Bunu ne kadar başarabilirim bilmiyo-

ENDER ÖZSARIKAYA
MEHMET BAYAR
GÜLÜMSER İŞÇELEBİ
SABAHATTİN ALAÇAM

"DAHA İYİYE DOĞRU"

rum. Bazı durumları ortaya çıkarıp anlatarak, bazen de istediğim gibi kurgulayarak fotoğraf çekiyorum. Fotoğrafı çekmeden önce, çekeceğim konuyu belirliyorum. Daha sonra da anlatım biçimini arıyorum. Konuyu, modeli, uygun ışık koşullarını bir araya getirip çalışıyorum.

■ **SABAHATTİN ALAÇAM:** Ben AFSAD'a gelmeden önce de fotoğraf çekiyordum. Bunlar amatörcü anı fotoğraflarıydı. Anı fotoğraflarını daha iyi çekebilme gibi bir amacım vardı. Elimdeki makine, çok basit, amatör bir makineydi. Diyaframın, enstantanenin ne olduğunu öğrenmek için fotoğraf kursuna başladım. Ve burda fotoğrafın bunlar-

dan ibaret olmadığını öğrendim. Fotoğrafın çok farklı boyutları olduğunu gördüm. Fotoğrafın topluma bir şeyler anlatan, bazı mesajlar verebilen bir sanat dalı olduğunu kavradım.

Sanatla uğraşmaya başlarken temel amacım, elimden geldiği kadar topluma bir şeyler verebilmek. Daha önce müzikle uğraşıyordum. Halk müziğiyle. Ama bununla sadece kendi çevremi faydalı olabiliyordum. Geniş bir kitleye ulaşamıyordum. Fotoğrafla çok daha geniş bir kesime ulaşabileceğimi kavrayınca bu alanda çalışmayı seçtim. Burda arkadaşlarımızla kolektif bir çalışma için girdik. Çıkardığımız ürünleri tartıştık. Fotoğraf da belli bir biriki-

mi gerektiriyor, her sanatta olduğu gibi. Başka sanat dallarından da bir şeyler alması gerekli fotoğrafçının. Fotoğrafçı, kitap okuyarak, resim izleyerek, müzik dinleyerek belirli bir düzeye erişebilir. Uzun bir evreden sonra bazı ürünler ortaya konabiliyor. Benim amacım anlatmak istediklerimi fotoğrafla insanlara göstermek. Bunu başarmak için çalışıyorum.

□ **YARIN:** *İsterseniz bugünkü fotoğraf anlayışımızdan, fotoğraftan neler beklediğimize daha ayrıntılı olarak söz edelim.*

■ **MEHMET BAYAR:** Şu anda benim ne tür fotoğraf çektiğim pek de belli değil.

Şöyle bir açıp yaydığım zaman "kurgu" denilen türden tut da, "belgesel" denen fotoğraflar da var. Aslında bu çok normal. Çünkü belirli bir yöne kanalize olmuş, tam olarak kendimi bulmuş değilim. Bu da benim toplumdaki konumuma bağlı. Gençlik de böyle. Yani belirsiz. Çok değişken bir ülkede yaşıyoruz. İnsanların konumu yeterince açık değil.

Bir de şu ana kadar gördüğüm şey, fotoğrafın normal yaşamdan biraz soyutlanmış olması. Ben tıp fakültesinde öğrenciyim. Hayatım ikiye bölünmüş durumda. Sabah okula gidiyorum. Fotoğrafla ilgisi olmayan bir dünya. Sonra akşam derneğe gelince tamamen fotoğrafla ilgili bir ortam. Büyükleme zamanı var. Bu fotoğraflara da yansıyor. Oysa ki, güzel sanatlar öğrenimi gören bir kişi için bu çok farklı. Fotoğraf bizim yaşamımızın yalnızca bir parçası. Ancak bunu hobiden ayırmak gerekir. Bizim yaptığımız kesinlikle hobi değil. Hobide zaman öldürmek önde gelir. Ve uğraş gelişmez. Bizde gelişmeye yönelik büyük bir emek var. Bizim fotoğrafımız günlük yaşantımızı çok etkiler. Şehirde olup üniversitede okuyanların fotoğraflarında genç olmalarından, konularının belirsiz olmasından, sorunlarının yoğunluğundan kaynaklanan bir belirsizlik, bireysellik, yalnızlık ve diğer duygusalıklar görülüyor.

■ **GÜLÜMSER İŞÇELEBİ:** Ben de fotoğrafta kendime tam bir yön çizdim diyemem. Ama kurgu fotoğrafı kendime daha yakın buluyorum. Çünkü insanların yaşadıkları olayları, bu olaylardan etkilenişini zaman zaman objektif olarak, bazen de bunlardan kendim de etkilenerek, fotoğrafla anlatmak istiyorum. Amacım yine insanlara faydalı bir şeyler yapabilmek. Fotoğraf çekerken estetik unsurları ön plana çıkarmak istiyorum ama özden ayrılmadan. Teknik için bir şey söyleyemeyeceğim.

Fotoğraf için bol zamana ve paraya ihtiyacımız var. Diğer ihtiyaçlarımızdan kırsak, daha çok çalışarak bunu karşılamaya çalışıyoruz. Ama yeterli olmuyor. Hem çalışan, hem okuyan hem de fotoğrafla uğraşan birisi olarak, benim için de çok ağır bu koşullar. Fotoğrafta teknik zaten olmak zorunda.

■ **ENDER ÖZSARIKAYA:** Fotoğrafta sürekli bir öğrenme süreci içindeyim ve bu kaçınılmaz olarak bir değişimi getiriyor. Ve bu öğrenme sürecinde şartları zorlayarak ilerleme amacındayım. Fotoğrafta yöneldiğim bir yer var. Teknik olarak oldukça ağırlığı olan bir sanat fotoğraf. Bu anlamda tekniği kesinlikle bir yana bırakmıyoruz. Öze ne kadar önem verse de, insana topluma ne kadar yönelse de tekniği bilmek zorunda fotoğrafçı. Amacım fotoğrafla hayata bakış açımı yansıtabilmek. Bunu gerçekleştirdiğim sürece olumluyorum kendimi. Yöneldiğim alan, öncelikle belgesel fotoğraf.

Fotoğraf sanatının Türkiye'deki durumu, geçmişi ve bugünü beni de etkiliyor. Bunun bir yönü, mevcut ideolojik yapılanmanın etkisi. Tüm sanata olduğu gibi, tüm insanlara etkisi. İkincisi ise maddi koşullar. Özellikle teknik açıdan iyi bir yere gelebilmek için iyi bir makiyeye, iyi cins malzemeye ihtiyacımız var. İnsanın bu koşulları tek başına aşması çok zor. Bu da ortaklaşa bir çabayı gerektiriyor.

■ **SABAHATTİN ALAÇAM:** Benim çalışmalarım da belgesel ağırlıklı. Bunun nedeni, ben fotoğrafa bireysel olarak eğilirken, benimle bunları paylaşacak kişiler olduğunu düşünmem. Belgesel çalışma yaparken mutlaka toplumun içine girmek gerekiyor. İnsanlarla tanışmak, konuşmak gerekiyor. Fotoğraf çekmek için bir yere gittiğimizde insanlarla görüşürken, çekeceğim fotoğraflar ortaya çıkıyor. Fotoğrafta çekilen kişiyle ilişki kurmanın, onu daha iyi tanıma olanağı vermesinden bu sanırım. Gerçekçiliğe daha çok yaklaşırken fotoğraf da zenginleşiyor böylece. Biz de aynı toplumun içinde olduğumuzdan bir takım olayları biz de aynı biçimde yaşıyoruz. Biz de aynı sıkıntıları duyuyoruz. Bu yüzden çok zor olmuyor fotoğrafı çekmek. Toplumun hangi kesiminin görüntülerinin verileceğinde de kendi görüşüm, felsefem belirleyici oluyor. Genelde çalışan kesimi, halk kesimini yansıtan fotoğraflar çekiyorum. Kuskusuz başka şeyler de çekilmeli. Çekilmez diye bir şey yok. Benim vermek istediğim çalışan insanlar, onların sıkıntıları. Günümüzde bunlar son derece artmış durumda.

MEHMET BAYAR

ENDER ÖZSARIKAYA

GÜLÜMSER İŞÇELEBİ

BELGESELLİK VE FOTOĞRAF

Rıza Arat

Gelişme ve değişme kavramları olmazsa, kuşku suz insanın ve toplumsal yaşamın varlığını kuşkuyla karşılamak gerekirdi. Her gün bir önceki gibi düşünen ve davranan insanlar, geçen yıllara karşın görünümü hiç değişmeyen köyler, kasabalar, kentler... Tüm bunlar gerçek olsaydı, belge sözcüğü de işlevini yitirdi. Çünkü nesnelere tüm sonuza dek değişmeyecek birer belge olurlardı. Oysa ne doğanın, ne de insanın toplumsal yaşamının gerçekleri değişmez bir görünüm sunmaktadırlar. Doğa, insanın gözle izleyebileceği değişiklikler dışında, insan yaşamıyla ölçülemeyecek uzun süreçlerde de olağanüstü gelişmeleri hazırlamaktadır. Kışın karlarla kaplanan bozkırların baharda renk renk çiçeklerle bezemesi, canlının ve yaşamın bir simgesi değil midir? Sulardaki birkaç hücreden, milyonlarca yıldı, bunca çeşitli ve gelişkin canlı türünün ortaya çıkması, elleri ve aklıyla doğayı kendi istekleri doğrultusunda kullanabilecek kadar güçlü insanın varlığı, değişimin açık bir kanıtı değil midir? Kısa ve uzun dönemli değişim süreçleri, insanın toplumsal yaşamında da gözlenebilmektedir. Kentleri simgeleyen yapıların birkaç ayda yerle bir olup yerlerine bambaşka bir görünümde yenilerinin yapıldığını görmek; ya da bazı kurumlarda, insanların giyinme biçimlerinde, düşüncelerinde, ürettiklerinde, tükettiklerinde değişiklikler olduğunu gözlemek hiç de zor değildir. Tüm bunların ötesinde, uzun dönemlerde insanların yaşam biçimlerinde daha önemli değişiklikler de olmakta, buna bağlı olarak da eskiyle ilgili birçok kavram ve görüntü de yeni yapılanmalarda yer almamaktadır.

İşte belgesel çalışmaların önemi bu temel üzerinde kavranabiliyor. Dünyanın ve insanın gelişim süreçlerinin ortaya çıkarılması için yapılmış çalışmalar düşünüldüğünde, belgelerin değeri daha iyi anlaşılıyor. Geçmişe ilişkin bilgiler, çoğu kez, ancak dolaylı yollardan ve çok zor elde edilebiliyor. Oysa dünyada henüz hiçbir canlı yokken, gelişmiş teknik olanaklarla bir foto muhabiri olabilse, başlangıcından bugüne dünya tarihini görüntülese, kuşkusuz ortaya çok değerli bir yapıt çıkarmış olur, birçok tartışmayı da fotoğrafların açıklığı ve inandırıcılığıyla noktalar. Hiç canlı barındırmayan bir doğa, sonra küçük yaşam izleri, daha gelişkin canlılar ve in-

"... tarihi ne televizyon şirketleri, ne de ajanlar belirlemektedir. Yaşamın içinde yer alan başarılı bir amatör fotoğrafçının yapıtı, çok daha gerçek ve somut olabilir."

san; önce varlık, sonra ege-menlik savaşı, toplumsallaşma, üretimin gelişmeye yön vermesi, olaylar, çatışmalar, savaşlar... İlk kez ateşi gören insanların şaşkınlığı, ilk kez yazı yazanların duyguları, daha neler neler...

Toplumsal gelişimin sürecinde mucizelere yer olmadığı için, her dönemde belgeleme alanında yapılan çalışmalar, o dönemin koşullarıyla sınırlı kalmıştır. Mağara duvarlarında bulunan av resimleri, hem insanlar arasında işlevsel bir iletişim, hem de onların yaşadıklarını kalıcılaştırma isteklerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Yazının bulunmasından sonra da görsel anlatım, dolaysız, açık ve değişik etkiler yaratabilen bir alan olarak gelişmiş; resim, doğayı ve insanı anlatmayı temel yaklaşım biçimi olarak benimsemiştir. Leonard da Vinci'nin geliştirdiği "Camera Obscura", görüntüleri aynen saklayabilmek için duyulan bir gereksinimi gösteriyordu. Sonraki yüzyıllarda, fizik ve kimya alanlarında yürütülen çalışmalarla, görüntüleri saptayabilmeyi sağlayan yöntemler geliştirilmiş, 1839'da fotoğraf dünyaya tanıtılmış ve hızla yaygınlaşmaya başlamıştır.

Fotoğraf, daha başlangıçta ilginç tartışmaları gündeme getirmiştir. Poz sürelerinin uzunluğuna ve yöntemlerin zorluğuna karşın,

görüntüleri olduğu gibi saptamadaki kolaylığı, daha önce resimle ilgilenen pek çok kişinin fotoğrafa yönelmesi yol açmıştır. Öte yandan, yaratıcılığa pek yer vermediği düşüncesiyle fotoğrafın küçümsenmesi, bazı fotoğrafçıların resim etkisi yapan fotoğraflar çekmeye çalışmasıyla sonuçlanmıştır. Bu yaklaşımlar, sonraki yıllarda da etkisini sürdürmüş, fotoğrafta resme öykünler, fotoğrafın özgün olanaklarıyla sanatsal yaratımı benimseyenler, fotoğrafı yalnızca teknik bir kayıt aracı olarak görenler ve fotoğrafı düşününce bir etkinlik olarak değerlendirip belgelemeyi etkili bir görsel anlatımla birleştirilenler ortaya çıkmıştır.

Fotoğrafın ilk yıllarında ki belgesel çalışmalar daha çok olayların ve insanların çoğunluğunun günlük yaşamlarında uzak olduğu konuların görüntülenmesine yöneliyordu. Fotoğraflanan ilk olaylardan biri, 1842'de Hermann Biow ve C.F. Stelzner tarafından görüntülenen, Hamburg'daki büyük bir yangındır. Sonraki yıllarda, Roger Fenton ve Mathew Brady gibi fotoğrafçıların savaşı konu alan çalışmalar yaptılar. 1877'de John Thomson'un Londra'daki yaşamla ilgili, 1887'de Jacob Riis'in New York kenar mahalleleriyle ilgili çalışmaları, fotoğrafın toplumsal yaşama yönelen ilk belge-

me çalışmalarını oluşturuyordu. 20. yüzyıl başında Lewis Hine, çocuk işçilerin sorunlarına eğilen çalışmalar yaptı. 1925'lerde Erich Salomon, Felix Man ve Wolfgang Weber gibi isimler, küçük boyutlu film ve makinelerin sağladığı olanaklarla, fotoğrafın yaşamın canlılığını daha iyi yansıtmayı sağladılar. 1932'de küçük boy bir makinayla fotoğrafa başlayan Henry Cartier-Bresson, hızlı değişimler içinde çok özel anları başarıyla seçerek, bu anların çerçeveye giren insanları olanca derinliği ve çok yönlülüğüyle anlatmasını sağladı. Basın fotoğrafa geniş yer vermesiyle, haber fotoğraflarının önemi arttı. Fotoğrafçılar daha gelişmiş ve etkili anlatım biçimleri geliştirdiler. Savaş, fotoğrafçıların için her zaman önemli bir çalışma alanı oldu. 20. yüzyıldaki hemen bütün çatışmalarda fotoğrafçılar da cephe dediler. Robert Capa, Eugene Smith, Margaret Bourke-White, Bert Hardy ve David Douglas gibi isimler, II. Dünya Savaşı sırasında önemli işlevler üstlendiler. Savaş fotoğraflarına tanınan Robert Capa, 1936'daki İspanya İç Savaşı ve 1938'deki Çin-Japon Savaşı'nda da yer alarak, 1954'de Çin-Hind Savaşı sırasında bir mayın patlaması sonucu öldü.

Televizyonun gelişmesi ve yaygınlaşması, haber fotoğrafçılığının olduğu kadar, belge çalışmalarını da önem-

li ölçüde etkiledi. Beirli bir dönemde, fotoğrafçıların getirdikleri görüntüler insanlara ilk kez ulaşıyor olabiliyorlardı. Oysa bugün milyarlarca insan, yaşanan tüm olaylarla ilgili bilgileri yalnızca televizyon aracılığıyla, haber ajanlarından almaktadırlar. Gazete ve dergilerdeki fotoğraflar eski işlevlerini yitirmişlerdir. Eğer istenen haberse, dünyanın öbür ucundaki çatışmalarla ilgili filmler, aynı akşam televizyonda gösterilebilmektedir. Belgesellik isteniyorsa, okyanusların dibinden uzayın derinliklerine, Asya'daki yarımadan Afrika'daki gelişmelere dek belgesel filmler televizyon programlarında yer alabilmektedir. Bu koşullarda fotoğrafın iletişim pazarında eski önemine yeniden ulaşması beklenemez. Öte yandan fotoğrafın; olaylara, gelişmelere, giderek kendi geleceğine yabancılaşan insanlarla yalnızca ölü gözlerle izledikleri görüntülere bir seçenek oluşturması olumlu bir gelişme olamaz. Tüm bunlara karşın fotoğrafın özgün gücü sürmektedir. Fotoğraf resim değildir, konuyu her türlü süslemenin ve çarpıtmanın dışında kalabilir, son derece etkili, anlamlı ve güçlü bir biçimde sunabilir. Bu görüntü tek başına, tüm iletişim ağının, büyük yatırımların, görkemli tekniklerin yapamadığını yapabilir. Fotoğrafın bir diğer önemli yanı da, televizyon şirketleri ve ajanlar dışında milyonlarca kişinin uğraştığı bir alan olmasıdır. Sonuçta tarihi ne şirketler, ne de ajanlar belirlemektedir. Yaşamın, insanların içinde onlardan biri olarak yer alan başarılı bir amatör fotoğrafçının yapıtı, çok daha gerçek ve somut olabilir. Bu tür fotoğraflar, büyük etkiler yapacak gelecek için çok değerli kaynaklar oluşturabilirler.

Tüm gelişmelerin sonunda, dünya hızlı ve önemli bir değişim sürecinin içindedir. Çağımızın temel bir özelliği, bir yandan bireysellik öne çıkarılıp bireysel değerler yüceltilirken, diğer yandan bireyin etkinliğinin sürekli daraltılması, bireyin yalnızca ekonomik olarak üretken olup, toplumsal ve kültürel olarak hep tüketici kalmasıdır. Bu koşullarda, fotoğrafta ciddi bir uğraş olarak ilgilenenlerin sayısının artması gerçekten sevindiricidir. Yaşamın, belgesel yoğunluk taşıyan, sanatsal derinliği olan fotoğraflarda kalıcı bir anlatım bulması; böyle yaygın bir katılımı, uzun süreli, sabırlı ve özveriyle çalışmaları gerektirmektedir.

"FOTOGRAF DERGİSİ"
YAZIŞLARI MÜDÜRÜ
ABDULLAH ERSOY İLE KONUSMA

□ YARIN: Fotoğraf dergisi uzunca bir aradan sonra iki yıl kadar önce yeniden yayımlanmaya başladı. Dergi yeniden çıkartırken amaçlarınız nelerdi?

■ Abdullah Ersoy: Fotoğraf Dergisi'nin ilk sayısı 1978 Kasım ayında Ankara Fotoğrafçılar Derneği (AF-SAD) tarafından yayımlanmıştı. Dergi 1979 Kasım ayına kadar 13 sayı çıktıktan sonra yayınına, yeniden çıkmaya başladığı 1983 Ocak ayına kadar ara vermiştir. Bu tarihten başlayarak yeni biçimiyle yayınına iki yıl sürdüren "Fotoğraf", Ocak 1986 sayısı ile birlikte 34. sayısına ulaşmış bulunuyor. Bu yeni dönemde bir yandan derginin sayfa sayısında önemli bir artış olurken, baskı ve kağıt kalitesi de iyileşti. Dergide Aralık 1984'ten buyana renkli fotoğraflara da yer veriliyor.

Türkiye'de fotoğraf konusundaki yayınların azlığı ve fotoğrafın ancak tüketiciye ulaşmakla işlevini yerine getireceği düşüncesi, derginin ilk yayımlanmaya başlamasındaki ve yayınına üç yıl aradan sonra sürdürmesindeki temel dayanağı oluşturuyor.

□ Türkiye'de yayımlanan tek fotoğraf dergisi olarak nasıl bir yayın anlayışı içinde-siniz?

■ Türkiye'nin tek dergisi olması, "Fotoğraf"ta büyük sorumluluklar yüküyor. Derginin politikasındaki en önemli etken, dünya ve Türkiye fotoğrafındaki değişik yaklaşım ve anlayışların, yeni gelişmelerin sergilenmesidir.

Fotoğraf, yaşananı belgelerken geleceğe aktarmam yanı sıra, bir usta fotoğrafçının dediği gibi "insana insanı anlatmakta etkin bir dil" olma özelliğini de ta-

şımaktadır. İnsanı, doğa ve insanla ilişkisi içinde anlatan fotoğraf sanatçısı, nesnel gerçekliğin bilgisini, buna duygu ve düşüncelerini de katarak yapıtı yaratır. Fotoğrafçılar bu ürünlerinin yayımlanması, fotoğraf alanındaki teknik gelişmelerin aktarılması, fotoğraf konusundaki kuramsal yazılara yer verilmesi de derginin başlıca amaçlarını oluşturmaktadır. Ayrıca fotoğraf sanatının daha geniş bir kitleye yaygınlaştırılması ve bunun için temel bilgilerin sunulması da derginin bir diğer amacıdır.

□ Önümüzdeki dönemlerde yapmayı planladığınız değişiklikler var mı? Fotoğraf'ın yayın politikası nasıl sürecektir?

■ Fotoğraf alanında bugün çeşitli yaklaşımların ve sanat anlayışlarının varlığı söz konusudur. Bu anlayışlardaki farklılık, dünyaya bakıştaki farklılıkların, değişik dünya görüşlerinin yansımasıdır. Fotoğraf sanatçısı ancak doğru ve tutarlı bir dünya görüşüyle, insan sevgisiyle dünyayı anlayabilir ve yapıtlarıyla insanları ortak duygu ve düşüncece birleştirebilir. Bunun sorumluluğunu taşıyan sanatçı, çevresindeki acılara, sevinçlere, umutlara ve değişime duyarsız kalmaz. Fotoğraf Dergisi, geçmişte olduğu gibi gelecekte de bu sorumluluğu duyan fotoğrafçıların yapıtlarına yer verecektir. Ayrıca Türkiye'de fotoğraf sanatının niteliksel açıdan gelişmesine katkıda bulunmaya çalışacaktır. Aslında fotoğrafın yaygınlaşması ve geniş kimselere ulaşması ile birarada gerçekleşecek olan bu düzey yükseltme, dergi politikasının temel amacını oluşturmaktadır.

FOTOGRAF YARIŞMALARI ÜZERİNE

Ibrahim Akyürek

Fotoğraf, son on yılın en canlı, amatör düzeyde örgütlenmiş sanat dallarından biri ülkemizde. Amatör fotoğraf derneklerinin Eylül '80 sonrasında da çalışmalarını sürdürdürebilmelerinin önemli payı var bu canlılıkta. Fotoğraf yarışmaları, bu canlılığın önemli göstergelerinden biri olarak göze çarpıyor. Belediyeler, şirketler, kurum ve dergiler düzenledikleri yarışmalar arasında fotoğrafı öncelikle alıyor. Öte yandan, sergi ve gösterilerin peşpeşe geldiğini, sıkı insan ilişkisine dayalı fotoğraf gruplarının oluştuğunu gözlemliyoruz.

Yarışmalar, fotoğraf, sergisi açmanın, ürünleri yarıya getirmenin, düzenleyen kurumu da bu arada tanımanın en kestirme yolu oluyor. Amatörler artık yarışma formları toplamamın heyecanı içindeler. Ki bu yarışmalarda küçümsenmeyecek maddi ödüller var. Amatörlerimiz, bir yandan seçici kurulların kimlerden oluştuğunu, hangi tür seçici kurula hangi tür fotoğrafın gideceğini düşünürken, uluslararası yarışma listelerinden seçmeler bile yapıyorlar.

Ne var ki, yarışmadan yarışmaya koşuşturma kargaşası içinde, fotoğrafa kuramsal yaklaşım, öteki sanatlarla olan ilişkisini çok yönlü vurgulamaya, fotoğrafın evrensel dünyasında "kimler var, yapmış" öğrenme kaygısı bir avuç çabayla sınırlı. Bir fotoğraf makinesi sahibi olmak, yarışmalara katılmak herşey olmaya yetiyor sanki.

Yarışmalarda ilk akla gelen, seçici kurullar oluyor. Kurullara seçilenler genellikle işleri ve ilişkileri çok insanlar olduğu için fotoğ-

raf eleştirisine yeterli zamanı ayıramıyorlar. Toplanan kurulu bir ya da iki kişi sürüklüyor. Ne yapmalı? Yapacağı işi önemsiyen, fotoğraf dünyasının tam içinde, alışkanlıklarıyla kalıplaşmamış üretken kişilere yer verilmesi bu kurullarda, Kurum yöneticileri, görevleri gereği bu kurullarda yer almamalı. Seçici kurullar, seçme işinde neyi ölçü aldıklarını, seçim gerekçelerini yazılı olarak açıklamalıdır. Seçici kurulun çalışma yöntemini belirleyen yarışma yazmanlığı bile oluşturulabilir. Fotoğraf derneklerinin gözlemci temsilcilerine kurul çalışmalarında yer verilebilir.

Konulu yarışmalara gelince... AFSAD'ın Ulusal yarışmaları konulu olarak düzenlenirken, İFSAK yarışmalarında belli dallarda konulu bölümler yer alıyor. Konulu yarışmalar düzenlenirken, o konuda çekim alanları ve çekim kolaylıkları yaratılabilir. Örneğin, fotoğraf çekiminde karşılaşılabilecek sorunları bir ölçüde aşmak için, yarışmayı düzenleyen kurumun açıklama ve onayını taşıyan "Fotoğraf Çekim Kartları" düzenlenebilir.

Konulu yarışmaların sonuçlarına bakıp (Örneğin 2. Devlet fotoğraf Yarışması) umutsuzluğa kapılmamalı mı? Anlatım dili daha oluşmamış fotoğrafımız için konulu yarışmalar ilk çalışma alanları olabilir. Konulu yarışmalarda gözlenen bir tehlike var. Yarışmanın konusu ile fotoğraf yarışabiliyor. Alışılmış bir konu, nitelikli fotoğrafa ağır basabiliyor. Seçici kurulun çabası öncesi konu üzerinde tartışması gerekiyor.

Fotoğraf yarışmalarında şu sorunların tartışılması güncelliğini koruyor: Ödül almak zorunluluk mu, ödül fotoğrafçıya mı yapıtlarına mı verilmeli, ödül almaya değer yapıt çıkmazsa yarışma nasıl sonuçlandırılmalı, ödül alan yapıtlar başka bir yarışmaya katılmamı mı, ödül alan fotoğraflar gibi çekmek yaygınlaşıyor mu, yarışmaların başarısız yanlarına bireysel tepki göstermek doğru mu, deneyimli kuruluşlar olarak AFSAD ve İFSAK ortak yarışma koşulları saptayabilirler mi, yarışmaya katılmak seçici kurulun verdiği sonucu kabul etmek sayılmaz mı, önerilmiş seçici kurul listesi düzenlenebilir mi, rumuz gerekli mi, ödül araç olmanın çıkıp amaç olmaya dönüşebilir mi, yaşamın içinde fotoğrafla içli dışlı olmamın zevinci, ödüllerin getirdiklerinin yerini dolduramaz mı?

Bireysel çabanın içinden geçerek toplumsal sorumluluk yüklenme sürecini yaşayan (ya da yaşamayan, kendisi için fotoğraf çeken) amatör fotoğrafçıları yarışmadan yarışmaya koşuşturma yerine; baskı, tekniği, içeriği ve kompozisyonu ile bütünlük oluşturan, sınırlı sayıda fotoğrafın yer alacağı "sergiler" düzenlenemez mi? Örneğin, 40, 50, 60 fotoğraflık sergiler... Süreci içinde bu tür sergilerin, bol ödüllü yarışmalardan daha çok yakınlık göreceğine inanıyorum.

Bireylerin ödülleri arka arkaya dizilmesi yerine, esnek bir değerlendirilmenin sonucu olan sergilerde yan yana gelmesi olumlu bir adım sayılmaz mı? ●

Bu Nehir Taşıyor

herşey ne kadar uzak flütüm ses vermiyor
kitaplar arasında kurutulmuş çiçekler
her biri bir günün anısı

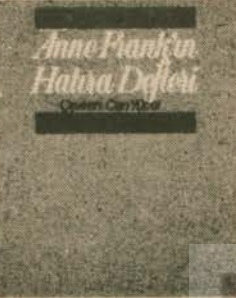
sen ey adı saklı dost
adım başı ölüm ve sevgiye
yakınken hayatımız
taç yapraklarıyla örüldü
dostluğun yeşil sevinci

şimdi bu nehir taşıyor durmadan
bulduğumuz kaçak ülkelerde
kalkıp seni yazıyorum
acımın anılar defterine.

Esmâ Bilikvar

okuma notları...

Anne Frank'in Hatıra Defteri
Türkçesi: Can Yücel Anı.
Adam Yayınları
Eylül 1985, 242 s.

Anne Frank Nazi işgali altındaki Hollanda-Amsterdam'da bir mağazanın arkasındaki bölmede, gizlenerek yaşamak zorunda kalan yahudi grubundan biri. Gençliğe geçiş aşamasında ve o çağın tüm duygu ve düşünce renkliliği içinde bunalmalarını, diğer insanlarla ilişkilerini, yaşantısını anlatmış anlarında. Güç yaşam koşulları Anne Frank'in arayışlarını durdurmamış. Kişiliğini oluşturma ve geliştirme uğraşısı içindeki Anne Frank değerlendiriyor, sorguluyor, çıkarımlar yapıyor. Bu sıradaki duygu ve düşünceleri diğer insanlardan pek de farklı değil ve "üstün ırk" savının anlamsızlığı ortaya koyar nitelikte.

Psikolojik içeriği yanında kitap savaşın insana düşman özüne baştan sona bir vurgu.

Savaşın kurbanlarından biri olan Anna Frank'in yaşamış, elle tutulabilir, yakın bir tip olması savaşın kişi özelinde somutlaşmasını, savaşın korkunçluğunun anlaşılmasını sağlıyor.

Birşeyler yaratabilme, birşeylere yarayabilme çabası içindeki Anne Frank'ın bu onurlu uğraşısına ket vurulması insanlığın serüveninde de eksik bir parça bırakma anlamında.

"Neden savaş karşıtı?", "Nereye kadar barış savunusu" sorularına cevap niteliğinde "Anne Frank'in Hatıra Defteri" ve açık bir barış çağrısı. □ Hatice HACAĞLU

BARİŞ İÇİN YAZDILAR ÇİZİLER
Barış Seçkisi
Derleyen: Haluk Gerger
Bilim ve Sanat Yayınları,
Aralık 1985, 189 s.

"Barış İçin Yazdılar, Çizdiler" Barış Yılında yayınlanan ilk seçki. Ülkemizde barış yılını resmi olarak sahiplenilen hiçbir kuruluş yok. Barış için savaşın da daha çok resmi kuruluşlar dışında gelişecek. Belki en çok Barış üzerine kitaplar yazılacak yazılacak. Pano düzenlenecek, resmi kuruluşlar birşeyler yapmaları için etkilenmeye çalışılacak.

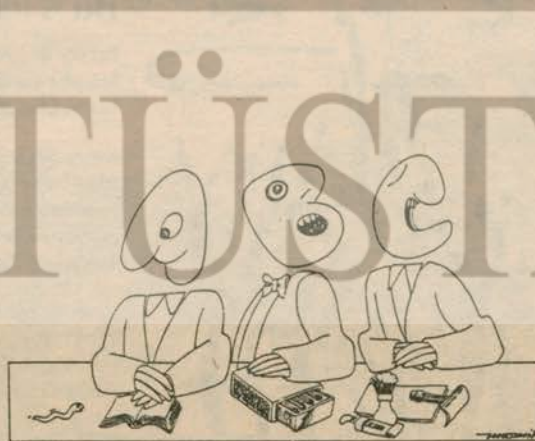
Avrupa ülkelerine nükleer silahların yerleştirilmesiyle ve barış gösterilerinin artmasıyla barış daha çok savaşın olmadığı durum olarak tanımlanmaya başladı. Barış yılının ilk seçkisi bu yüzden oldukça önemli. Kitap iki temel konu üzerine kurulmuş: Barış savaşın olmadığı durum değildir, ve ülkemizde barış yılında barış için somut adımlar atılmalıdır, bunun nesnel temelleri vardır.

29 değişikimza yer alıyor kitapta (Sadun Aren, Aziz Çahşar, Demirtaş Ceyhan, Bilgesu Erenus, Hüsnü Göksel, Gencay Gürsoy, Hasan Esat Işık, Alpaslan Işık, Yalçın Küçük,

Aziz Nesin, Yılmaz Onay, M. Tali Ongören, Tahsin Saraç, Bahri Savcı, Kemal Sülker, Cahit Talas, İlhan Tekeli, Taner Timur, Vedat Türkali, Gündüz Vassaf, Fehmi Yavuz, Oğuz Aral, Nezih Danyal, Feri Doğan, Hatay Dumlu-pınar, Kamil Masaracı, Tan Oral, Behiç Pek, ve Gırgır Çizerleri. Barış sorununa 29 değişik bakış açısı. Şiirlerle, karikatürlerle, kısa tiyatro metinleriyle, anılarla 29 imzanın, kendine özgü uğruş alanı ve bakış açısıyla özdeş çeşitli anlatım biçimleriyle barış.

Bilim ve Sanat Yayınları kitabın önemini şöyle açıklıyor: "Dünya halklarına, halkımızdan bir barış selamı göndermesi, Türkiye'nin içinde yer aldığı bölgenin tüm karışıklığına karşın, halkımızın da barışçı bir halk olduğunu dünyaya duyurması, "barış" kelimesinin yeterince korkutucu olduğu günlerde bile barış inancının bu topraklarda bitmediğini ilan etmesi.. " Haluk Gerger "Mayınları Tarlada Dış Politika", "Yıldız Savaşları" ve "Nükleer Tehlike"den sonra barış için kamuoyu yaratmada yeni bir adım daha bu kez 29 imzayla birlikte atıyor ve barış. "Gerçek barış her iki tür şiddetin de yaşamdan silindiği, özgür bireyle toplumsal adaletin bütünlüğü düzenlenirken ancak gerçekleşebilir. Hem bireye, hem de topluma yönelik kapsamlı, bütüncül bir barış arayışı Anadolu'da mevcuttur." Bu seçki, işte böyle bir anlayışın ürünüdür, "hasret" ve "davet" in sonucudur. Bu seçki, 20. yüzyılın son çeyreğinde Türk yazar ve çizerlerinin başlıca yaşam çağrısının belgelenmesidir: "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine" diye tanımlıyor. □ Filiz SUNAY

Karikatür: MEHMET AŞLAN

FOTOGRAF NOTLARI/Rıza Arat

Atıf Yılmaz'ın Senaryosunu yazıp yönettiği, sinemalarda "Bir Atıf Yılmaz Filmi" diye gösterilen, Antalya Şenliği dolayısıyla adından epeyce söz ettiren "Dul Bir Kadın", fotoğrafın senaryo içinde belki de ana konuyu besleyecek bir araç olarak kullanılmış olmasına karşın, bu yönüyle incelemeye değer bir yapıt oluşturuyor.

Müjde Ar, Nur Sürer, Yılmaz Zafer ve Deniz Türkali'nin yer aldığı filmin müziğini Atilla Özdemiroğlu, görüntü yönetmenliğini de Orhan Oğuz yapmış. Kuşkusuz filmi fotoğrafa yer vermesi nedeniyle tartışılmaya değer kulan yan, sanat yönetmenliğini Şahin Kaygun'un yapması ve Kaygun'un bazı çalışmalarının filmde yer alması.

Filmi üç kişi temelinde kuruyor, dul kadın, evli bir adamla ilişkisi olan arkadaşı ve fotoğrafçı. Fotoğrafçının sergisi sırasında başlayan yakınlaşma, armanın edilen bir fotoğrafla sürüyor ve bir Bodrum birlikteliğinin temeli atılıyor. Evli adamla ilişkisi yüzünden bulunan arkadaşın da gelmesiyle, üçü birlikte Bodrum'da olurlar. Kişilerin tümü, ekonomik sorunu olmayan, toplumla ilişkileri dar çevrelerle sınırlı tipler. Dul kadının sorunu; armanın almak, armanın vermek, toplantıya gitmek gibi toplumsal ilişkilerine karşın yalnızlık duygusunu atamamasıdır. Arkadaşının sorunu, bir türlü ilişki kurduğu adamla evlenememesidir. Fotoğrafçının sorunuysa, sanatçı olabilmek, yaşamdan tad alabilmek, dilediğini özgürce yapabilme. Bu sorunların çözümü için başkalarının sorunlarını çözmesine gerek yoktur. Bu yüzden çevresine saygılı davranma gereğini de duymamaktadır. Işık, madde ve insanın onun için vardır; o, sanatıyla büyük yapıtlar yaratabilsin diye... İnsanlar onun içindedir, şu ya da bu biçimde onu mutlu etsinler diye...

İşte film, belki de bir parça rastlantısal olarak; sanatta bir ölçüde yaygınlaşan kendi içine kapanma, yaşamı ve insanları hafife alma, belirli çevrelerle sınırlı kalma, güzeli ve anlamlı aramaktan vazgeçip, içkinin verdiği bir tad, ya da tatlı bir uyumsuzluk gibi, yalnızca hoşluğu aramanın eleştirisini gündeme getiriyor. Nedir fotoğrafçının yaşamı? Sosyete kadınlarıyla birlikte olup takılmak, espriler yapmak, içmek, geceleri gündüzleri birbirine karıştırmak, dilediğiyle bir kadeh içki içmek gibi birlikte olmak, büyük ilham perisi gelince çoğu kez tam ayrılmadan sanatına koşmak; renkleri, biçimleri, ışığı ve insanları kendi karmaşık duygularının boşluğunu anlatmak için kullanmak... Düşünce, böylesi bir yaklaşımda gerilerde kalmıştır. Çünkü fotoğrafçı, çevresini ve yaşamabildiğini belirlemiştir. Artık onun için yalnızca yaşamını aynı biçimde sürdürme kaygısı vardır. Sanatı ancak onun için bir kaçış, işe yaradığını kanıtlama ve eğer gerekliyorsa para kazanma aracıdır.

Şahin Kaygun'un grafik çalışmaları ve biçimsel arayışları, filmde gerçekten olumlu bir işlev üstlenmiş. Kaygun'un fotoğrafları ve yaklaşımları, filmdeki fotoğrafçının çizdiği tipi oldukça canlı ve somut kılıyor. Kaygun'un geliştirdiği teknikler, amaçsız ve kısır bir yaşama tıkanıp kalanların çıkmazını anlatmak için son derece etkili yöntemler oluşturmuş. Bu yaklaşımda, "yaşamın boşluğunu" doldurma amacıyla, ya aşım bir yalnızlıkta soyut renk ve tonlarla yaslanılmakta, ya da açık, belirgin bir etkiyle çarpıcı biçim ve lekelerle, ilk bakışta sarsacak özel tekniklere ağırlık verilmektedir. Kaygun'un, filmin konu aldığı çevreyi işleyecek fotoğraf çalışmalarını, "Dul Bir Kadın"dan çok daha etkili; olabilir.

"Dul bir Kadın"ın amaçlanan konuyu tam olarak yakaladığı söylenemez. Yine de film, bir yaşam biçimini irdeleyebiliyor. Şahin Kaygun'un filme katkısıysa gerçekten oldukça fazla. Kaygun'un grafik çalışmaları fotoğrafları ve yaklaşımları olmadan, filmin yine de özgün ve başarılı olabileceğini söylemek güç...

STÜDYO İMGE KÜLTÜR MÜZİK SEÇKİSİ

"GÜNEYLİ" ABD'den BİR ÇİĞLİK
Yeni Sağ ve Yeni Karşı-kültür

SIMON and GARFUNKEL

Büyük Siyah Umut
JIMI HENDRIX

Ömer Zülfü'den
Yığınların ZÜLFÜ LİVANELİ'sine

Flamenco'nun Devrim Dönemleri

Sevgili "Yarın" çalışanları

Biz, Gelsenkirchen Türkiye'li işçiler derneğinin genç işçileri. "Yarın"ı uzun süreden beri izliyoruz, sevecek okuyoruz.

"Yarın", ülkemiz gençliğinin sorunlarına tutarlı ve gerçekçi bir yaklaşımı nice zorluklara, keyifliklere, yasa tanımazlıklara ve ardi arkası kesilmeyen zamlara karşın sürdürdü. 1985 Dünya gençlik yılında, gençliğe gerçek dostlarını tanıma yönünde değerli bir hizmet gördü. Elimize ulaşan her "Yarın" sayısını, iyimserliğimizi artırdı. Şimdi "Yarın"ı övünürken, daha çok haklı olduğumuza inanıyoruz.

Birkaç gün sonra "Barış yılı"na gireceğiz. Dünya gençliği gibi, ülkemiz gençliği de barış savaşına gereken değeri, elbette verecektir.

Sevgili arkadaşlar

Derneğimiz her yılbaşını üyeleri ve dostlarıyla beraber kutluyor. 1986 Barış yılına da aynı şekilde girmeye hazırlanıyor. Göreceğiniz gibi, bu yılbaşı davetiyelerimizin üzerine "Yarın"ın kapak resimlerinden birisini koyduk. "Yarın", bu gecemizde onur konumuz olacak.

Size, seslenebildiğiniz herkese, barış yılında hapis yatan bütün dostlara, barışseverlere dayanma gücü diliyoruz.

Gelsenkirchen Türkiye'li İşçiler Derneği (GE-TİD) üyesi genç işçiler

Üniversite...
YÖK...

AÜ Basın Yayın Yüksekokulu Öğrenci Derneği "Valiliğin işlemini yasalara uygun bulmayıp mahkemeye başvuruyoruz."

AÜ BASIN Yayın Yüksek Okulu öğrenci derneği kurucuları, Valiliğin dernek kurma başvurularını "rektörlük izni olmadığı" gerekçesiyle reddetmesi üzerine valiliği mahkemeye verdiler.

Bu konuda AÜBAYÖD adına açıklama yapan kurucu Erdem Anılan şunları söyledi: "Elden yaptığımız başvurunun alınmaması üzerine valiliğe posta yoluyla başvurmuşuk. Valilikten bize gelen yanıtta 'rektörlük izniniz olmadığı için kurulumuz yapılamamıştır' denip eksik belge bildiriminde bulunuldu. Bizce dernek kurmak için rektörlüğün izni gerekmiyor. Bizler anayasanın özüne uygun olarak davranıyoruz. Valiliğin bu konudaki işlemi ise haksızdır. Çünkü 1982 anayasası 1982'de yürürlüğe girmiştir. Önceden izin almaksızın dernek kurulabilir ilkesi Anayasanın 33. maddesinde yer almış ve bugü-

ne kadar aksi bir uygulama görülmemiştir. Anayasa YÖK'nun 6 Kasım 1981'de kabulünden sonra yürürlüğe girdiği için 59. maddenin hükümünü kaldırmıştır. Dernekler Kanunu'nda da dernek kurma hükümleri açıkça belirtilmiştir. Önceden izin almaksızın dernek kurulabileceği belirtilmektedir. Kanununun 10. maddesinde başvuruyla birlikte tüzel kişiliğin kazanılacağı ve eksik belge bildiriminin daha sonra yapılacak hükümleri yer alıyor. Yine 16. maddede ise derneğe üyelik için ilgili yüksek öğretim kurumundan alınacak öğrenci belgesinin yeterli olduğu hükümü yer alıyor. AÜ BAYÖD olarak yasaların çizdiği bu sınırlar çerçevesinde Valiliğin işlemini yasalara uygun bulmayıp mahkemeye başvuruyoruz". Kurucu Erdem Anılan ayrıca basın derneklere yeterince sahip çıkmadığını ve bu konuda çalışmalarını sürdüreceğini belirtti. □

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği Kuruldu

YARIN □ Neden Öğrenci Derneği kurma yoluna gittiniz?

ÇÜTFÖD ■ 12 Eylül'den bu yana örgütlenme haklarının dondurulmuş olmasıyla, öğrencilerin, kişi, kurum, kuruluşlar önünde temsil edilebilirliği ortadan kalktı. Amacımız, bazı hakların elde edilebilmesi için örgütlenmek ve öğrencilerin de daha demokratik bir üniversite için, giderek kararlara katılabileceği, oy hakkının olabileceği bir üniversite ya-

Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrenci Derneği Açıldı

EGE Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrenci Derneği açıldı. Kurucuların daha önce yaptıkları başvuru kaymakamlık görevlilerine kabul edilmediği. 13 Ocak'ta dernek kurucularının rektöre yaptıkları toplantı sonucunda onay belgesi alınması sonrasında dernek başvuruları kabul edildi.

SHP milletvekilleri Cineyt Canver ve Taşkın Toktaş'ın da katıldığı açılış kalabalık bir öğrenci topluluğuyla yapıldı. Canver konuşmasında geliş nedenlerinin derneklere çıkarılan engelleri öğrencilerin ağzından dinlemek olduğunu söyledi. "Demokrasiden ürkmek lazım, demokrasi, disiplinle özgürlüğün dengede olduğu vardır" dedi ve "Türkiye'de şu an disipline ağırlık verilmesinin sorunlardan söz etti. Gençliğin' dinamizminden söz eden Canver derneklere engellenmesi olayı üzerinde durarak öğrencilerin yasal haklarını savunmalarına ve yasal olarak bu hakları ilerletmesine dikkat çekti. Ayrıca kıskırtmalara karşı uyanık olmalarını da istedi. □

ratılmasının yolu, öğrenci derneği oluşturulmasından geçiyordu.

□ Kuruluş aşamasında ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

■ Daha önceki derneklere aşamaları bize yol gösterdi. Buradan yola çıkarak önce bir potansiyel yaratma yoluna gittik. Açığımız arkadaşların ilk başlardaki çekingenliği kurucu üye bulma zorluğuna değin uzandı. Sonra yer bulmakta çok zorluk çektik. 59. maddenin açık olmayışıyla, önce rektörlüğe başvuruda bulduk. Ama bizi üç hafta oyaladılar. Bu tür bir engellemeyle karşılaştık. Yasanın, YÖK'ün çelişkili uygulamaları da çalışmamızı yavaşlattı.

□ Dernek girişimi arkadaşlarımız arasında nasıl karşılandı?

■ Epey olumlu oldu. Örneğin sorunu ilk açtıktan sonra, artık arkadaşlarımız arasında dernek kurulması tartışması değil, üniversite genelinde mi yoksa fakülte özelinde mi bir derneği bize daha yararlı olabileceği tartışılır oldu. Katılımı oldukça yüksek görüyoruz.

□ Amaç ve hedeflerinizi kısaca özetler misiniz?

■ İki ana başlık altında toplayabiliriz; önce arkadaşlarımızın güncel sorunlarına bir çözüm getirmek, sonra da uzun vadeli olarak arkadaşlarımızı "sosyal hukuk" niteliği kazandırmak, sağlık tüccarı değil, toplumcu hekim kimliğini alabilmek ve daha da önemlisi akademik karar organlarında temsil edilmek, yönetimde yer almak. İlk etkinlik olarak rek-

törlükten tıp fakültesi eğitimi ana başlığında, YÖK'ün ve öğrenci derneklerinin de tartışılacağı bir panel isteminde bulunmak olacak.

□ Dernek içi işleyiş nasıl olacak?

■ Düşünce ve kültür alışverişini, güncel olayların tartışılmasını ortalama pratik bir sonuç bulmaya gidişi öneriyoruz. Düşünen, eleştiren, akademik ve demokratik haklarını araştıran, haklarının verilmesini beklemekten çok hakkını kendi arayan, bulan öğrenci yaratmalı, derneğin kuruluşundan sonra demokratik merkezîyetçilik ilkesiyle, herkesin söz hakkının olabileceği, üye olmasıyla yaşamında bir farklılık duyumsayabileceği bir dernek olmalı. Yönetim kuruluyla, sıradan üyeler arasında bir soğukluk olmamalı. Diğer birimlerle sağlıklı bir koordinasyon olmalı.

□ Mesleki olarak düşünürsek diğer tıp fakültesi öğrenci dernekleriyle iletişim kurma konusunda düşünceleriniz?

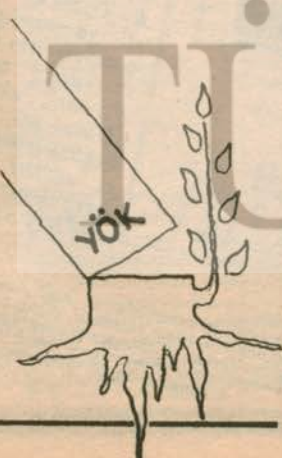
■ Herseyden önce bunun iki yolu var, ya yasama organlarıyla ilişki içinde olmak, öğrenci derneklerini kamu yararına dernek statüsüne sokmak, ya da doğrudan dernekle yaşamında bir değişiklik yaparak bu yolu açmak. Ama en olumusu eğer yasayı değiştirme yoluna gidilecekse öğrenci derneklerinin bu konunun üzerine cesaretle gitmesi ve diğer dernekleler dayanışma temeline iletişim kurarak, Ulusal Öğrenci Birliği'nin kurulması sağlanmalıdır.

□ Çalışmalarınızda başarılar dileriz. □

AÜ Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği Yazı Yarışması

AÜ Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği yazı yarışması açtı. "Türkiye'de Hukuk Eğitimi" ve "Siyasal Katılım ve Öğrenci Dernekleri" olarak iki dalda yapılacak olan yazı yarışmasına katılım 15 Mart'ta sona eriyor. Yarışmaya herkes katılabilir. Yarışmaya gönderilecek eserlerin 6 daktilo sayfasını geçmemesi ve daktilo ile en az iki arayla yazılması, yarışmaya katılacak olanların açık ad ve adreslerini belirtmeleri zorunlu.

"Türkiye'de Hukuk Eğitimi" konulu yarışmanın seçici kurulu Prof.Dr. Faruk Erem, Doç.Dr. Nurkut İnan, Prof.Dr. Coşkun Üçok, ve Av. Önder Sav'dan, "Siyasal Katılım ve Öğrenci Dernekleri" konulu yarışmanın seçici kurulunu ise Doğu Ergil, Turgut Kazan, Yavuz Sabuncu, Prof.Dr. Bahri Savcı, ve Dr.Yahya K. Zabunoğlu oluşturuyor.

<p>PICASSO</p> <p>Serol Teber</p> <p>1650 TL</p>	<p>PICASSO ile Konuşmalar</p> <p>Brassal Çev: Yakup Şaban</p> <p>1500 TL</p>	<p>TİKSİNTİ ÇAĞI</p> <p>Uğur Kökden</p> <p>750 TL</p>
<p>KUTSAL SİĞİNAK</p> <p>William Faulkner Çev: Hamdi Koç</p> <p>1.250 TL</p>	<p>KÜBA ŞARKILARI</p> <p>Nicolas Guillen Çev: Önder İnce</p> <p>750 TL</p>	<p>ŞEY</p> <p>Remzi İnanç</p> <p>600 TL</p>
<p>YAPISALCILIK ÜZERİNE (Eleştirel Bir Yaklaşım)</p> <p>Hazırlayan: Oğuz Özgüç</p> <p>1000 TL</p>	<p>ÖZGÜRLÜK DEMOKRASİ VE LİBERAL EKONOMİ</p> <p>Arslan Başer Kalaçoğlu</p> <p>750 TL</p>	<p>SÜRGÜNDEKİ ŞİLİ</p> <p>Seçme Öyküler Çev: H.Okan Alkar</p> <p>1.250 TL</p>

AÜ Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği "Gençlik Yılı'nın Ardından" konulu Bir Basın Toplantısı Düzenledi

AÜ HUKUK Fakültesi Öğrenci Derneği, geride bıraktığımız Gençlik Yılı'nın bir değerlendirmesini yapmak amacıyla, 3 Ocak 1986 günü dernek merkezinde "Gençlik Yılı'nın Ardından" konulu bir basın toplantısı düzenledi. HFÖD, toplantıdan sonra yayımladığı basın açıklamasında, Gençlik Yılı'nda ülkemizdeki uygulamaların, barış idealinin gençler arasında yayılması, gençliğin yaşam koşullarının, istemlerinin yöneticiler ve kamuoyu tarafından daha iyi

anlaşılması gibi temel amaçların çok uzagında kaldığını belirtti. Evrensel barış ilkesinin, çok daha sınırlı anlamı olan "huzur" sözcüğü ile karşılanarak çarpıtıldığından söz edilen açıklamada, ülkemiz gençliğinin bunun ötesinde uluslararası barışa yönelik bir kaygısının varlığına hemen hiç değinilmediği anlatıldı. Bunun dışında, katılım ilkesi çerçevesinde, Gençlik Yılı'nın en önemli olayının üniversite gençliğinin tüm engellemelere karşın öğrenci derneklerini kurabilmesiydi, deniliyor. 1983 Eylül'ünde Romanya'da düzenlenen ve ülkemiz temsilcilerinin de katıldığı uluslararası toplantıda saptanan, "gençlik yılı ile ilgili etkinliklerin öncelikle gençlerce gerçekleştirilmesi" ya da "hükümetlerin gençlere ilişkin uygulamaları ve yasaları gözden geçirmeleri" konusundaki ilkelerin, ülkemizde gerçekleştirilmek bir yana sektöre uğratılmadığı, hiçbirinin yerine getirilmediğini belirten HFÖD, ülkemiz gençliğine yanlış bakış açısının gençlik yılında olumlu bir değişim geçirmediğini, gençlik konusunda kalkınma planında amaçlanan "fırsat eşitliğinin" artırılmasına yönelik tek etkinliğin de yüksek öğrenim harçlarının yüzde yüz artırılmasından oluştuğunu vurguladı. □

9 Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrenci Derneği Genel Kurulunu Yaptı

İİBFÖD Genel Kurulu, basında genelde yorumsuz olarak yer alırken 16.1.1986 tarihli Yeni Asır gazetesinde ise sekiz sütuna manşetle "Öğrenci politikaya çekilmek isteniyor" şeklinde yer verildi. Kurucu üye olmadıkları halde "İİBFÖD" de dernek kuran öğrencilerden ikisi "alt yazısıyla, genel kurula katılanlardan iki üyenin fotoğrafı da vardı.

"Sarayköy seçimlerine katılan bir grup 9 Eylül Üniversitesinin de dernek kurdu" yorumuyla öğrenci derneğine siyasi bir nitelik verilerek istendiği gözlenen haberde "gençliği uyarıyoruz; siyasetçileri kurdunuz derneğe buluşturmayın" deniliyordu. Böylece ÖD lerinin vasıflığına soyunan gazete, gözlemci olarak ÖD lerinin ilk genel kurulunu izlemeye geldiklerini

açıklayan SHP'li milletvekillerini de "öğrencileri politikaya buluşturmak"la suçluyordu.

İlk genel kurul üzerine Yeni Asır'da başlayan hareket ertesi gün de sürdü. Güngör Mengi imzasıyla "gençlerle oynamayın" başlıklı başyazıda SHP milletvekilleri "halktan aldıkları yetkiyi kötüye kullanmak"la suçlanırken, ÖD kurucuları da "Yasalığı kuşkuğu bir toplantının organizatörleri" olarak nitelendirildiler. Yazı bilinen ushupla sürerken "üniversiteye vaktiyle masum istekler diye bakılan bazı kıpırdanışların bir kaç yıl içinde nasıl önüne geçilmez yangınlara dönüştüğü unutulmamalıdır" deniyordu.

"Egedeki bu ilk öğrenci derneğine 6500 öğrenciden yalnızca 82 si üye" denilerek küçümsemeye çalışırken ÖD olgusunda derneğin bugüne dek karşılaştığı engeller konusuna hiç değinilmedi.

Büromuzu arayan İİBFÖD kurucularının "basında bazı olumsuz neşriyat" olarak nitelendikleri haberler üzerine 17 Ocak akşamı bir grup öğrenci gazetenin haberini "protesto etmek için" Gazeteye elden protesto mektubu verdiler.

9 EYLÜL Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ÖD 15 Ocak tarihinde Genel Kurulunu yaptı. Kurucular daha önce Genel kurul için gerekli yerlere başvurularını yapmışlardı.

Genel kurul saat 13:00'de hükümet komiserinin gelmesiyle başladı. İzleyici olarak SHP'den de kalabak bir grubun geldiği gözlemlendi. Cüneyt Canver yaptığı açıklamada "Buraya geliş nedenlerinin ideolojisi aşlamak değil ilk ÖD genel kurulunu izlemek olduğunu" belirtti.

Açılış konuşmasında geçici başkan İbrahim Kasaba derneğin 5,5 aylık sürecine, akademik ve demokratik hakların savunulmasına değindi. Çalışma Raporunun görüşülmesi sırasında söz alan üyelerden Raşit Şahin, "derneğin belli başlı iki sorununun "katılımın azlığı ve dernek içi etkinliklerde takılan bazı yanlış tavırlar" olduğunu belirterek bu yöndeki eleştirilerini sundu. Daha sonra yapılan çalışma Raporu oylamasında rapor aklandı.

İç tüzük görüşmelerinde üzerinde en çok tartışılan madde dernek disiplin cezaları

Eleştirileri yanıtlayan geçici yönetim kurulu üyesi Hüseyin Kaloğlu keyfi uygulamalar suçlamasına dikkat çekip böyle olmadığını belirtti ve diğer eleştirileri yanıtladı. Genel kuruldan iki hafta kadar önce dört dernek üyesine disiplin cezası verilmesi dernek içinde tartışmalara yol açmıştı.

Daha sonra yapılan iç tüzük oylamasında tüzük aynen kabul edildi.

• yarım izmir bürosu

BİLİM VE SANAT

KİTAPLARI

1986 ULUSLARARASI BARİŞ YILINDA TÜRKİYE AYDINLARINDAN DÜNYA BARİŞ GÜÇLERİNE ARMAĞAN BARİŞ İÇİN YAZDILAR, ÇİZDİLER

Sadun Aren, Aziz Çalışlar, Domirtaş Çeyhan, Bilgeşu Erenus, Hüsni Göksel, Gencay Görsoy, Haluk Gerger, Hasan Esat Işık, Alpaslan Işıklı, Yalçın KÜÇÜK, Aziz Nesin, Yılmaz Onay, M. Talil Öngören, Tahsin Saraç, Bahri Savcı, Kemal SÖLKER, Cahit Talas, İlhan Tekeli, Taner Timur, Vedat Türkali, Gündüz Vassaf, Fehmi Yavuz, Oğuz Aral, Nezih Danyal, Ferruh Doğan, Hatay Dumlupınar, Kamil Masaracı, Tan Oral, Behiç Pek, Gırgır Çizerler

24 OCAK'IN 6. YILINDA "İŞBİTİREN EKONOMİ"

BİLİM VE SANAT KİTAPLARI
Bilsan A.Ş. Mollafenari Sk. Nadir Han Kat: 5 Cağaloğlu, İstanbul

YARIN YAYINLARI

YAYINCILIĞIN GENÇ ADI

YÖK üniversite öğrencileri üstünde acımasız bir hızar gibi çalışıyor. Üniversite gençliği, sudan gerekçelerle öğrenim hakkının yokedilmesi karşısında susmadı. Okullarıyla ilişkisi kesilenlerin bir bölümü afdan yararlanıyor. Ama ya geri kalanı? Bu kitapta, "atılmalar"ın nedenleri, yasadışılığı, sonuçları, karşı çıkılması için neler yapılabileceği ve af süreci tartışılıyor. "Öğrenci Kiyımı", akademik bir sorunun siyasal bir soruna dönüşmesinin öyküsü içinde, üniversite öğrencileri, aileleri ve araştırmacılar için kaynak bir kitap olarak hazırlandı. BU KİTAPÇIĞI OKUYUN.

ÖĞRENCİ KIYIMI

GÜÇLENEREK İKİLENDİRİLEN ÖZGÜRLEŞME
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİNİN ÖZGÜRLEŞME

SELİM DEMİRCİ

Fiyatı: 250 lira.

Posta pulu karşılığı edinebilirsiniz. 3000 lırayı aşan istekler yüzde 20 indirimli ve ödemeli olarak karşılanır. Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Yarın Abone Kulübü üyeleri kulüplerden isteyebilirler. Genel dağıtım: Etkin.

Mollafenari Sokak, Nadir Han, Kat: 5, Cağaloğlu-İstanbul.

ÖĞRENCİ DERNEĞİ

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Öğrenci Derneği "Atılan binlerce öğrenci hala kaderiyle başbaşa..."

"GENÇLİK yılını geride bıraktığımız şu günlerde, TBMM'nin 25.12.1985 tarihli oturumunda oybirliği ile kabul edilen yasa, amaysal bir kurum olan YÜK'ün Yüksek Öğretim Yasasının 44. maddesinde yeni bir değişiklik yapıyor. Bu değişiklik, derneğimizin tüzel kişilik kazanmasından sonra yaptığı ilk basın açıklamasındaki istemlerimizden birine ilişkin: Öğrenci Affı. Yüksek Öğretim Yasasının 44. maddesinde, 2880 sayılı yasa ile daha önce yapılmış olan bir değişiklik, maddeyi, çelişkil ve her türlü yoruma açık olması nedeniyle, bir sorunlar yumağı haline getirmişti. 44. maddenin uygulanmasına ilişkin yargı organlarında sürmekte olan binlerce dava bunun en belirgin göstergesidir.

"Öğrenci Affı Yasası" ile yapılan yeni bir düzenlemeyle ise, okullarıyla ilişkisi kesilmiş öğrencilerden küçük bir bölümüne yeniden öğrenim şansı tanınmaktadır. Açıkta ki, atılan binlerce öğrenci hala kaderleriyle başbaşa, yasasının yüksek öğrenim gençliğine yeni haklar getirdiğini söylemek mümkün değildir. ODTÜ-ÖD, yasanın kapsamının yetersizliğine inanmaktadır.

Yüksek öğrenimde çeşitli uygulamalara, içinden çıkılmaz hukuki açmazlara, yorum farklılıklarına neden olan ve bu yüzden de pek çok öğrencinin zor durumda kalmasına yol açan 44. madde değiştirilmeksizin, eğitim süresi ve sınav illerini yeniden düzenlenmeksizin, her bakanlıkta yeniden çıkarılacak bir öğrenci affı ile geçici rahatlama sağlanamaz belki mümkün olabilecektir ama, bu yöntemle çağdaş ve verimli bir üniversite düzeyine ulaşamayacağına inanmaktayız.

ODTÜ-ÖD, yasanın kapsamının genişletilmesini ve 44. maddenin üniversitelerimizin bugünkü gereksinimlerine göre değiştirilmesini savunmaktadır. □

• ODTÜ-ÖD Kurucuları

EÜ Rektörlüğünce Öğrenci Derneği Onay Belgesi Verildi!

EGE Üniversitesi Rektörü Sermet Akgün fakültele asılan duyurularla (10 Ocak 1986 tarihli) Öğrenci Derneği kurmak için başvuran tüm fakültelerin ÖD kurucularını 13 Ocak 1986 saat 12:00 de toplantıya çağırarak, Rektör, toplantıya katılan tüm ÖD kurucularına kurucu üyelik için onay verdiğini belirtti. Rektör, bugüne kadar yapılan ve bundan sonra yapılacak başvuruları da onaylayacağını söyledi.

Bu olay ve YÜK YASASININ 59'uncu maddesi konusunda Ege Üniversitesi fakültelerinden Tıp, Mühendislik ve Mimarlık, Edebiyat, Basın ve Yayın Yüksek Okulu; 9 Eylül Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Öğrenci Dernekleri adına birer kurucu üye ile söyledik:

NEJAT (ETÖD) ■ YÜK'ün İçişleri Bakanlığına gönderdiği 21-

10-85 tarihli bir "gizli" genelge basına da yansımıştı. Ve Yök yetkilerince Tekzip edilmiş. Öğrenci derneklerinin tüzel kişiliği ve varolanların feshedilmesi, için İçişleri Bakanlığı Yök'ün 59. maddesine dayanan "rektörlük izin belgesinin" gerektiğini belirtiyor ve varolan derneklerden tamamamaları isteniyordu. Kurucular rektör onayı için başvurduğunda ise olumsuz yanıt alındı. Öğrenci derneklerini engellemek için en radikal çözüm feshetmekti.

HASAN (EÜ-BYYO) ■ Bizim dosyamızı da bu genelgeye dayanarak almadılar.

ORHAN (9EUMMF) ■ Dernekler Yasası'na göre tüzel kişilik kazanmamıza karşılık bizim dosyamız da aynı gerekçeyle geri çevrildi.

YARIN □ 13 Ocak '86'da rektör ÖD kurucularıyla bir toplantı yaptı ve izin belgelerini dağıttı. Bu konuda yorumunuz ne?

GULAY (MUFÖD) □ Rektör toplantıda, başından beri derneklere karşı olmadığımızın bunun tefsir sorunu olduğunu belirtti. Ve dernek kurucuları için rektör

izni gerektiği, üyeleri için ise izin gerekmediğini belirtti. Bugüne kadar başvurana ya da toplantıda başvuran tüm derneklere matbu şekilde imzalı izin belgeleri hızla verildi.

SULTAN (EDFÖD) ■ Anayasa ve dernekler yasasına göre dernek kurma hakkı açık. Buna göre herkes izin almadan dernek kurabilir. YÖK'ün 59. maddesi anayasayla çelişmekte ve bir hukuksal görüşe göre zannen ortadan kalkmış durumda. Yasaların üstünde, rektörlüğe böyle keyfi bir yetki verilmesi baştan ters.

ORHAN ■ İçişleri bakanlığı ve rektörlüğün olumsuz tavrına karşın kurulan ÖD'nin sayısının sürekli artması ve yasal yollardan çeşitli kazanımlar sonucu 59. maddenin pratikte geçersizliği ortaya çıkmaya başladı. Rektörlük, denetim yetkisini sağlayan yasanın pratikte geçersizliğinin ortaya koyulmaya başlanması karşısında izin vermek durumunda kaldı.

NEJAT (ETÖD) ■ Diğer yönyle bu rektörlük izni verme yöntemiyle 59. madde ilerisi için bir yatırıma dönüştürülmek isteniyor. Bugün Sermet Akgün'ün verdiği bu izni, bir süre sonra başka rektörler geri çevirecek derneklerin çalışmalarını kısma yoluna gidebilecekler. Burada ÖD'lerinin kazanımlarını hukuksal alana da taşıyarak 59. maddenin tez elden kaldırılması yolunda çaba harcanmalı.

DÜZELTME

Laiklik Tartışması ve Dindar Gençler (Ocak 1986 Sayı: 53) yazısının sondan ikinci pragrafından yazının genel fikirleriyle uyumlu olmayacak biçimde bir dizgi yanlış yapılmıştır. Doğrusu şöyledir: "İlişkide ayırım çizgisi, ben bir ilerici olarak, ders saatlerinin namaz vakitlerine göre düzenlenmesini talep etmem ama dindar gençler böyle bir taleple ortaya çıktıklarında da karşı çıkmam ve desteğine de esirgerim" Ayrıca Arkadaşımız İ.Gül'ün konuyla ilgili bir başka yazısını öümüzdekisayılarımızda yayınlayacağımızı duyurmak isteriz."

YARIN

Gazi Üniversitesi Öğrenci Derneği Kuruluş Başvurusunu Yaptı

Yarın □ Bize kısaca amaçlarımızdan söz eder misiniz?

Şeref ■ Demokratik olan ve olmaya aday, toplumlarda demokrasinin gereği olan partiler, kooperatifler, sendikalar, dernekler gibi kitle örgütlenmeleri en hızlı biçimde yaşama geçirilmelidir.

Ayhan ■ Sorunların çözülmesi ve haklara sahip çıkılması örgütlü bir birlikten geçecektir. Biz GUÖD Kurucuları olarak birlikteliği sağlamak ve örgütlenmek için demokratik merkeziyetçi bir yapıyla derneğimizi kurma çalışmalarına giriştik.

□ Dernek içi demokrasi konusunda düşünceleriniz?

Ayku ■ Başvurumuzun bugüne kadar beklemesinin nedeni ulaşabilmektir. Şu andaki tek derdimiz olanaklar elverdiğince en geniş öğrenci kitlesini derneğimize çatısı altında toplamaktır. Katılım tam anlamıyla gerçekleşmeden, demokratik merkeziyetçi yapıyı işlerliğe kavuşturmada sorunların çözümlemeyeceğine inanıyoruz. Demokratik merkeziyetçi yapı olurken tabandan gelen önerilerin yönetim kurulunda karara bağlanmasını anlıyor, tavanın tabandan habersiz, tabanın önerileri dışında bir karar almasına karşı çıkıyoruz.

□ Başvurunuzu nasıl yaptınız, nelerle karşılaştınız.

■ Kaymakamlığa yaptığımız başvuru, elden takip sonucu havale edildi, ancak Demekler Masası tarafından kabul edilmedi. Yeni mahalle Emniyet Müdürlüğü'ne başvurduğumuzda "tüzel kişilik kazanımsız" diyerek belgelerimizi almadılar. Hemen

sonra Sayın İhsan Doğramacı'nın demeci üzerine Ankara Valiliği'ne başvurduk. Rektörlük iznimiz olmadığı gerekçesiyle başvurumuz kabul edilmedi. Gazetede demeci gösterdiğimizde, haberin kendilerini bağlamadığını, yukardan gelen emir uyarınca rektörlük izni olmadan belgeleri kabul etmeyeceklerini söylediler. Sonunda belgelerimizi Valiliğe postayla gönderdik.

□ Derneğiniz kurulduktan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Hasan ■ Sorunlarımızı ve istemlerimizi kamuoyunda daha geniş bir şekilde duyurmak ve kamuoyu yaratmak gerektiğine inanıyoruz. Bizlerin sorunları toplumsal yaşamdan soyutlanamayacağından, bütünsellik ilkesinden hareketle tüm demokratik kurumlarla iletişim ağının kurulması gerekliliği ortaya çıkıyor. Çiğış noktamız demokrasi olduğundan özellikle demokratik kimliğiyle ortaya çıkan basın öğrenci dernekleri konusunda daha duyarlı olması gerekiyor.

Bunun yanısıra kurulan ya da kurulmakta olan tüm öğrenci derneklerini, basın ve diğer demokratik kitle örgütlerine sorunlarımızı duyarlılık konusunda baskı yapmaya çağırıyoruz.

Ünal ■ Bunların yanısıra amacımız ulaşabilmek için yukarıda da belirttiğimiz gibi demokratikliğin gereği olarak en geniş tabanı kucaklamak ve bu tabandaki tüm üyelerin en etkin katılımını sağlamak için çalışacağız. Ayrıca tüm öğrenci derneklerinin ortak sorunları karşısında ortak tavrı almasını, aralarındaki iletişimin sağlanmasını da zorunluluk olduğuna inanıyoruz

GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

13 ŞUBAT 1986, DİSK 19. KURULUŞ YILINDA ORTAK TALEP DİSK AÇILMALIDIR

Sabahat Türkler, DİSK Avukatları, DİSK'li işçiler

MEMUR HAKLARI İÇİN DEMOKRATİKLEŞME

TÜRK-İŞ'DE KONGRE YILI Sendikacılar ve İşçilerle Konuşuyor

"YILDIZ SAVAŞLARI" NDA KAZANAN KİM?

Bir ayın işçi fabrika haberleri

Yazışma ve abone olmak için (yurtiçi yıllık 1500 lira, yurtdışı 20 DM) adres: 856. Sk Nurhan, No: 3/502, Konak, İzmir Mollafenari Sk. Nadir Han, Kat: 5, Çağaloğlu

Uluslararası Öğrenciler Birliği (IUS) Barış Yılı Etkinliklerine Başladı

PRAG//Uluslararası Öğrenciler Birliği (IUS), 1986 Uluslararası Barış Yılı'nda, "barış yolunda dünya gençlerinin dostluğunu ve dayanışmasını pekiştirmek amacıyla yönelik" pekçok etkinlik düzenleyecek. IUS'un bu çerçevedeki etkinliklerinin ilki Ocak ayında gerçekleşti. "Barış için Spor Kampları-86" adıyla başlatılan bir program kapsamında, 12-21 Ocak tarihlerinde Çekoslovakya'da, 25 Ocak-1 Şubat arasında da Federal Almanya'da iki spor kampı düzenlendi. Üçüncüsü 8-16 Şubat tarihlerinde Finlandiya'da yapılacak olan kamplara, dünyanın çeşitli ülkelerinden öğrenci sporcular çağırılıyor. Gençler, bu kamplarda hem spor etkinliklerine katılmak hem de barış başta olmak üzere uluslararası sorunları tartışıp, yeni dostluklar kurmak olanağı elde ediyorlar. Öte yandan, Uluslararası Öğrenciler Birliği, bu yıl kuruluşunun kırkıncı yıl dönümünü de kutluyor. Bu bağlamda, Ocak ayı içinde IUS Yürütme Komitesi Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde bir toplantı düzenledi. Toplantı kapsamında "Kore Halkı ve Öğrencileriyle Dayanışma" semineri de yer aldı. Ocak ayı içinde ayrıca, "Eğitim ve Toplum" konulu Dünya Öğrenci Forumu için Asya ve Pasifik Bölgesi hazırlık toplantısı yapıldı. □

Dünya Barış Konferansı Mayıs Ayında Atina'da Düzenlenecek

Atina/1986'nın Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Barış Yılı ilan edilmesi nedeniyle dünyanın pekçok ülkesinde uluslararası barış etkinlikleri gerçekleştirilecek. Bu etkinlikler çerçevesinde yapılacak planlanan Dünya Barış Konferansı da Mayıs ayında Yunanistan'ın başkenti Atina'da toplanacak. Yunanistan Barış Komitesi'nin açıklamasına göre, Dünya Barış Konferansı'nın desteğiyle gerçekleştirilecek olan konferansa tüm ülkelerden barış örgütlerinin temsilcileri davet edildi. Konferansa ayrıca bazı ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının da katılması bekleniyor. □

erdrzyki'nin barış tutkusunu anlatımı bir şarkıda bulunmuş ve bu şarkı 10 yaşındaki kız çocuğu ile SSCB KP Genel Sekreteri Mikhail Gorbaçov arasında bir dostluk kurulmasını sağlamış oldu. Geçtiğimiz ay, dünya basınına yansıyan olay, Sherry Lynn Bierdrzyki'nin savaşları kınayan, tüm dünya için barış isteyen bir şarkı yazıp, bunu kendi sesiyle kasetlere kaydetmesiyle başladı. Sherry Lynn daha sonra bu şarkının bulunduğu kasetlerden birini ABD Başkanı Ronald Reagan'a, bir diğerini de SSCB KP Genel Sekreteri Gorbaçov'a gönderdi. Çok geçmeden Sherry'ye SSCB damgalı bir paket geldi. Paketten bir tane Rus Folk Müziği, iki tane klasik müzik ve bir tane de Rus rock müziği kaseti çıktı. Ayrıca Washington'daki SSCB Büyükelçiliği yetkilileri de Sherry Lynn'i iki kez telefonla arayarak, Gorbaçov'un küçük kızın şarkısını çok sevdiğini bildirdi. Tüm bunlara çok sevinen Sherry Lynn de bir anda basının ilgi odağı durumuna gelmiş oldu. Ancak küçük kızın bir gazeteye yaptığı açıklama, "kendii ülkesinin başkanından bir satır bile alamamış" olmanın hüznünü yansıtıyordu. "Teknolojinin böylesine geliştiği bir ülkede kasetimin ulaşmamış olması düşünülemez, herhalde Başkan yanıtlamadı," diyordu 10 yaşındaki Sherry Lynn. □

İngiltere'de Çocuk İşçilerin Sayısı Artıyor

LONDRA/İngiltere'de Viktorya döneminin belirgin özelliklerinden olan çocuk emeğinin sömürülmesi, günümüzde çocuk işçilerin sayısının dikkat çekici bir artış göstermesiyle yeniden gündeme geldi. 1985 yılı sonlarında Londra'da düzenlenen "Defence for Children International" (Çocukların Korunması Uluslararası Toplantısı)nda bir konuşma yapan İngiltere İşçi Partisi milletvekili Joan Lester, "inanılmaz görünse de çocuk işçilerinin sayısındaki artış istatistik bir gerçekliktir" dedi. "Low Pay Unit" kuruluşu adına konuşan Emma MacLennon da bu konuda yapılan araştırma sonuçlarını açıklayarak, okul çağındaki çocukların beşte dördünün yasadışı çalıştırıldığını, okula devam eden çocukların yüzde 40'ının da part-time işler yaptığını bildirdi. MacLennon ayrıca, çalışan çocukların yüzde 30'unun şu anki işlerinde şimdiye dek en az bir kez işkazası geçirdiklerinin saptandığını bildirdi. MacLennon'un verdiği rakamlara göre, iş kazasına uğrayan çocukların yüzde üçü ciddi tıbbi müdahale gerektirecek bir duruma düşüyor ve önemli sayıda çocuk da iş kazaları yüzünden sakat kalıyor. Bu oranlar, İngiltere'deki yetişkin işçiler için geçerli rakamların iki katına ulaşması ile dikkat çekiyor. □

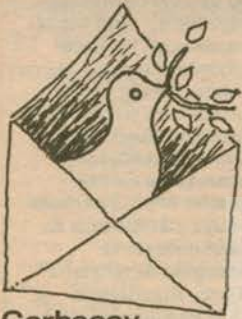

ANC Kadınları Yardım İstiyor

Johannesburg/İrkça beyaz azınlığın yönetimindeki Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bağımsızlık savaşını veren Afrika Ulusal Kongresi (ANC)'nin kadınlar örgütü, tüm dünya ülkelerine acil yardım çağrısında bulundu. ANC'nin yardım çağrısında halen 11 milyon Güney Afrikalı kadının ağır bir baskı ve sömürü altında olduğu belirtilerek, bu kadınların ilaç, sağlık ve temizlik malzemeleri giyecek, bebek giysileri, mutfak araçları ve çocuk oyuncaklarına gereksinime duydukları kaydedildi. Çağrıda ayrıca İrkça Pretoria yönetimi tarafından sürgüne zorlanan siyah kadınların Umkhonto ve Sizwe halk ordusu ile demokratik örgütlerde erkeklerle mücadele verdikleri de anımsatılarak, ANC kadınlarına yardım konusunda daha fazla bilgi için şu adrese başvurulması istendi:

ANC Women's Section
PO Box 38, 28 Penton Street,
London N1 9
FR-United Kingdom.

Dünya'dan...

Gorbaçov Amerikalı Bir Kız Çocuğuyla Dost Oldu

Washington-Moskova/ Dünya halklarının barış özlemi, silahlanma karşıtı gösterilerde, yürüyüşlerde, toplantılarda dile getirilebildiği gibi resimlere, şarkılara da yansıyor. İşte, Birleşik Amerikalı Sherry Lynn Bi-

ADA

- Orijinal Plaklar
- Müzik Kitapları
- Süreli Yayınlar
- Hediye Eşya
- İthal boş kaset çeşitleri

DAĞITIMINI YAPTIĞIMIZ KASETLER

- EZGİNİN GÜNLUĞÜ
- MOZAIK
- GRUP ÇAĞRI (Çıkacak)

KOLLEKSİYONUMUZUN DİĞER ÇEŞİTLERİNDEN SEÇMELER

- GEORGES MOUSTAKI
- VICTOR JARA
- INTI ILLMANI
- FACIO SANTILLAN
- PACO PEÑA
- CHICK COREA
- IVAN REBROFF
- EDITH PIAF
- BOB MARLEY
- PACO DE LUCIA
- RAVI SHANKAR

YUNAN FOLK VE POP MÜZİK KOLLEKSİYONU

- NANA NOUSKOURI
- VICKY LE ANDROS
- MELINA MERCOURI
- MIKIS THEODORAKIS
- MARIA FARANDOURI
- MANOS HADJIDAKIS
- PEDROS PANDOS
- IRENE PAPAS

AMERİKAN FOLK VE COUNTRY MÜZİK KOLLEKSİYONUNDAN SEÇMELER

- JOHN CASH
- PETE SEEGER
- JAMES TAYLOR
- NEIL YONG
- DON WILLIAMS
- JOAN BAEZ
- DONOVAN
- EMMYLOU HARRIS
- BOB DYLAN
- LEONARD COHEN
- JOHN DENVER
- BELAMY BROTHERS
- PAUL SIMON

ADA YAYIN ve MÜZİK PAZARLAMA Tel : 31 50 63 ANKARA Zafer Çarşısı No:27, Yenişehir

BİLİM ve SANAT

ŞUBAT (62) SAYISI ÇIKTI

Süleyman Demirel:

"İŞKENCE
İNANILIK AYIBIDIR;
SİYASİ SORUMLULUĞU
VARDIR"

● Ahmet R. Bilgen: "TIKANAN
SİSTEM, NETLEŞEN DEMOK-
RASİ"

BİLİM ADAMLARI
EKONOMİYİ TARTIŞIYOR
Sadun Aren, Yakup Kepenek,
Oğuz Oyan, Sinan Sönmez,
Tunç Tayanc, Gürel Tüzün

Abdullah Baştürk:
"SENDİKALAR
BARIŞTAN YANADIR"

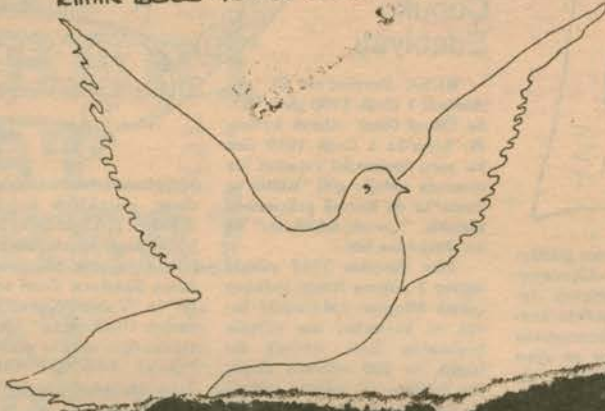
Mahmut Dikerdem, Ahmet R. Bilgen, Süleyman Demirel-Varlık Özmenek, Aziz Nesin, Abdullah Baştürk, Sadun Aren, Yakup Kepenek, Oğuz Oyan, Sinan Sönmez, Tunç Tayanc, Gürel Tüzün, Osman İktiz-Bibi Anderson, Hasan Esat Işık, Erşen Sansal, Hüsnü Öndül, Hasan Caner, Musa Özdemir, İbrahim Yetkin, Ali S. Gıtmec, Ahmet Abakay, Tufan Aydın, Şükran Kurdağul, Afsar Timuçin, Asım Bezirci, Kozan Kaya, Bülent Alaner, Ekin-Bilar A.Ş., Kerem Kurtgözü.
ÇİZGİLERİYLE: Ferruh Doğan, Nezih Danyal, Tan Oral, Murat Özmenek, Hakan Eken.

● 27 imza 66 sayfa 300 Lira

- Abone : Yıllık 2200,6 Aylık 1200 TL.
- Adres : Sümer Sk.36/1-A Kızılay ANKARA Tel: 301166
- Dağıtım : Ekin(Merkez)-Nuruosmaniye Cd.9/3-4
- Cıngışlı İSTANBUL Tel: 5276011

**KİM İTEBİLİR YOKSA BENİ KAYALIKLARA?
KİMIN GÜCÜ YETER BUNU YAPMAYA ?**

Yarın Abone Kulübüne, Gönderdiğiniz öykü, şiir kitaplarını ve yazınızı aldım. Öncelikle sevincimi ve teşekkürlerimi belirtmem gerekir.

Doğrusunu söylemek gerekirse, aslında sizin gösterdiğiniz ilgi ve yakınlığı takdir etmek gerekir. Ben, sadece sizden istemde bulundum. İlişkimizin sürekli olması dileğinize ben de yürekten katılıyorum. Şimdilik yeni yılınızı ve yeni yayım yılınızı kutlayayım. Başarı ve esenlikler dileyeyim dedim. Yazacak çok şey var. Bu söyleşileri daha sonraya bırakıyorum. Sevgi ve dostluğa....

Oğuz Bilgen
Askeri Tutukevi - Üst
Teçrit
Şirinyer-İzmir

Hapishane nedir? Ya hapishane anlamı? Neden hapsedilir insanlar? Nedir dört duvar, nedir teçrit, nedir ranza, nedir hava, güneş, göğün mavisi, mektup kağıdı, mektup, kalem, su, sevgi, sevgili, çay, anne, baba, barış, su, kitap, kardeş, çocuk, düşünmek.. nedir? Nedir hapishane, nedendir?

Ne anlama gelir yeni bir yıl? Bir yeni yıl kartının, bir yeni yıl kutlamasının anlamı nedir? ... Su'dur, kitap'tır, barış'tır, göğün mavisi'dir, düşünmek'tir, kardeş'tir.. hapishane hapsedilememektir.

Umut yüklü, bilincin yüklü, sevgi, dostluk yüklü yeni yıl kutlamalarınız için tüm Yarın çalışanları olarak teşekkür ediyoruz. Hapsedilemeyen umudunuzla, bilincinizle, dostluğunuzla birlikteliyiz.

Ve bir kez daha yineliyoruz; demokrasi için, insan hakları için tam kapsamlı bir genel af zorunlu dur. Çünkü, 1986 Dünya Barış Yılı'nda 70 bin insanın zın demir parmaklıklar ardında olması, herşeyden önce, demokrasi ve insan haklarından ayrı düşünülemeyecek olan barışın kendisine aykırıdır.

Cezaevinize girerken
yasaftır. 1.1.1986

YARIN
NO: 723, KIZILAY/ANKARA

Yeni yılınızı, güzel çabanızın daha güzelleşerek sürdüğü, boyveren tomurcukların serpilliverip çiçeğe kestiği bir yıl olması dileğiyle kutlarım. Tüm çalışanlara selam, saygı ve sevgiler.

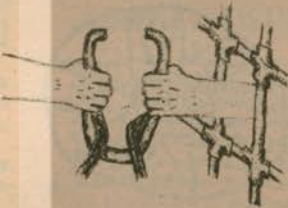
Yusuf Ay
16 Aralık 1985
E Tipi Cezaevi Bursa

Tüm YARIN Emekçilerine, "Barış Yılı"nda mutlu, özgür ve barış içinde, savaştan, sömürsüz bir dünya özlemiyle...

Nihat Kaygın
23 Aralık 1985
E Tipi Cezaevi Bursa

Sevgili Yarın Dergisi Çalışanları, Yeni yılınızı en iyi dilekelerimle kutluyorum. Günlük yaşantınızda ve çalışmalarınızda başarı, sağlık diliyorum, özgür günlerde görüşmek umuduyla dostça hepinizi selamlıyorum.

Muzaffer Çengil

YARIN'ın tüm çalışanlarının yeni yılını kutluyor, soylu uğraşlarında başarı diliyorum.

Haluk Tosun
Sağmalcılar Cezaevi

Sevgili YARIN ailesi, Özlemlerimiz, umutlarımız, sevgilerimiz ve acılarımızla bir yılı daha geride bıraktık. Yaşam, içeride ve dışarıda biçimsel olarak değişik atmosferlerde ama temelde aynı maddi zemin üzerinde yükselerek sürüyor. Bu yaşamı kendilerine olan saygılarını yitirmeden ne pahasına olursa olsun dirençle karşılayanlara ne mutlu, Ne mutlu herşeye rağmen mutlu yarınların müjdesini verip yapıyı yükseltenlere.. Yeni yılınızın haklı ve doğru olanları güçlendirecek yaratıcı yarınlarla basamak olması dileğiyle, bütün içtenliğim ve dostluğumla sizleri kucaklarım. Yeni yılınız sizleri başarı ve güçlü kılsın. Kardeşiniz,

Erdoğan Çakar
E Tipi Cezaevi Bursa

Sevgili Dostlar, "Yarın"ı, gelecek yarınlara katkısından ötürü, siz "Yarınçılar", yarına kattığınız emekten ötürü kutlar, gelecek özgürlük yüklü yeni yıllarda, hep birlikte olabilmek dileğiyle, nice yeni yıllara diyorum... Selamlar, sevgiler, başarılar..

Serdar Vezirköprülü
Özel Tip Cezaevi
Bartın-Zonguldak

YARIN 7 düşünenlere, yazarlara, çizenlere, ona emeğiyle katkıda bulunanlara yeni yıl için en iyi dilekelerimi ve dost selamlarımı sunuyorum. Aydınlık Yarınlar'da birlikte olmak umuduyla...

Aykut Göker
Sağmalcılar Cezaevi

"YARIN" için çalışanların, yeni yılını en içten duygularıyla candan kutlar, yayın hayatınızın yeni yıllarda da sürmesini dilerim. Selamlar, sevgiler, saygılar...

Avni Odabaşı
Yarıaçık Cezaevi
İmraç-İstanbul

Yeni yılın yarın çalışanlarına ve tüm halkımıza özgürlük getirmesi dileğiyle..

Süleyman Ülker
E Tipi Cezaevi
Bursa

Düşüncelerin dahi yokedilmeye çalışıldığı demir parmaklıklar ardında yayınlarımızın küçük de olsa dünyaya çıkan bir pencere olduğunu belirtmeliyim.

Yeni yılda daha iyi bir yayım politikası dileğiyle en güzel günlerin "Yarın" çalışanlarının olmasını temenni ederim. Bursa E Tipi mapusundan selamlar, sevgiler...

Salim Kaş
E Tipi Cezaevi
Bursa

Sevgi yorgunu yüreklerde Tutsak bir özlem Özgürlük Umudun yeni adının başladığı yılda Aydınlık günler... Başarılar...

E. Barut

Selam ve sevgilerimle.. Yeni bir yılı daha "içerilerde" karşılarken, dışarıda bir merhaba ulaştırıyordum dedim. Daha pek çok yıl boyunca mektuplarla dışarıya, dostlarımıza ulaşıcağım bir gerçek. Bu gerçekleşse hiçbir koşulda üzgünlüğün nedeni olamayacak. Zira bugünler üzerine kurulacak mutlu bir geleceğe inanıyorum. O gelecek ki, çocuklarımızın yarınlarında kaygı duymaksızın yaşayacağımız güzel günleri içerecek...

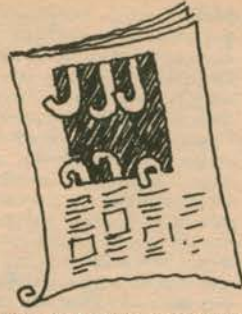
Kardeşçe bir yaşam! Söylemde yer ettiği denli sosyal pratikte girişimci olmayı gerektiren, erdemlerimizin bütününü bir diğer adı. Yaşanan süreç, boşa yaşanmış zaman dilimlerini içermiyor, aksine, uzun soluklu yaşamımızın zorunlu duraklarıyla dolu. Acılar, sevinçler, yengiler, yenilgiler, umut-umutsuzluk, yığınlık, cesaret.. Ne kadar da çok kullanılır sözcükler oldu, herbiri. Ama herşeye rağmen yaşam sürüyor, yaşama bağlılığı, sevgiyi, terketmeyen-yadsınmayan her insanın görevi gibi, çürüyen çınarın yanbaşımda genç çam ormanı bitiriyor. İrtica günlerin kara bulutları seyir halinde olsa da, yoz kültür rüzgarları yanımızda yöremizde esiyorsa da yaşama sevinci eksilmemelidir, biricik ödev yaşama dair umudu-neşeyi korumak. Buna koşut olarak, en yüce değer onuru daha güçlü kılmak hem de dışımızda turnağınza takarak gerek, en küçük esintiler dahi ona ilişmemeli...

Hakkı Akın
E Tipi Özel Cezaevi
Çanakkale

Çağdaş Gazeteciler Derneği Tam Kapsamlı Genel Af İstedi

ÇAĞDAŞ Gazeteciler Derneği, Başbakan Turgut Özal ve Adalet Bakanı Nejat Eldem'e birer mektup göndererek, başta basın ve düşünce suçlularını kapsamak üzere, sınır konulmayan "tam kapsamlı" genel af çıkarılmasını istedi. ÇGD mektubunda, Türkiye'de "çok hızlı bir değişim süreci" yaşandığı ve "demokrasiye geçiş" kavramının her çevrede dile getirilmesinin toplumda yükselen "onarım" isteğinin gücüne işaret ettiği kaydedilerek, "Bugün artık sokak teröründen kurtulmak değil, bunun maliyetlerinden kurtulmak istemi gündeme gelmiştir" denildi. "Tam kapsamlı bir genel affın, toplumun yaygın beklentileri bakımından ivedi, gerekli ve zorunlu olduğunu" da dile getiren Çağdaş Gazeteciler Derneği mektubunda genel affın tanımı ve idam cezalarına ilişkin olarak şu görüşlere yer verdi:

"Af konusunun 'adi', 'kader kurbanı', 'siyasi suçlu' gibi hukuk ilkelerine aykırı olarak türetilmiş ayrımlara tahammülü yoktur. Düşünceleri ya da siyasi örgütlenmeleri nedeniyle mahkum olan ya da yargılananları kapsamayan bir af 'genel af' olamayacağı gibi, söz konusu kişileri kapsamayacak sınırlı bir af çıkarılsa bile af

konusu kamuoyunun gündeminden kesinlikle düşmeyecektir, bu talep artarak devam edecektir. 'Devlete karşı işlenen suçlar' kapsamına giren kimi suçlular ve ajan provokatörler pişmanlık yasası ile, bu arada milyarlık kaçakçılıkla yargılanan ve hüküm giyenler çok kısa sürede affedilirken, adi suçlu, siyasi suçlu, terör suçlusu gibi ayrımlar yaparak genel af talebini 'özelleştirmek' toplumun adalet duygusunu kökten sarsacaktır. Unutmamak gerekir ki, kendisine karşı işlenen suçları affetmeyen devletin, özel kişilere karşı işlenen suçları affetmeye hakkı yoktur. Öte yandan, cumhuriyet tarihinde bu kadar kısa sürede, bu kadar çok idam dosyasının meclise gelmediği dikkat çekmektedir. Bizler, hangi suç söz konusu olursa olsun, hiçbir suçun, insan yaşamının devlet tarafından ortadan kaldırılmasına gerekçe olamayacağı görüşündeyiz. Bu vesile ile idam cezasının kaldırılmasını talep ederken, darağaçları kurmanın, hiçbir dönemde, hiçbir topluma ve hiçbir yöneticiye onur kazandırmadığını hatırlatmak isteriz." □

Küba'da Çocuk Edebiyatı

KÜBA Devrimi'nin 27. yıldönümü 1 Ocak 1986 günü "Küba Ulusal Günü" olarak kutlandı. Küba'da 1 Ocak 1959 dan bu yana toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi 'Kültür ve Sanat'ta da önemli gelişmelere ulaşıldı. "Çocuk Edebiyatı" da bu alanlardan biri.

Tüm dünyada 1958 yılında sadece 1 milyon örneği bulunan çocuk kitapları hakkındaki basım ve yayımlar, son yıllarda beşbinden fazla değişik tür başlık ile 200 milyona ulaştı. Bu üretime 10 milyon nüfusu ile Küba'nın katılması 29 milyon örnek ile hayli yüksektir.

Küba'da çocuklara atfedilen yayımlar GENTE NUEVA (Yeni Halk) adı altındaki yayımevince basılmakta. Yayımevi çeşitli uluslararası olaylarda aldığı ödüller ile yaygın bir üne sahip.

Küba'da çok sayıda basılan çocuk kitaplarının faydalanmanın yükselebilmesi için çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bunlardan biri başkent Havana'daki JOSE MARTI Milli Kütüphanesi'nde Küba şairi Elio Diego'nun yönettiği ÇOCUK EDEBİYATI ve ÖYKÜLERİ DAİRESİ Bu bölümün önderliğinde, okul

kütüphanelerinde uygulanmak üzere, çocukların beğendikleri öyküleri okuyabilecekleri bir Masal Saati kondu. Ayrıca aynı bölüm "Çocuk Masallarını Anlatma Sanatının Teori ve Teknikleri" ve "Yabancı Çocuk Masallarından Uyarlamalar" içerikli kitapları öğretmen ve yazarlar için "Çocuk Edebiyatı Anlatıcıları İçin Metinler" başlığı altında topladı.

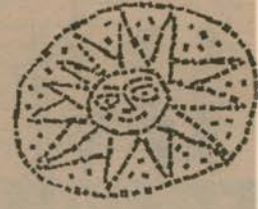
Son olarak, çocuk edebiyatı dalında uzman olarak tanınan Alga Marina Eliagary başkanlığında, Küba Çocukları ve Gençleri için Kitap Derneği kurulmuş bulunuyor. Dernek, çocuk edebiyatını geliştirmeyi ve sanatsal düzeyini, yayım, desen, sayfa düzeni ve sunuş bakımından daha iyiye götürmeyi amaçlıyor.

Küba, 1953 yılında kurulan ve 20 ülkenin etkin biçimde katıldığı Uluslararası Gençler İçin Kitap Konevsi'nin de üyesi. Konevsi'nin bu yılki kongresi Ekim ayı içinde yapılacak. □

TOBAV'IN "3. OYUN YAZMA YARIŞMASI" SONUÇLANDI

DEVLET Tiyatroları Opera ve Balesi Çalışanları Yardımlaşma Vakfı (TOBAV) nın Türk Tiyatrosu'na yeni eserler kazandırmak amacıyla düzenlediği "Oyun Yazma Yarışması"nın üçüncüsü 21.12.1985 tarihinde sonuçlandı.

Prof.Dr. Cevat Çapan, Prof.Dr. Özdemir Nıtku, Yücel Erten, Zeynep Oral, İzzet Polat Ararat ve Metin Ant başkanlığında İstanbul Atatürk Kültür Merkezinde toplanan seçici kurul, Nuri Güngör'ün "Bekir Olayı" adlı oyununu birinci, Erhan Gökçü'nün "Giordano Buruno" adlı oyununu ikinci seçmiştir. Seçici Kurul'un üçüncülük için eşdeğer bulunduğu üç oyun ise Erman Canatan'ın "Batakhane Güzeli", Yılmaz Onay'ın "Dev Masalı" ve Semra Özdamar'ın "Yalnız Kadın"dır. □

ONUR YAYINLARI

CHARLES DARWIN

İNSANIN TÜREYİŞİ

Onur Yayınları
Binbir Direk Meydanı
Işık Sokak Çele Han 16/3
Divanyolu / İstanbul

İLHAN İLHAN

İLHAN İLHAN

1.000 lira

DİLBİLİM AKIMLARI

ZEYNEL KIRAN

Yeniden Gülümsüyor
Kitabevlerinde
1.250.- lira

İLHAN İLHAN KİTABEVİ
Bayındır Sok. 27/A
Yenişehir Ankara

KEMAL SÜLKER

osmanlıdan günümüze
İÇKİ VE TOPLUM

stirec

Varlık

şubat sayısında

DİN VE TOPLUM

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu
Toktamış Ateş/Aytunç Altındal
İlhami Soysal/Erdoğan Özköylü
Cem Murat

Kitap hediye abone kampanyamız şubat bitiminde son buluyor. Yararlanmak isteyenlerin 119822 no.lu posta çeki hesabına 2500 TL. yatırıp bir mektupla bize bildirmeleri gerekiyor.

Dergimiz Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü düzenledi. Ayrıntılı bilgi dergide.

VARLIK YAYINLARI A.Ş.
Çağaloğlu yokuşu 40/2 Tel: 522 69 24

SANAT
REHBERİ

aylık
ekin
yazın
dergisi

SANAT
REHBERİ

aylık
ekin
yazın
dergisi

SANAT
REHBERİ

aylık
ekin
yazın
dergisi

**BARIŞ YILINDA
YENİ BİR ATILIMLA**

Yıllık Abone Bedeli:
2.000 TL.

Posta Çeki Hesabı:
Sanat Rehberi 179752

Not: Herhangi bir PTT Şubasından
Posta Çekinizi yatırmanız yeterlidir.
Ayrıca bize yazmanız gerekmez.

**KAPKARA dünyamızın
BEMBEYAZ dergisi**

**düşünmeyi gülmeyi
bilenler için...
YENİ BİR DERGI**

ABONE KOŞULLARI :

Abone olmak için; okur-yazar olmak, 18 yaşından büyük olmak, ortadirek veya muadili olmak, işçi, memur, öğrenci, entelektüel olmak, üç-beş dil bilmek (dört-beş dil bilmek tercih nedenidir, erkek ve/veya bayan olmak (fiziki düzgünler tercih edilir), evli-bekâr olmak gibi koşullar *gerekmez*. Yalnızca okuyucu olmak ve tabii ki, KARAKARE'nin 205222 no'lu Posta Çeki Hesabına bir yıl için 2000 TL. yatırmak yeterlidir. Tabii ki, PTT'nin kazıp da kapatmadığı çukurlara düşmeden bir PTT şubesine ulaşabilirsiniz!...

**ARTİST
ARTİST
ARTİST**

AYLIK PLASTİK SANATLAR DERGİSİ

**YENİ BİR YAKLAŞIM
YENİ BİR KADRO ANLAYIŞI
YENİ BİR DERGI**

- * Resim, Heykel, Grafik, Seramik, Mimari ve Fotoğraf konularında,
- * İstanbul, Ankara, İzmir ve diğer illerden her ay yeni açılan sergiler ve değerlendirmeleri
- * Röportajlar,
- * Değerlendirme yazıları
- * Her ay bir sanatçı dosyası,
- * Karton kapak, Avrupa kupa 32 sayfa
- * 4 renkli offset baskı
- * Yıllık (10 sayı) Abone Ücreti : 5.500.-

Abone için Artist Dergisi
Posta Çeki No: 196681'e
paranızı yatırın,
derginiz adresinize gelsin.

**P.K. 131 06692 Kavaklıdere
ANKARA**

STUDYO İMGE

- Yirminci yüzyılın başlarında ABD'de yaşanan direnişi bastırmak isteyen egemenler, bir folk şarkıcısı olan **Joe Hill**'i idam ederek başlıyorlardı işe. **Niçin?**
- **And dağlarının hüzünlü ezgilerini tüm dünyaya duyuran Şili'nin onuru Inti-Ilimani yurdundan uzakta özlem türküleri söylüyor. Niçin?**
- Orta Çağ'ın karanlık dönemlerinde mutlak egemenler olan derebeylerine en yürekli başkaldırı, Anglo-sakson kültürünün gezgin şarkıcı-ozan'ları "**minstrel**"ler tarafından gerçekleştiriliyordu. **Niçin?**
- **Jamaika'lı şarkıcı Bob Marley, sömürgeciliğe karşı çıkış niteliği taşıyan "reggae" müziği ile dünyanın dört bir yanında Zimbabve'nin bağımsızlık savaşımını destekledi. Niçin?**
- 1968'de sistem için büyük tehlikeler oluşturmuş bir patlamayı yaşayan Batı gençliği, rock müziğini başkaldırısına bayrak etmişti. Aynı insanlar bugün büyük şirketlerin müdür masalarında oturup, her alanda olduğu gibi müzik alanında da tutucu bir çizgi izliyorlar. **Niçin?**
- **Binlerce yıldan beri insanlar müzik yapıyor, müzik dinliyor. Ezgisi, tınısı ve yöntemleri değişse de, yaşantımıza sızmayı sürdürüyor müzik. Niçin?**

STUDYOİMGE, tüm bu **Niçin**lerin oluşturduğu sınırlarla belirlenen alanı sorgulamak için yayınlanıyor. Müziğin kültür ve toplumsal değişmesiyle ilişkisi ve gündelik yaşamın içinde "müzik dinleme" olgusunun işlevi, **STUDYOİMGE**'nin çıkış noktasını oluşturmakta. Müziği önemseyenlerin seçkisidir **STUDYOİMGE**.

STÜDYO İMGE'LERDE NELER VARDI

Seçki 1

Türküler ve Baladlar
(Zülfü Livaneli)

Bob Marley

Latin Amerika Şarkıları I
(Peru'da Müzik)

Seçki 2

Inti-Ilimani

Latin Amerika Şarkıları II
Crosby, Stills, Nash and Young

Seçki 3

Otorite Melegine Karşı
Melody Meleği

Bob Dylan

Latin Amerika Şarkıcıları III
(Nikaragua)

STUDYOİMGE

Seçki 4

Flamenco'nun
Başlangıç Dönemleri

America

Jacques Brel

Latin Amerika Şarkıcıları IV
(Martha-Jean Claude
Haitili Şarkıcı)

STUDYOİMGE

Seçki 5

Çiçekleri Soldu
San Fransisco'nun
(Radikal '60'lardan
Reagan ABD'sine)

Supertramp

Leonard Cohen

Siyah Afrika'nın Müzik Kalıtı

STUDYOİMGE

Seçki 6

John Lennon

Afrika Müzikleri

Rolling Stones

Timur Selçuk'la Söyleşi

Latin Amerika Şarkıcıları V

Flamenco'nun Altın Dönemleri

STUDYOİMGE